

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny evropské kultury

Klára Mikulíková

**Spolutvůrci politiky Jana
Lucemburského
Role rádců nečeského původu při formování
zahraniční politiky prvního lucemburského
krále na českém trůně**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Klára Mikulíková

Bibliografická citace

Spolutvůrci politiky Jana Lucemburského [rukopis]: Role rádců nečeského původu při formování zahraniční politiky prvního lucemburského krále na českém trůně: bakalářská práce / Klára Mikulíková; vedoucí práce: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D. -- Praha, 2014. -- <92> s.

Anotace

Bakalářská práce „Spolutvůrci politiky Jana Lucemburského. Role rádců nečeského původu při formování zahraniční politiky prvního lucemburského krále na českém trůně“ pojednává o nástupu lucemburského rodu na český stolec a o jejich diplomacii v rámci českých zemí, Říše i celé Evropy. Hlavním cílem práce je zachytit vztahy a vazby mezi českým králem Janem Lucemburským a jeho rádci - cizinci v oblasti jak vnitřní, tak zejména zahraniční politiky. Mezi nejvýznamnější rádce patřili Petr z Aspeltu a Balduin Trevírský. Zejména na ně se práce soustředí. Dalším cílem je pak rozbor vědomé i nevědomé návaznosti postojů krále i jeho rádců na politiku Přemyslovců, předchozí vládnoucí dynastie. V práci bude zohledněna také společenská a kulturní situace doby vrcholného středověku.

Klíčová slova

Lucemburská dynastie, diplomacie, České země, Římská říše, Balduin Trevírský, Petr z Aspeltu

Abstrakt

The bachelor thesis "Co-creators of John of Luxembourg's policy. The role of advisers of non-Czech origin in shaping the foreign policy of Luxembourg's first king to reign in Czech lands" focuses on the accession of the Luxembourg House to the Czech throne and their diplomacy within the Czech lands, the Empire and throughout Europe.

Its main goal is to pin down the relationships and connections between the Czech king John of Luxembourg and his advisers – foreign to both internal and, more importantly, foreign policy.

The most important advisers include Peter of Aspelt and Baldwin of Trier. The thesis focuses on the two in particular.

The other objective is an analysis of both conscious and unconscious tie-in attitudes of the king and his advisers towards the policy of the Přemyslids, the dynasty previously in power.

The thesis will also take into account the social and cultural state of affairs of the High Middle Ages.

Klíčová slova

Luxembourg House, diplomacy, Czech lands, Roman empire, Baldwin of Trier, Peter of Aspelt

Počet znaků (včetně mezer): <185 006>

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Evě Doležalové, Ph.D. za veškerou pomoc při psaní bakalářské práce, za její konstruktivní kritiku a ochotnou spolupráci. Dále bych tímto chtěla také poděkovat své rodině a nejbližšímu okolí za podporu.

Obsah

Úvod	7
Metodika bakalářské práce	8
1. Francie a Svatá říše římská ve 14. století	10
1.1. Francie na počátku 14. století	10
1.2. Svatá říše římská a její vstup do 14. století	14
2. České království na počátku 14. století: úvahy o nástupnictví a boje o český trůn	18
3. Významní diplomaté – nejbližší rádci	23
3.1. Petr z Aspeltu	25
3.2. Balduin Lucemburský - Balduin Trevírský	29
3.3. Berthold VII. Moudrý	32
4. Úloha rádců Jana Lucemburského v rámci domácí politiky	35
4.1. Jan Lucemburský a boje s českou šlechtou	37
5. Úloha rádců nečeského původu v zahraniční politice Jana Lucemburského	45
5.1. Mezi Wittelsbachy a Habsburky – volba císaře léta Páně 1314	45
5.2. Ludvík IV. Bavor – spojenec i nepřítel	48
5.3. Lucemburkové a francouzský dvůr	51
5.4. Italská tažení Jana Lucemburského a první spolupráce s králem Karlem	56
5.5. Stoletá válka a bitva u Kresčaku	58
6. Návaznost krále Jana na přemyslovské dědictví	61
7. Odraz Janovy politiky v českých dobových pramenech	65
7.1. Jan Lucemburský a jeho odraz v literatuře zahraniční	72
Závěr	74
Prameny a literatura	76
Obrazová příloha	81
Seznam vyobrazení	91

Úvod

Stěžejním tématem a cílem bakalářské práce, kterým se hodlám zabývat, je především snaha vyzdvihnout význam působení rádců a diplomatů nečeského původu, kteří se objevovali v okruhu Jana Lucemburského, a kteří tak přímo působili na jeho politiku. Přestože jsou tito poradci v odborné literatuře často zmiňováni, obvykle na ně není kladen hlavní důraz.

Mým záměrem tedy je, zaměřit se na několik vybraných bodů politiky Jana Lucemburského, jak z oblasti domácího prostředí, tak i z jeho působení za hranicemi, a na nich si blížeji představit sepjetí tohoto českého panovníka s okruhem jeho rádců. Samotné rádce představím i jednotlivě ve stručných životopisech a dále se budu zabírat jejich konkrétními zásahy do Janovy politiky. Budu se zabývat i tím, jak se tito muži na Janův dvůr dostali, jak moc ovlivňovali jeho smýšlení a zda vždy prosazovali stejná stanoviska. Mezi tyto rádce, které přičítáme k nejbližšímu okruhu Jana Lucemburského, a kterým se budu věnovat, patří především Petr z Aspeltu, Balduin Trevírský a Berthold z Hennebergu.

V prvních kapitolách své téma nejprve zasadím do historického kontextu, přesněji nastíním základní vývoj dějin konce 13. a následně během 14. století. V tomto dějinném přehledu se zaměřením na Francii, Svatou říši římskou a české země, neboť právě tohoto prostředí se budou týkat i následující kapitoly. Následně budou zpracovány již zmíněné životopisy rádců, kteří jsou hlavním tématem práce, a poté již přejdu ke konkrétním příkladům z domácí a zahraniční politiky.

Období počátku 14. století je pro české země velmi významné; na osiřelý trůn se po vymření Přemyslovců po meči dostala nová dynastie, s jejímiž panovníky v čele se pak České království dostává do období vrcholného středověku. V době, kdy Jan Lucemburský usedá na český královský stolec, je jeho otec, Jindřich VII., hlavou Svaté říše římské a jeho strýc, Balduin, arcibiskupem v Trevíru. Rod Lucemburků tak obsadil všechny strategicky významné říšské posty, a tím se dostal až na vrchol evropské politiky. Za jejich úspěchem stojí často právě výjimečné diplomatické schopnosti, ať už samotných příslušníků rodu, či jejich blízkých rádců. Proto je jistě důležité si tyto osobnosti, v rámci snahy o pochopení politiky prvního Lucemburka na českém trůně, blíže představit. Zvláště pak, když zrovna v případě Jana Lucemburského dodnes neexistuje zcela jednotný pohled na zhodnocení jeho vlády. Význam a podíl práce těchto jeho rádců je proto zajisté nutno docenit.

Téma rádců nečeského původu v nejbližším okruhu českého krále Jana Lucemburského je navíc zajímavé i tím, že tato jména, ač významných mužů, stále nejsou nijak zvlášť zakořeněna v širším povědomí.

Metodika bakalářské práce

Záměrem této bakalářské práce je historické zamyšlení nad významnými osobnostmi jak českých, tak evropských dějin, a nad významnými událostmi, které s tématem souvisejí. To vše jak z pohledu dobových, tak i současných pramenů.

V textu často užívám tzv. autorský plurál, neboť se neopírám pouze o své vlastní poznatky, ale i o stanoviska mnoha autorů, kteří se tématem dlouhodobě zabývají. Veškerá jména a názvy všech těchto zdrojů jsou uvedené v seznamu literatury v závěru práce. Text pak dále doprovází i obrazové přílohy, na kterých se snažím ilustrovat jak umění doby, tak i události, které ve své práci zpracovávám. Jedná se o ukázky z kodexu *Balduini Trevirensis*¹. Tyto přílohy jsou rovněž řazeny na závěr bakalářské práce.

Svou bakalářskou práci jsem opřela zejména o odbornou literaturu a texty narativních pramenů. Vzhledem k rozsahu a zaměření práce, kdy se snažím poukázat především na vztah Janových rádců k panovníkovi a jejich působení na jeho vnitřní i zahraniční politiku, jsem vědomě vynechala prameny diplomatické, tedy dobové listiny.² Samotné listiny, na kterých se tito rádcové podíleli, či dokonce sami vydávali, nebyly mým ústředním tématem. Ty, které se mé práci bezprostředně týkají, jako např. Inaugurační diplomy, jsou pak často zpracované v odborné literatuře, ze které jsem čerpala.³ Prameny, kterých jsem naopak užívala hojně, byly především české dobové kroniky⁴, kterým je věnována i poslední sedmá kapitola – Odras Janovy politiky v českých dobových pramenech.

Z odborné literatury jsem pro svou práci vycházela ze stěžejních titulů jak domácích, tak zahraničních autorů, kteří se tématem Janovy politiky a třeba i politiky jeho rádců zabývali. Mnoho užitečných odkazů lze čerpat i z textů zaměřených na osobnost Karla IV.⁵ či zabývajících se obdobím posledních Přemyslovců,⁶ kterých taktéž využívám. Z českých titulů jsem čerpala především ze stálých autorit minulosti

¹ MARGUE/PAULY/SCHMID 2009.

² RBM III. 1890. / RBM IV. 1892.

³ ŠUSTA 2002.

⁴ FRB IV. 1884. / KAREL IV. VLASTNÍ ŽIVOTOPIS, VITA CAROLI QUARTI 1979. / KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA 1977. / KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987. / ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976.

⁵ FAJT 2006. / SPĚVÁČEK 1979. / ŠUSTA 1946.

⁶ ŠUSTA 1926. / ŽEMLIČKA 1986. / ŽEMLIČKA 1991. / ŽEMLIČKA 2002.

i současnosti, jako například z prací Josefa Šusty⁷ či Jiřího Spěváčka⁸. Zrovna u jejich textů bylo zajímavé porovnávat jejich přístup k panovníkovi, jakož i třeba rozdílné názory ohledně jeho politických kroků. Toto jejich rozdílné smýšlení je patrné již jen z názvu jejich prací na téma vlády Jana Lucemburského, kdy Šusta tohoto panovníka označuje za Krále cizince, zatímco Spěváček za Krále diplomata. Ze současných historiků zmiňuji například Lenku Bobkovou⁹, která se zabývá lucemburským obdobím v Čechách obecně, či Zdeňka Žaluda¹⁰, který se zase především zaměřuje na šlechtický dvůr kolem Jana Lucemburského. Z těchto prací jsem také často čerpala.

Literaturu zahraniční jsem volila více různorodě, abych v ní obsáhla jak tituly francouzské, německé, tak i lucemburské. Jedním ze zástupců první jmenované skupiny je kupříkladu Jacques Le Goff¹¹, významný představitel školy Annales. Jeho práce jsem využila zejména pro obecné prohloubení dobových znalostí, jako i pro bližší seznámení s francouzským prostředím, které je v práci také stěžejní. Z německých autorů jmenujme Jörga K. Hoensche¹², který se zabýval přímo tématem lucemburského rodu, či Verenu Kessel¹³, která zpracovala publikaci o období působení Balduina Trevírského, především z umělecko-kulturního hlediska. Text zaměřující se na postavu Balduina jako trevírského arcibiskupa, ze kterého také ve své práci vycházím, zpracovává autor Ferdinand Pauly.¹⁴ K lucemburským pracím počítám texty Davida Kirta¹⁵, které se zase zaměřují na postavu Petra z Aspeltu. Tím se mi podařilo pokrýt, a odbornou literaturou podložit, celé téma práce, které jsem dále zpracovala v uvedených kapitolách.

Publikace, do kterých se mi ovšem nepodařilo nahlédnout, a které se také zabývají tématem Petra z Aspeltu, jsou texty Davida Kirta¹⁶ vydané v minulém roce, jež ještě u nás není k sehnání, a dizertační práce Evy Mannl¹⁷, která se nachází v knihovně pomocných věd historických na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, ale v současné době není k dostání.

⁷ ŠUSTA 1939. / ŠUSTA 2002.

⁸ SPĚVÁČEK 1982. / SPĚVÁČEK 1994.

⁹ BOBKOVÁ 2003. / BOBKOVÁ/BARTLOVÁ 2003. / BOBKOVÁ 2012a. / BOBKOVÁ 2012b. / BOBKOVÁ 2012c. / BOBKOVÁ 2012d. / BOBKOVÁ 2012e.

¹⁰ ŽALUD 2006A. / ŽALUD 2006B. / ŽALUD 2008. / ŽALUD 2012A. / ŽALUD 2012B. / ŽALUD 2012C.

¹¹ LE GOFF 2005. / LE GOFF/SCHMITT 2008. / LE GOFF 2013.

¹² HOENSCH 2003.

¹³ KESSEL 2012.

¹⁴ PAULY 1985.

¹⁵ KIRT 2009. / KIRT 2012.

¹⁶ KIRT 2013.

¹⁷ MANNL 1937.

1. Francie a Svatá říše římská ve 14. století

1.1. Francie na počátku 14. století

Francouzské království vstoupilo do 14. století s velmi význačným panovníkem ve svém čele; byl jím Filip IV. Sličný, pocházející z dynastie Kapetovců, stěžejní postava francouzských středověkých dějin. *Neobyčejně schopnému a tvrdému králi Filipovi IV. Sličnému (vládl 1276 – 1314) se podařilo přetvořit Francouzské království v pevný celek ovládaný pomocí výkonné administrativy a efektivní daňové politiky, zahrnující i církevní instituce, ale i zákazem soukromých válek a příliš krvavých turnajů. Své rádce si vybíral též z řad právníků (legistů), kteří královy reformy dokázali řádně formulovat a zdůvodnit.*¹⁸ Za jeho vlády došlo k mnoha důležitým změnám, které dále formovali směr francouzské politiky. Teď mluvíme zejména o přesídlení papežského stolce z Říma do Avignonu, které na dlouhá léta ovlivnilo politiku celé Evropy. Král Filip se také výrazně vložil do otázek říšských, když nejednou zasáhl do voleb nového římského krále. Tomuto tématu se budeme věnovat v následujících kapitolách, neboť i tyto události úzce souvisejí s tématem politiky Jana Lucemburského a jeho rádčů.

Za vlády Filipa IV. Sličného se čím dál více centralizovala správa království; její panovník vládl absolutisticky a celá země se vydala na cestu k monarchii moderního typu. Tímto svým zřízením pak velmi ovlivňovala i mladého Jana Lucemburského, který se pokusil podobný model vytvořit v Čechách. *V důsledku ekonomického vzestupu Francie došlo nejen k poměrně brzkému srůstání jednotlivých etnických oblastí a k vytváření národního francouzského státu, nýbrž i k progresivní sociální diferenciaci, která ve druhé polovině 13. století vyústila ve stavovsky organizovaný stát.*¹⁹

Filip IV. byl obratný politik a diplomat, ale i schopný vojevůdce a bojovník. Za jeho panování Francie jako monarchie fungovala dobře, neboť on, jako významný aktér evropské politiky, měl na tomto poli nezanedbatelné slovo. Často se můžeme dočíst, že tyto úspěchy byly bohužel na úkor jeho samotné osobnosti. „Byl to prý pyšný, krutý a vypočítavý vládce, který byl zároveň zdatným manipulátorem.“²⁰ Není jisté, kolik je na tom pravdy; hlavní devizou jeho vlády však byly výsledky, které přinesla.

Události související s vládou Filipa IV. Sličného, které se do historické paměti vryly nejhluběji, byly především jeho kroky v politice církevní. Za dob jeho vlády se již

¹⁸ BOBKOVÁ 2012a, 17.

¹⁹ SPĚVÁČEK 1982, 12.

²⁰ LE GOFF 2013, 294-298.

upustilo od podnikání křížových výprav, a tak se francouzský král mohl soustředit více na domácí prostředí a svou mocenskou pozici v něm. Proto měl také větší ambice ohledně církevních záležitostí, do kterých byl zvyklý často zasahovat. Opět tak zde eskaloval obvyklý spor o nadřazenost mezi mocí světskou a duchovní. I toto poměrování sil, zejména mezi císařem a papežem, se v průběhu práce také ještě několikrát objeví. Vládu Filipa Sličného a jeho konání v oblasti církevní *nelze pochopit bez přihlídnutí k ohromnému nárůstu královské mystiky, k němuž dochází ve 13. století ve vládních institucích; zasahuje i ty nejvzdálenější baillivy a senešalství (...) Právě v té chvíli se jeho legisté dovolávají spojenectví Boha a kapetovské dynastie, nadřazenosti „nejkřesťanštějšího“ francouzského království, vynášejí svatost královské krve, jež předurčuje Filipa k nejvyšší funkci obránce víry.*²¹

Ještě na konci 13. století měl Filip IV. velké neshody s tehdejší papežem Bonifácem VIII., na kterého dokonce nechal spáchat atentát, a následně i s Benediktem XI. Posléze nechal roku 1305 na římský stolec dosadit jako nového papeže, Francouze, Klementa V. Ten se tak nutně musel stát jeho přímým spojencem. Papež tedy plně podléhal vlivu francouzského panovníka. Nedlouho nato byl tento papež dokonce nucen přesídlit z Říma, tradičního papežského sídla, do francouzského Avignonu. Tím král jen zpečetil svou svrchovanost a převahu. Období, kdy papežové sídlili mimo Itálii, tedy mezi léty 1309 – 1378, se nazývá „avignonským zajetím“, přestože o zajetí v pravém slova smyslu nešlo, jak vyplývá z výše uvedených faktů. Během této doby se objevilo několik pokusů nových papežů vrátit papežský stolec zpět do Říma, avšak neúspěšně. Toto období je pro naši práci významné tím, že poukazuje na důležitost dobrých vztahů jednotlivých panovníků s francouzským králem, který pak často ovlivňoval i vztahy oněch panovníků s papežem. Což se projeví nejen v případě panovníků lucemburských.

Filipovy zásahy do pravomocí církve se projeví i v jiných známých skutečnostech, jako např. v pronásledování a následném zrušení templářského řádu. *V tomto kontextu přehnané christianizace res publica regni, teokratizace postavy krále, bylo možno potvrdit právo Kapetovce uvrhnout do vězení toho či onoho biskupa, svolat koncil, aby soudil papeže, jenž je nepřítelem Francie, stíhat zločiny připisované řádu templářů jako herezi proti státu.*²² Fakt, že se králi skutečně povedlo dovést zrušení celého řádu, znovu jen dokazuje sejití jeho moci s papežem, který pracoval ve prospěch panovníka. Právě Klement V. svolal v letech 1311 – 1312 v této věci církevní koncil

²¹ LE GOFF 2013, 297 – 298.

²² LE GOFF 2013, 298.

do francouzského města Vienne, kde bylo dle přání Filipa IV. zrušení templářského řádu dojednáno. *Papež Klement V. ruší Řád Templu bulou Vox in Excelso. V bule Ad providam převádí majetek templářů do rukou řádu špitálu sv. Jana v Jeruzalémě, johanitů.*²³

Kromě zmíněných zásahů do oblasti církevní politiky se však Filip Sličný dokázal prosadit, jak již bylo krátce zmíněno, i v oblasti politiky říšské. Poprvé se do této oblasti zapojil v řešení otázky ohledně nástupnictví na říšský trůn po náhlém úmrtí císaře Albrechta I. Habsburského roku 1308. Tehdy se pokusil navrhnout kandidaturu svého bratra, Karla z Valois, na post římského krále, čímž by se Francie stala opravdovou celoevropskou velmocí. V tomto případě však nenašel podporu ani u volících kurfiřtů, ale dokonce ani u papeže Klementa V. Následně se tedy smířil s volbou méně provokativní, kdy byl zvolen Jindřich z dynastie Lucemburků, která měla s kapetovským dvorem velmi blízké vztahy.²⁴ Avšak ani tak nebyla tato situace zcela jednoznačná. Její pozadí si blíže ukážeme v kapitole zahraniční politiky Jana Lucemburského. Francouzský král tak měl, alespoň v počátcích, své přímé spojení jak na papežském stolci, tak i na císařském trůně.

S tématem volby římského krále v roce 1308 souvisí i další osobnost z lucemburského rodu, které Filip IV. napomohl k vzestupu, a kterou se tato práce bude také velmi zabývat, a tou je Jindřichův bratr Balduin. Ten se díky vlivu francouzského panovníka a papeže stal trevírským arcibiskupem, čímž získal i právo kurfiřtského hlasu, a tak mohl podpořit svého bratra Jindřicha při volbě na krále Svaté říše římské. Balduin se pak následně svou pílí vypracoval až na jednoho z nejvlivnějších církevních mužů Evropy.²⁵

Lucemburská dynastie tak vděčí za odstartování svého dalšího vývoje především tomuto francouzskému panovníkovi. Význam rodu lucemburských hrabat nebyl až do 14. století pro Evropu nijak zvláště výrazný. Jejich působení se vztahovalo pouze k rodové državě Lucemburska, případně k francouzskému dvoru, kam byli často mladí Lucemburkové posíláni na výchovu. Tak tomu bylo jak v případě Balduina, tak dokonce i českého krále Jana, nebo později Václava (Karla IV.). *Kdo znal v polovině 13. století v západní a střední Evropě nevýznamnou hraběcí dynastii Lucemburků? Díky spojenectví s francouzským královským rodem Kapetovců zaznamenali Lucemburkové*

²³ NICHOLSONOVÁ 2008, 8.

²⁴ BOBKOVÁ 2003, 17-21. / ČECHURA 1999, 22-29. / ČECHURA/ŽŮREK 2012, 104-108. / FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2012, 46. / HOENSCH 2003, 23-28. / SPĚVÁČEK 1994, 87-134.

²⁵ ČECHURA 1999, 22-29. / ČECHURA/ŽŮREK 2012, 58-62. / PAULY 1985. / SPĚVÁČEK 1994, 87-134.

na počátku 14. století neobyčejný mocenský rozmach a dosáhli až na nejvyšší hodnost v tehdejší Evropě! Krátké, ale dynamické politické působení Jindřicha VII. se stalo trvalou politickou devizou Lucemburků, kteří se dostali do popředí evropské politiky. Na rozběh Jindřichova díla mohl navazovat jak jeho syn Jan, tak vnuk Václav (Karel).²⁶ Právě k Francii měli Lucemburkové i v pozdějších letech silné vazby. To se dotklo i českých zemí: dokud na jejich trůně seděl lucemburský rod, zahraniční politika království byla orientována na Francouzské království.

Oba rody, francouzský i lucemburský, však spolu měly být spřízněny již mnohem dříve. Tak o tom alespoň vypráví rodová pověst Lucemburků, která je sice zachycena až v roce 1393 knihařem Jeana z Arrasu, vypráví ale historii mnohem starší. Podle tohoto textu měli Lucemburkové, pánové z Valois, vedlejší linie francouzských Kapetovců, a křižácký rod pánů z Lusignan, společnou zakladatelku. Tou byla mytická víla Meluzína, která prý navíc měla návaznost až na ještě starší artušovské legendy, od nichž se také odvozovala. *Pro většinu středověkých lidí bylo příbuzenství nesmírně důležité. Tvořilo páteř společenské struktury, v níž osud každého jedince závisel v první řadě na rodu, z něhož vzešel, a na příbuzných, o které se mohl opřít. Rody Valois a Lucemburků se Arrasovým dílem otevřeně přihlásily k původu z krásné víly a z rodu krále Artuše.*²⁷

Kapetovská dynastie vládla ve Francii od konce 10. století až do r. 1328, kdy rod vymírá po meči smrti krále Karla IV. Novým panovníkem a zakladatelem další dynastie se stal Filip VI., člen vedlejší linie Kapetovců – rodu Valois. O práva na francouzskou korunu se ale přihlásil také anglický král Eduard III. Tento spor a zároveň spor o anglické državy ve Francii vedl ve svém důsledku k válečnému konfliktu, tzv. stoleté válce.²⁸ My se tímto sporem budeme zabývat pouze v souvislosti s bitvou u Kresčaku (1346), kde padl Jan Lucemburský.

Krátkým pohledem zpět do tohoto významného historického období jsme nastínili obraz doby a pozici, jakou francouzské království na evropské scéně zaujímal.²⁹ Pro české země na počátku 14. století měly tyto skutečnosti stěžejní význam, neboť Lucemburkové se tehdy dostali na nejvyšší posty světské i církevní sféry. Jindřich VII. získal titul římského císaře, jeho bratr Balduin se stal trevírským arcibiskupem – a České království čekal dokonce přímý vstup Lucemburků na jeho území a do jeho dějin.

²⁶ ČECHURA 1999, 30.

²⁷ NEJEDLÝ 2007, 182.

²⁸ DELOUCHE 1995, 173. / VANČURA 1957, 310-324.

²⁹ DRŠKA/PICKOVÁ 2004, 264-290. / SPĚVÁČEK 1994, 21-49, 50-86.

1.2. Svatá říše římská a její vstup do 14. století

České království bylo již od svých počátků silně ovlivněno děním v říši. Proto je nutné alespoň krátké pozastavení nad situací, jež panovala ve Svaté říši římské na počátku 14. století. Tento vývoj intenzivně působil na události v českých zemích i po vymření Přemyslovců po meči, kdy se česká šlechta začala poohlížet po novém králi.

Samotný akt volby římského krále byl pro české dějiny několikrát procesem stěžejního významu. Poprvé tomu tak bylo za vlády Přemysla Otakara II., který sám na tuto hodnost pomýšlel.³⁰ Ostatní kurfiřti byli ovšem jiného názoru, obávali se totiž mocenských ambic tohoto „železného a zlatého“ panovníka, za jehož vlády se české země opět územně rozšířily. Pokud by český král navíc získal i římskou korunu, stala by se z jeho země hlavní velmoc ve střední Evropě. Taková představa volitele pochopitelně nelákala. Proto byl nakonec roku 1273 na císařský stolec zvolen Rudolf I. Habsburský, jehož rod, pocházející ze Švýcarska, v té době ještě nebyl příliš významný. *Knížata německá tedy vidouce, že vrcholná císařská hodnost bez vládce upadá, nechtěla to přejíti s hluchýma ušima, nýbrž poslavše posly sešla se vjedno a po předchozí poradě svorně zvolila za zástupce svaté říše pana Rudolfa, hraběte z Habsburku, muže zvláště bojovného a rázného (...).*³¹

Přemysl Otakar II. ve své zraněné pýše tuto volbu ignoroval a nesložil novému císaři patřičný hold. Tím Rudolfa Habsburského proti sobě popudil a přivolal na sebe jeho pomstu. Rudolf I. Habsburský mu např. na oplátku zabral babenberské dědictví, které prohlásil za říšská léna; v praxi to znamenalo, že Přemysl nabyl tyto državy neprávem. Kromě toho císař českému králi nepotvrdil ani samotné území Čech a Moravy, které mu náleželo dědičně. *Zkrátka král Rudolf brzo potom, jak dosáhl říše, počal nazpět žádati to, co jak poznal, k ní patřilo po právu a dobrém obyčeji.*³² Nakonec nad ním dokonce nechal vyhlásit říšskou klatbu, která ho již jako panovníka zdiskreditovala úplně.

Přemysl Otakar II. měl navíc i veliké problémy v oblasti vnitřní politiky, kdy proti sobě poštvál domácí šlechtu, a tak už byl jeho brzký pád více než předvídatelný. *Natolik razil myšlenku o prvenství královské moci, že se nevyhnul osudovému střetu s panskými rody.*³³ Tato jeho neprozíravost se projevila i v osudné bitvě na Moravském poli roku 1278, kde tento významný panovník padl.

³⁰ ŽEMLIČKA 1986, 110-152. / ŽEMLIČKA 2011, 389-438.

³¹ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 39. / FRB IV. 1884, 13.

³² ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 39. / FRB IV. 1884, 13.

³³ ŽEMLIČKA 2002, 45.

Další císař, který je pro naše téma již více důležitý, byl synem Rudolfa Habsburského, Albrecht I. Na říšský trůn usedl roku 1298, kdy byl sesazen jeho předchůdce, neoblíbený Adolf Nassavský (o něm se ještě zmíníme v životopise Petra z Aspeltu). Albrecht se tedy postavil do čela říše a - snad v duchu tradice svého otce - se také pouštěl do mocenských bojů s českým panovnickým rodem. Přemyslovci totiž měli na počátku 14. století v držení hned tři koruny: českou, polskou a uherskou, což mohlo být císaři trnem v oku; a právě o oblast Uher se na začátku století strhl mezi panovníky boj.³⁴ Toho se také ještě párkrát v jistých souvislostech dotkneme.

Stěžejní význam pro zahraniční politiku vůči českým zemím však mělo až Albrechtovo konání po vymření českého královského rodu. Po náhlém zavraždění mladého Václava III. Albrecht označil české země za odumřelé říšské léno a jako takové je dále udělil svým synům, nejprve pak synu Rudolfovi. Tím ovšem porušil jedno ze zásadních ustanovení, která zaručovala Zlatá bula sicilská, a sice že česká šlechta má právo zvolit si panovníka sama a císař tuto volbu pouze stvrzoval. *Pohoršení mezi českými pány musely vyvolat především kroky Rudolfova otce Albrechta. Ten již v lednu 1307 výrazně zasáhl do práv české šlechty volit si panovníka, když udělil Čechy a Moravu v léno nejen Rudolfovi, ale i jeho bratrům. V případě Rudolfova skonu měl na jeho místo bez volby nastoupit jeden z Habsburků.*³⁵

Rudolf však přesto o českou korunu bojoval. V Čechách o ni soupeřil ještě s druhým kandidátem na nového krále³⁶ – Jindřichem Korutanským, manželem Anny Přemyslovny, jehož si zvolila právě sama šlechta. S otcovou podporou se Rudolfovi sice podařilo nad Jindřichem zvítězit, ovšem odbojná a nestálá šlechta, která vždy lavírovala mezi oběma tábory, se k němu v té době začala obracet zády úplně. Při snaze o potlačení této vlny odporu Rudolf záhy zemřel (roku 1307). V jeho díle chtěl dále pokračovat samotný Albrecht I. Habsburský, ten však byl hned následujícího roku zákeřně zavražděn vlastním synovcem, Janem Parricidou.

Po smrti dalšího Habsburka na římském stolci se znovu naplno rozběhly plány na novou volbu na uvolněný trůn. Do tohoto jednání se zásadně vložil i francouzský král Filip IV. Sličný, jak jsme se již výše zmínili. Tato volba nakonec skončila ustanovením římského krále Jindřicha VII. *Papež (Klement V.) lavíroval mezi přáním francouzského*

³⁴ ČECHURA 1999, 11-21. / HOENSCH 2003, 45. / ŠUSTA 1917, 361-422. / ŽEMLIČKA 1986, 171-192, 262-277.

³⁵ RANDÁK/kolektiv 2011, 85.

³⁶ BOBKOVÁ 2003, 11-25. / ČECHURA 1999, 11-21. / HOENSCH 2003, 33. / SPĚVÁČEK 1979, 16-28. / SPĚVÁČEK 1982, 53-60. / ŠUSTA 1917, 464-514. / ŽEMLIČKA 1986, 278-284.

krále (Filipa IV.) a patrně vnitřní nechutí k francouzské kandidatuře, kterou viděl jako zcela neprůchodnou. Brzy bylo jasné, že pokud nechce Francie riskovat nebezpečí habsburské kandidatury, bude se muset smířit s jinou, přijatelnější variantou.³⁷ Hlavní zřetel obratného francouzského krále se obrátil k dynastii dosud neznámých, mocensky bezvýznamných, ale jinak mimořádně schopných a vzdělaných příslušníků hraběcího rodu Lucemburků, do té doby oddaných dvořanů Filipa IV. Sličného. Z jeho podpory a vůle pronikli na historickou půdu Svaté říše římské příslušníci nové dynastie.³⁸ O Jindřichově volbě rozhodlo ve Frankfurtu nad Mohanem všech šest přítomných kurfiřtů, tím sedmým, kdo se volby vůbec neúčastnil, a tudíž nikomu svůj hlas neodevzdal, byl český král, Jindřich Korutanský.

Vláda Jindřicha VII.³⁹ ovšem netrvala dlouho, neboť již roku 1313 náhle zemřel na zpáteční cestě své úspěšné římské jízdy, a to na následky několikadenní horečky. Ihned po jeho nečekaném skonu se začaly šířit fámy o tom, že byl otráven, to se ovšem nikdy nepotvrdilo. Přestože nevládl jako římský císař příliš dlouho, výrazně se zapsal jak do rodové, tak do evropské historie. Osudným se mu však stalo ono italské tažení, kde si chtěl, podobně jako i jiní císařové, podmanit italská města. Jako úspěch však lze považovat dovršení císařské jízdy, kterou podniknul jako první římský král od konce 13. století. *Rozhodnutí to bylo překvapivé, od smrti Fridricha II. roku 1250 se k císařské korunovaci nikdo neodhodlal a v Římě navíc již několik let nepobýval ani papež, který se usadil na pomezí říšských a francouzských hranic v Avignonu. Jindřichovi se však podařilo k podpoře své korunovační jízdy přimět Svatého otce i francouzského krále.*⁴⁰ I jejich podporu však hned vzápětí zase ztratil.

Krom dovršení císařské korunovace se Jindřichu VII. navíc podařilo zakořenit lucemburský rod až ve střední Evropě, daleko od oblasti domoviny, která byla tak silně spojená s francouzským dvorem. V oblasti říše zajistil dynastii i pevnou pozici, na kterou dále navazovali také Jindřichovi potomci, kteří pokračovali v jeho významném odkazu. Jindřichu VII. se tím vlastně podařilo to, o co tolik usiloval francouzský král Filip IV.

Po smrti Jindřicha VII. Lucemburského znovu vyvstaly boje o získání císařské hodnosti. Také Jindřichův jediný syn Jan, tehdy již český král, uvažoval o získání tohoto titulu, brzy však od své kandidatury upustil. V oblasti říšské politiky nastalo

³⁷ BOBKOVÁ 2003, 17.

³⁸ SPĚVÁČEK 1982, 18.

³⁹ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 104-108. / HOENSCH 2003, 23-28. / ŠUSTA 1919, 48-52.

⁴⁰ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 105.

nesnadné období, které vyústilo tím, že byli na trůn zároveň zvoleni císaři hned dva. Tomuto tématu se budeme podrobněji věnovat až v následujících kapitolách, a to v souvislosti se zahraniční politikou Jana Lucemburského. Ten byl totiž spolu se svými rádci důležitým účastníkem tohoto rozhodování o novém říšském císaři, ačkoliv ne z pozice kandidáta, nýbrž pouze v roli kurfiřta.

2. České království na počátku 14. století: úvahy o nástupnictví a boje o český trůn

Před nástupem lucemburského rodu na český trůn se událo mnoho významných událostí, které zásadně ovlivnily následný vývoj země. Proto si zde alespoň krátce představíme ty nejzásadnější události období tzv. interregna⁴¹, tedy od vymření Přemyslovců po meči až po nástup Jana Lucemburského na český královský stolec.

Po násilné smrti Václava III. (roku 1306) vyvstala vážná otázka, kdo usedne na český trůn, zvláště proto, že mladý panovník po sobě nezanechal žádného dědice. Jelikož ani zemský sněm nevybral krále z řad domácí šlechty, první volba padla na Jindřicha Korutanského. Ten byl již od roku 1304 manželem Anny Přemyslovny, nejstarší sestry Václava III. K rozhodnutí zvolit za nového panovníka právě Jindřicha přispěl i fakt, že to byl on, koho samotný král Václav ještě před jeho osudným tažením do Polska pověřil správou Čech a Moravy.⁴²

Kdo bude vládnout v Čechách po Přemyslovcích? Tuto otázku si kladli mnozí, kteří měli ve střední Evropě vliv. Václav II. zanechal velmi početné legitimní i nelegitimní potomstvo. Z manželství s Jitkou (Gutou) vedle syna Václava žily Anna (1290-1313), Eliška (1292-1330), Markéta (1296-1322) a s Eliškou Rejčkou měl dále dceru Anežku (1305- před 1337). Z nemanželských dětí byl nejznámější Jan Volek (zemřel 1351), pozdější probošt vyšehradský, kancléř Českého království a biskup olomoucký. Žili také někteří levobočkové Přemysla Otakara II. – v první řadě Mikuláš Opavský, který však nemohl počítat, že by dosedl na osiřelý pražský trůn. Považme ale, že tato vedlejší linie opavských Přemyslovců vymřela až roku 1434.⁴³

Jindřich Korutanský se tedy stal právoplatným českým králem, avšak na českém trůně nepobyl dlouho. Již po třech měsících jeho vlády, na podzim roku 1306, obsadil Prahu Rudolf Habsburský, který dostal Čechy v léno od svého otce Albrechta I. Habsburského. Jindřich Korutanský byl tedy v důsledku těchto událostí z Čech vypuzen, ale ne navždy. Rudolf Habsburský zahájil v září roku 1306 tažení do Čech a s pomocí svého otce Albrechta I. se mu jeho záměr – získat českou korunu – podařil. Zejména díky síle německého vojska Rudolf Prahu dobyl. Jindřich Korutanský tak byl

⁴¹ČECHURA 1999, 11-21. / BOBKOVÁ 2003, 11-25. / SPĚVÁČEK 1982, 53-60. / ŠUSTA 1919, 13-37. / ŠUSTA 1939, 1-53.

⁴² BOBKOVÁ 2003, 11-25. / SPĚVÁČEK 1979, 16-28. / SPĚVÁČEK 1982, 53-60. / ŠUSTA 1917, 467. / ŽEMLIČKA 1986, 278-284.

⁴³ ČECHURA 1999, 18.

nucen, i s královnou Annou Přemyslovou, Čechy opustit a stáhnout se na rodové državy v oblastech dnešního Rakouska.

*Vida pak to vévoda korutanský, že by neměl úspěch, tajně uprchl z Prahy zároveň s paní Annou, svou manželkou, a prošed Bavorsy vrátil se do své země, odkud přišel. A protože se o něm mysli, že má při sobě vlastnosti, které jsou králům na prospěch, obecný lid byl jeho útekem vesměs rozrušen (...).*⁴⁴

Přestože Albrecht I. Habsburský označil země české za odumřelé léno, které pak snadno udělil svému synovi, k Rudolfovu praktickému nástupu na trůn napomohla i domácí situace v samotných českých zemích. Jistě by se to nebylo zdařilo bez přičinění proradné šlechty, jejíž část přeběhla od Jindřicha Korutanského k Habsburkům a slibovala Rudolfovi věrnost, samozřejmě za jisté výhody. Takovéto věrolomné chování se během této éry objevilo ještě mnohokrát. Kupčení s královským postem nejspíše nebylo šlechtici vnímáno jako prohřešek, zvláště když tak konali ve jménu státu - čímž své činy zaštiťovali. *A tak Rudolf, byv zvolen za krále českého, věnoval některým pánům některá města a hrady a měšťanům rozdělil dary, jak před svým zvolením jednomu každému slíbil, tak nyní dal. Neboť byli někteří jak ze šlechticů, tak měšťanů, kteří volili Rudolfa ze strachu nebo pro dar, třebas byl schopný k panování.*⁴⁵

Kromě české koruny zatoužil Rudolf získat i korunu polskou a tento nárok chtěl uplatnit skrze manželství s Eliškou Rejčkou, vdovou po Václavu II., které vzápětí uzavřel. Eliška Rejčka totiž pocházela z polského královského rodu Piastovců. Tento sňatek byl však výhodný i pro upevnění mocenské pozice v Čechách, protože jím Rudolfovo postavení jako českého panovníka bylo posíleno i ze strany přímých příbuzenských vztahů. Mimo to byl s Přemyslovci spřízněn již skrze první manželku Václava II., Gutu Habsburskou (ta byla dcerou jeho děda, Rudolfa I. Habsburského). Podle dobových pramenů, zejména Zbraslavské kroniky⁴⁶, nešlo o zcela neschopného vladaře. Rudolf Habsburský se hned od počátku snažil zemi pozvednout z úpadku a začal splácením dluhů, které po sobě zanechali jeho předchůdci. Ne všechny prameny však mluví stejně. Protiněmecky laděná, první česky psaná Kronika tak řečeného Dalimila⁴⁷ ho označuje za lakomého a přespříliš šetřivého krále. Právě odtud pochází přezdívka, která Rudolfu Habsburskému zůstala dodnes, totiž Král kaše. Jen nesnadno lze rozhodnout, jak tomu bylo doopravdy a který z pramenů se více podobá skutečnosti.

⁴⁴ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 152. / FRB IV. 1884, 110.

⁴⁵ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 152. / FRB IV. 1884, 110.

⁴⁶ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976.

⁴⁷ KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA 1977.

Ať tak či onak, obecně lze říci, že Habsburkové v Čechách nebyli zrovna oblíbeným evropským rodem. Lidé si ještě pamatovali neobyčejně kruté chování habsburského vojska, které se zemí prohnalo roku 1304 kvůli bojům o Uhry. Proto byla podpora šlechty při volbě tohoto vládce zcela zásadní.

Nedlouho potom, co byl Rudolf Habsburský v Čechách ustanoven králem, však podporu šlechty začal ztrácet, což jistě nebylo vzhledem k předchozím zkušenostem s českými pány nic neočekávaného. Hlavním důvodem tohoto náhlého odmítavého postoje opět nebylo nic jiného, než omezování jejich vlastních práv. *Nebylo jim totiž shůry dáno, aby byli tehdy spokojeni s přítomným štěstím a předvíдали budoucí jeho pád z neštěstí jim nastávajícího.*⁴⁸

Odbojnost šlechty, která se začala shromažďovat v oblasti západních Čech pod vedením Bavora ze Strakonice a Viléma Zajíce z Valdeka, o kterém ještě uslyšíme, ovšem vzrostla natolik, že bylo nutno proti ní vojensky vystoupit.⁴⁹ Při tomto tažení však mladý panovník dne 3. července roku 1307 zemřel. Stalo se tak u města Horažďovice, které bylo poslední baštou odboje. Přesnou příčinu náhlého úmrtí dosud neznáme, ale stejně tak jako u vraždy Václava III. se zde objevuje několik teorií.

Ačkoli se po Rudolfově smrti Jindřich Korutanský vrátil slavnostně do Prahy již někdy kolem 15. srpna 1307, jeho cesta zpět na vladařský stolec vůbec nebyla jednoduchá. Podle ustanovení Albrechta I. Habsburského, který léno českého území rozdělil mezi své syny, se na trůn po smrti Rudolfa měl dostat právě jeden z jeho bratrů. Tím byl Fridrich I. Habsburský, který se tohoto nároku rozhodně nemínil vzdát bez boje. Opět s podporou svého otce několikrát vystoupil proti Jindřichovi a bojoval o uzmutí koruny.⁵⁰ Od tohoto plánu ustoupil až po násilné smrti Albrechta I., k níž došlo dne 1. května 1308.

Po této události došlo mezi Jindřichem a Fridrichem k jednání o vyrovnání. Fridrich I. Habsburský se vzdal jak nároku na českou korunu, a tak i na veškerá území, avšak za toto odstoupení požadoval vysokou finanční náhradu. Navíc ani poté se ze scény nestáhl úplně a ještě mnoho o něm uslyšíme. Jindřich Korutanský kvůli dohodnuté sumě musel dokonce zastavit i několik moravských hradů a měst. Snad i kvůli této velmi špatné finanční situaci se mu později nedařilo upevnit svou

⁴⁸ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 152. / FRB IV. 1884, 110-111.

⁴⁹ BOBKOVÁ 2003, 11-25. / SPĚVÁČEK 1979, 16-28. / SPĚVÁČEK 1982, 53-60. / ŠUSTA 1917, 483-489. / ŽEMLIČKA 1986, 278-284.

⁵⁰ BOBKOVÁ 2003, 11-25. / SPĚVÁČEK 1979, 16-28. / SPĚVÁČEK 1982, 53-60. / ŠUSTA 1917, 491-523. / ŽEMLIČKA 1986, 278-284.

královskou moc, ani vymezit se vůči předním šlechticům. Tomu nenapomohl ani následný incident z Kutné Hory, kde v březnu roku 1309 došlo k zajetí několika českých pánů.

V roce 1309 došlo k politickému a sociálnímu převratu, když skupina pražských a kutnohorských patriciů zajala přední panské zemské úředníky v čele s Jindřichem z Lipé (který byl již v té době komorníkem Království českého) a vynutila si zasnoubení šlechtických a měšťanských dětí. Patriciát zbohatlý z těžby stříbra, mincovního podnikání a dálkového obchodu vlastnil již statky, menší hrady a usiloval o splynutí s českou aristokracií.⁵¹

Král nebyl schopen situaci vyřešit, vlastně se do jejího řešení téměř vůbec nezapojoval. Šlechtici byli propuštěni až po vzájemné dohodě s patricií. Vzhledem k této události ztratil Jindřich Korutanský i zbytky podpory ze strany šlechticů, v tomto případě rodu Ronovců, ze kterého pocházel Jindřich z Lipé, a tím i své nejbližší spojence. Jindřich z Lipé totiž bezpochyby patřil k předním šlechticům Českého království té doby. Krom svých neobyčejných schopností, díky nimž se dokázal prosadit do čela domácí politiky a správy země, také snad díky milostnému vztahu, který později navázal s podruhé ovdovělou královnou Eliškou Rejčkou. Sám Jindřich pak pocházel ze starobylého rodu, jehož državy se rozprostíraly v severních Čechách a v Polsku. Své významné postavení si vysloužil ještě za vlády Václava II. například uhájením Kutné Hory roku 1304 při bojích s Albrechtem I. Habsburským a to si následně udržel i přes veškeré peripetie i po nástupu Jana Lucemburského.⁵² Na jednu stranu vždy podporoval královské zájmy, na druhou však nikdy nezapomínal na své vlastní. To bylo mimo jiné příčinou jeho vrtkavého chování i v následujících letech.

Právě v tomto období, kdy byl již Jindřich Korutanský téměř plně uvržen v panskou nemilost, se čeští předáci začali poohlížet po novém kandidátu na český trůn, který by mohl v jejich očích neschopného a zadluženého Jindřicha sesadit. Ten se v této době snažil uhájit své postavení skrze državy v Korutanech a Tyrolsku, odkud mu také přišel vojensky vypomoci i jeho bratr Ota.⁵³ Východiskem, které by napomohlo odstranění Jindřicha z trůnu, se měl stát sňatek druhorozené Přemyslovny, dosud svobodné princezny Elišky. Začala rozsáhlá jednání uvnitř šlechtických i duchovních kruhů. Nakonec se do čela poselstva, které bylo vysláno za nově zvoleným římským králem

⁵¹ ČORNEJ/kolektiv 1992, 103.

⁵² CHARVÁTOVÁ 2012. / ŠUSTA 1917, 419. / ŠUSTA 1919, 218, 260, 293, 314. / ŠUSTA 1939, 225-274.

⁵³ BOBKOVÁ 2003, 25.

Jindřichem VII., postavili cisterciáckí opati Heidenreich Sedlecký a Konrád Zbraslavský. Ti měli tohoto panovníka z rodu Lucemburků přesvědčit, aby svolil ke sňatku Elišky Přemyslovny s jeho jediným synem Janem, kterého si vyhlédli pro českou korunu. *Zájem české reprezentace se upjal k synovi nedávno zvoleného římského krále, k tehdy čtrnáctiletému Janu Lucemburskému. Po opakovaném jednání s Jindřichem VII. se jí podařilo získat panovníkův souhlas k převzetí české koruny jeho jediným synem, a to i za podmínky, že se ožení s dospěle vyhlížející, o čtyři roky starší princeznou Eliškou, dcerou Václava II.*⁵⁴

Tato nová orientace směrem k západní Evropě, zejména pak k Francii, odkud lucemburský rod pocházel, byla také značně ovlivněna působením Petra z Aspeltu. Ten byl s českými zeměmi neodmyslitelně spjat již od dob vlády Václava II. a teď se stal hlavním aktérem ve vleklém diplomatickém jednání mezi oběma stranami.

*Před vánocemi téhož roku (1309) vypravil se opat Heidenreich tajně opět k Jindřichovi VII. a ten zajel v druhé polovině ledna 1310 z Kolína n. R. do Norimberka a jednal tam s některými českými pány, které vedli Jindřich z Rožmberka, Albrecht ze Žeberka a Fridrich ze Šumberka. Ti trvali na českém právu volby českého krále, zaručeném bulou sicilskou, a žádali i určité záruky, že stará práva království zůstanou zachována, což jim Jindřich VII. listinou z 31. ledna 1310 závazně slíbil.*⁵⁵ Ani v tento okamžik čeští páni nezapomněli na své nároky, což se projevilo jednak během dlouhých jednání, tak ihned po nástupu Jana Lucemburského na český trůn. Právě s těmito ambicemi se musel skrze značné ústupky mladý kralevic spolu se svými rádci, které si představíme v následující kapitole, hned v počátcích své vlády potýkat, a to také značně ovlivnilo jeho pozdější vztah k českým zemím.

⁵⁴ BOBKOVÁ 2003, 22-23.

⁵⁵ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 449. / FRB IV. 1884, 128.

3. Významní diplomaté – nejbližší rádci

Tato bakalářská práce se zaměřuje na působení rádců nečeského původu na politiku Jana Lucemburského. V této kapitole si tyto významné muže, kteří se dozajista počítali k panovníkovu nejbližšímu okruhu, blíže představíme, abychom pak lépe pochopili jejich názory a stanoviska, či jejich posláním ve službách krále Jana. Počátky takovýchto význačných osobností, které se pohybovali i v oblastech diplomacie, však byly již dříve, proto se také s nimi alespoň trochu seznámíme.

Vůdčími osobnostmi diplomacie na dvoře posledních Přemyslovců, krom Petra z Aspeltu, byli opati cisterciáckého řádu, který v té době sídlil v Sedlci a na Zbraslavi. Není to náhoda, ani nic podivuhodného, jelikož cisterciáci měli silné vazby k přemyslovskému rodu. Vždyť právě Václav II. byl tím panovníkem, který roku 1292 založil klášter na Zbraslavi a zvolil si jej dokonce za nové rodové pohřebiště. (...) *Heidenreich Sedlecký, Konrád Zbraslavský a Dětrich Valdsaský přináleželi k užšímu dvoru Václava II., a že byli alespoň v některých dobách královskými rádci.*⁵⁶ Své postavení na poli diplomatickém si udrželi i v prvních letech vlády nového panovníka z dynastie Lucemburků, kdy se objevovali zejména u dvora královny manželky Elišky Přemyslovny.

Veliká náklonnost, kterou tento řád k přemyslovské dynastii choval a kterou ctil, se odráží i ve velmi zdařilém českém kronikářském díle období středověku, tedy v latinsky psané Zbraslavské kronice (*Chronicon Aulae Regiae*)⁵⁷. Její sepisování bylo započato se záměrem oslavit a uctít přemyslovský rod. Kroniku začal psát opat Ota; snad ji zamýšlel jako dílo, které by mohlo po smrti Václava II. přispět ke svatořečení jejich milovaného panovníka. Větší část kroniky, až do jejího konce, však zpracoval teprve následující, v pořadí třetí zbraslavský opat, Petr Žitavský. *Psaní této kroniky se ujal v roce 1314 po smrti svého předchůdce, druhého opata zbraslavského kláštera Oty. Jako kronikář nás dodnes upoutává nejen nesporným stylistickým mistrovstvím a básnickým talentem, ale také schopností shromáždit velké množství autentických informací o popisovaných událostech.*⁵⁸

Právě v jeho části díla se dočítáme o neutěšené situaci, která v Čechách po vymření Přemyslovců po meči vládla. Reflektuje veškeré události ohledně úvah, ale i bojů o nástupnictví a lze v ní tedy dobře pozorovat rychlý sled a vývoj těchto událostí.

⁵⁶ CHARVÁTOVÁ 2008, 342.

⁵⁷ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976. / FRB IV. 1884.

⁵⁸ KRUMLOWSKÝ 2007, 151.

Je zde zaznamenáno i osudné jednání s Jindřichem VII., kterého se Petr tehdy ještě jako kaplan prvního zbraslavského opata Konráda sám zúčastnil. Strategií poselstva, které bylo vysláno k římskému králi s prosbou o nového panovníka, bylo vyřešit tuto situaci dříve, než by se Jindřich VII. sám ve své nové funkci zorientovat a začal by českou otázku řešit po svém. Zemský sněm tedy vyslal toto poselstvo v čele se zástupci české šlechty, s nimiž se do říše vydali i zmínění cisterciáckí opati. Díky tomu pak byly veškeré události zaznamenány v jejich kronice.

Počáteční nadšení z nového, a jak se doufalo, snad už definitivně ustanoveného krále ovšem záhy upadlo, zvláště kvůli nešťastnému vztahu, který měl Jan Lucemburský v pozdějších letech s Eliškou Přemyslovou. Cisterciáci, věrní své tradici, která je spojovala s přemyslovskou dynastií, samozřejmě stranili královně, a panovník tak rychle ztratil na dřívější popularitě.

V jednání o získání syna římského krále pro český stolec bylo postavení diplomatů, kteří se do něj zapojili, naprosto zásadní. Jindřich VII. se nejprve všemožně bránil nápadu oženit svého jediného, tehdy teprve čtrnáctiletého, syna s českou princeznou. Ač měl o českou korunu velký zájem, jako kandidáta se snažil prosadit jiného zástupce ze své dynastie, zejména pak bratra Walrama.

Tento vývoj lze pozorovat nejen v Kronice zbraslavské, ale i v pozdějších kronikách, které si nechal vypracovat Karel IV. V těchto dílech se však již setkáváme pouze se zkrácenou verzí událostí, kdy jsou jednání, jejichž průběh je vykreslen jako velmi rychlý, popsána na několika řádcích: *...poradili se tedy (čeští páni) a poslali vyslance a slavnostní poselstvo k panu Jindřichovi, králi římskému, žádající ho, aby jim ráčil dát za krále svého syna Jana, a aby měl právo na království, ať si vezme za manželku pannu Elišku, dceru zesnulého krále Václava. Římský král toto poselstvo milostivě přijal, k žádostem poslů laskavě přikývl a přikázal, aby panna Eliška byla přivedena k němu do města Špýru nad Rýnem a byla sňatkem spojena s jeho synem Janem.*⁵⁹ Opak byl však pravdou. Vyjednávání probíhalo opakovaně a trvalo téměř celý rok, než se římský král dal přesvědčit.⁶⁰

Když v českých zemích definitivně opadl zájem o tehdejšího krále, Jindřicha Korutanského, a začalo se uvažovat o jeho náhradníkovi, obrátila česká elita svůj zájem do Říše římské. Vždyť kde jinde by našli silnějšího protikandidáta, který by dokázal

⁵⁹ KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987, 182. / FRB IV. 1884, 467.

⁶⁰ ČECHURA 1999, 11-21. / HOENSCH 2003, 33-35. / SPĚVÁČEK 1979, 29-30. / SPĚVÁČEK 1994, 87-134. / ŠUSTA 1919, 53-113. / ŠUSTA 1939, 54-93. // ŽALUD 2012A, 47.

sesadit legitimně zvoleného panovníka, než v synovi římského krále? Právě z důvodu složitosti situace v království, kdy na trůnu seděl zákonně ustanovený vladař, bylo nutné hledat silného spojence ve vyšších kruzích. Z téhož důvodu se však tento nápad českých předáků Jindřichu VII. nezamlouval.

Náhlé otočení politické orientace směrem na západ také není těžké vysvětlit. Zaměření předních českých diplomatů na Francii nebylo vůbec náhodné. Cisterciácký řád, jehož zástupci stáli v popředí snah o hledání nového krále, z francouzského prostředí přímo pocházel: mateřským klášterem, od kterého se odvozuje i název řádu vyčleněného z benediktýnů, je Cîteaux poblíž Dijonu.⁶¹ Nesmíme ale zapomínat ani na silný vliv významného mohučského arcibiskupa – Petra z Aspeltu, který se v otázce nového českého vládce významně angažoval. Byl v té době rádcem nového římského panovníka, ale z minulosti měl i pevné vazby jak na Francii, tak na český stát a přemyslovský rod. To se v této kauze významně projevilo a napomohlo k potěšitelnému vývoji následných událostí, a to v oblasti jednání jak na straně římského krále, tak u domácích šlechticů.

(...) díky osobnosti Petra z Aspeltu (se) podařilo získat některé vůdčí pány, kteří dosud stáli na straně korutanské. Tak se jim Jan z Vartembergu, nejvyšší číšník, přítel Jindřicha z Lipé, zavázal listinou z 6. března 1310, že bude-li zproštěn přísahy složené Jindřichovi Korutanskému, uzná za krále toho, kdo si podle vůle římského krále vezme Elišku Přemyslovnu za manželku. A když pak byla korutanská branná pomoc na jaře rozmnožena silnějším sborem žoldnérů z Míšně, rozešel se i Jindřich z Lipé se stranou korutanskou.⁶²

Skrze osobnost Petra z Aspeltu se teď přesouváme již k hlavnímu tématu práce – k nejbližším rádcům nečeského původu, kteří významně působili ve službách Jana Lucemburského.

3.1. Petr z Aspeltu

Petr z Aspeltu, který se narodil nejspíše kolem roku 1250, pocházel z Trevíru (Trier), ale kořeny jeho rodu se váží k oblasti Lucemburska. *Petr byl, jak se zdá, synek měšťanské rodiny zdomácnělé v Trevíru, ale původně pocházející z lucemburské vesnice Aspeltu.*⁶³ „Jeho otcem byl Gerhard z Aspeltu. Tento údaj o otcově jméně je zaznamenán v dokumentech farnosti Bartringen, kde Petr z Aspeltu působil jako

⁶¹ BUBEN 2004, 149-158.

⁶² ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976, 449. / FRB IV. 1884, 128.

⁶³ ŠUSTA 1926, 239.

klerik, a to v souvislosti s jeho tehdejšími postem katedrálního probošta v Trevíru, na který nastoupil 1. května 1278.⁶⁴

Petr byl velmi vzdělaný v mnoha oborech, studoval právo, teologii, filosofii i medicínu na univerzitách v Bologni, Padově a v Paříži. V následujících letech svého života navíc dokázal všechny tyto znalosti plně zužitkovat pro svůj kariérní postup. Dostal se až do nejvyšších kruhů tehdejší evropské středověké společnosti: stal se nejen pravou rukou císaře Svaté říše římské, ale také (dokonce mnohokrát) významně zasáhl do dějin českých zemí.

Je tedy zřejmé, že šlo o významného a váženého muže, jehož názory byly velmi ceněny; není proto divu, že byl rádcem hned několika evropských panovníků. Roku 1286 se stal osobním lékařem a kaplanem tehdejšího císaře Rudolfa I. Habsburského, který bojoval proti českému králi Přemyslovi Otakarovi II. na Moravském poli. Jsou doklady také o tom, že jako lékař Petr z Aspeltu působil i ve službách papeže Klementa V. (...) *Nabyl v ovzduší jak papežského, tak i habsburského dvora takových znalostí osobních i styků, že ač nepřestával být dvorským lékařem, znenáhla se přebarvil na vlivného diplomata.*⁶⁵ O deset let později, tedy roku 1296, se stal basilejským biskupem, přičemž tuto funkci vykonával až do roku 1306.

Těsně před příchodem do Království českého, kam měl dorazit také během devadesátých let, působil ještě jako rádcem i u dalšího císaře – Adolfa Nassavského. Snad na přání krále Václava II. (teorii o tom, jak se do Čech dostal je více⁶⁶) pak Petr z Aspeltu přišel do Čech, aby zastával post rádce, nejvyššího kancléře a probošta vyšehradské kapituly: (...) *český král nabízel nadto osvědčenému státníkovi velmi lákavé vnadidlo, totiž důstojnost kancléřskou v Čechách, spojenou s bohatým proboštvím vyšehradským.*⁶⁷ *Jakožto biskup basilejský stává se tedy kancléř krále českého sám říšským knížetem a tu pochopíme, jak vážné postavení pak měl u dvora pražského a že jeho nadání a ráznost zajisté přispívaly i k podstatnému zesílení autority Václavovy jak navenek tak i uvnitř země.*⁶⁸ Významně se zapojoval zejména do Václavovy zahraniční politiky. V Českém království zůstal od té doby, tedy od roku 1295/6, téměř až do vymření přemyslovské dynastie po meči. Poté odcestoval do Mohuče, kde se stal arcibiskupem. Tato funkce znamenala mj. i to, že byl jedním

⁶⁴ KIRT 2012, 54.

⁶⁵ ŠUSTA 1926, 239.

⁶⁶ KIRT 2012, 51-66.

⁶⁷ ŠUSTA 1926, 240.

⁶⁸ ŠUSTA 1926, 241.

ze sedmi kurfiřtů, kteří měli právo volit císaře. Stanul tak na jednom z nejvyšších duchovních postů v říši.

Na této nové pozici se významně projevil Petrovo úzké napojení na rod Lucemburků, které bylo pěstováno snad již od počátků Petrovy kariéry, což jasně určilo nasměrování následných událostí. Jedním z kroků, které toto potvrzují, bylo, že na místo trevírského arcibiskupa roku 1307 doporučil mladého Balduina Lucemburského. Petr a Balduin se stali nejvlivnějšími duchovními osobnostmi své doby, významně zasahovali nejen do evropské, ale i do české politiky. Na uvolněný římský trůn pak společně prosadili Jindřicha VII., na jehož dvoře pak Petr také nějakou dobu působil, a s jehož osobou byl opravdu pevně spjat. *Po opakovaných schůzkách říšských knížat se nakonec prosadil plán Balduina Trevírského a Petra Mohučského, kteří vystoupili s kandidaturou Balduinova bratra, Jindřicha Lucemburského.*⁶⁹

Dalším výrazným diplomatickým počinem Petra z Aspeltu byla jeho role při jednáních ohledně sňatku Elišky Přemyslovny s Janem Lucemburským. Tehdy se Petr postavil na stranu cisterciáckých vyslanců Českého království, s nimiž byl v kontaktu již od dob Václava II. Napomohl tak kladnému rozhodnutí Jindřicha VII. v této věci: *Známý kladný výsledek ukázal, že i přes rozjitřené poměry v království a nejistý výsledek boje o trůn byla bohatá země s kurfiřtským hlasem pro Jindřicha více než lákavým cílem.*⁷⁰

Nakonec to byl právě Petr z Aspeltu, kdo 1. září 1310 ve Špýru provedl svatební obřad mladého páru. Také doprovázel, vedle jiného významného rádce a diplomata Bertholda z Hennebergu, nového krále na první cestě do Čech, aby mu pomohl upevnit panovnickou moc. Z téhož důvodu se i později do Českého království vracel, a když bylo třeba, neváhal přijít králi na pomoc i s vojenskou posilou. *Vedení kanceláře (ještě za dob Václava II.) poskytlo Petrovi značný prostor k poznání vnitřního chodu království, rozsahu královské moci a majetku, z čehož mohl čerpat po příchodu mladého Jana.*⁷¹ 7. února 1311 ve Svatovítské bazilice Petr z Aspeltu korunoval Jana Lucemburského na českého krále. Do českých zemí se mohučský arcibiskup vrátil ještě několikrát; pomáhal mladému králi řešit spory se šlechtou, zejména s Jindřichem z Lipé, ale též s manželkou Eliškou. V roce 1316 pokřtil opět ve Svatovítském chrámu Janova prvorozeného syna Václava, pozdějšího Karla IV. Byl tak přítomen u všech

⁶⁹ BOBKOVÁ 2003, 17.

⁷⁰ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006, 30.

⁷¹ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006, 28.

významných osobních událostí Jana Lucemburského, který, snad i proto, Petra nazýval „*přítelem nad otce dražším*“.⁷²

Ani v příštích letech neměl Petr z Aspeltu o práci nouzi. V roce 1314, po smrti Jindřicha VII., v Cáchách korunoval nového římského panovníka, Ludvíka Bavora, k jehož zvolení také spolu s Balduinem a Janem významně přispěl.

Přes výše uvedená fakta je v životě Petra z Aspeltu dodnes mnoho nejasností. Jsou období, o nichž s určitostí nevíme, kde se tento významný muž nacházel, ani čemu se věnoval.

Jde například o dobu mezi léty 1278 – 1296, tedy období, než jako lékař nastoupil do služeb Rudolfa I. Habsburského. V této souvislosti se objevují různé spekulace o tom, zda již od počátku své kariéry nepracoval v přímém napojení na Lucemburský rod. Tomu by odpovídala např. již zmíněná skutečnost, že zejména díky Petrovu úsilí byl na stolec trevírského metropolitů prosazen mladý Balduin a v zápětí na post římského krále jeho bratr Jindřich. V této politice, pevně spjaté s osudem lucemburské dynastie, pokračoval Petr z Aspeltu dále ve službách českého krále Jana, kterému v počátcích vlády dělal mimo jiné i poručníka. Snad i proto se ho po náhlé smrti Jindřicha VII. snažil dostat na římskou stolicí, a tak udržet tuto pozici pro lucemburský rod. Také tímto tématem se budeme blíže zabývat v kapitole o Janově zahraniční politice. *Je ovšem jasné, že spojení mezi Petrem z Aspeltu a Lucemburským rodem již nemohlo být hlubší.*⁷³ „Tomu napovídá i fakt, že na dvůr Rudolfa I. se Petr dostal právě skrze blízký vztah s Jindřichem Lucemburským, který v té době také působil v Rudolfových službách. To Petr z Aspeltu Jindřichovi splatil následným zvolením na římský trůn, jako pak i veškerou následnou podporou.“⁷⁴ Spojenectví se završilo během Petrova působení v nejužším okruhu Jana Lucemburského nejen jako jeho rádce, ale i jako významná podpora a ochránce, který mladému českému králi pomáhal v upevňování tak nejisté moci.

Až do roku 1320, kdy Petr z Aspeltu zemřel, zastával i nadále post arcibiskupa v Mohuči; v tamější katedrále byl také později pochován. Zdejší náhrobní deska odkazuje na jeho významný život: kromě postavy Petra Mohučského, jsou znázorněni,

⁷² ŠUSTA 2002, 253.

⁷³ KIRT 2012, 55.: Es wurde bereits mehrfach hervorgehoben, dass das Verhältnis der Aspelter Ministerialfamilie zum Luxemburger Grafenhaus sehr intensiv und vielseitig war, so dass dies hier nicht mehr weiter vertieft werden soll.

⁷⁴ KIRT 2012, 51 – 66.

jakoby pod Petrovými ochrannými křídly, i jeho hlavní svěřenci – Jindřich VII., Jan Lucemburský a Ludvík Bavor.

3.2. Balduin Lucemburský - Balduin Trevířský

Balduin se narodil kolem roku 1285 v lucemburském hrabství jako nejmladší bratr budoucího císaře Jindřicha VII. Jeho osud tak byl dopředu jednoznačně nastolen – jak bylo u mladších synů zvykem, nastoupil duchovní dráhu. Studoval nejspíše na univerzitě v Paříži, kam byl poslán na francouzský dvůr na vychování. Nejprve se zaměřil na studia teologie a kanovníckého práva. V tom období se také setkal se svým malým synovcem Janem, pozdějším českým králem, který byl stejně jako on poslán na královský dvůr.

Balduin byl ještě velmi mladý, když byl roku 1307 prosazen na místo trevířského arcibiskupa. Právě kvůli nízkému věku a s tím spojené absenci potřebných svěcení, mu musel být papežem udělen speciální dispens. Stejně tomu bylo dříve také v případě Petra z Aspeltu. Balduin získal místo biskupa v Trevíru za značné podpory svého bratra Jindřicha, francouzského krále Filipa IV. Sličného a potažmo papeže, jakož i díky vlivu právě Petra z Aspeltu, který v té době již byl arcibiskupem mohučským. *Stejně jako hrabě Jindřich se i on často pohyboval na francouzském dvoře, v jehož zájmu též nastoupil oslnivou kariéru, když se v pouhých dvaadvaceti letech a dosud jen s nižším svěcením stal metropolitou v Trevíru. Trevířská kapitula si ho zvolila po smrti arcibiskupa Dětricha z Nassau dne 7. prosince 1307, svěcení přijal z rukou papeže Klimenta V. za přítomnosti obou svých bratrů, Jindřicha a Walrama, dne 11. března 1308 v Poitiers.*⁷⁵ Francouzskému panovníkovi se za tuto pomoc měl odvděčit svou věrností a příslibem spolupráce s kapetovským dvorem, ovšem hned v listopadu roku 1308, během volby nového římského krále, prosadil spolu se svým bratrem nad zájmy francouzské zájmy lucemburské-dynastické. *Silná osobnost francouzského krále, který jako opatrný a prozíravý politik si dal od svého vysoce postaveného chráněnce Balduina potvrdit zvláštním listem, daným v Paříži v dubnu 1308, že přísahá věrnost francouzskému králi Filipovi IV., „jehož přízní byl povýšen na arcibiskupský stolec“ a že „slibuje, že bude Francii vždy k prospěchu a nikdy ke škodě“.*⁷⁶ Této listině předcházela i jiná, zaručující věrnost francouzskému dvoru, kterou vydal Balduinův bratr Jindřich.

⁷⁵ BOBKOVÁ 2003, 21.

⁷⁶ SPĚVÁČEK 1982, 24-25.

Pro Balduinovu profesní dráhu měl zcela zásadní vliv fakt, že mu byl trevírský mandát předán přímo z rukou papeže. Tato skutečnost se určitě podílela na tom, že se Balduin, spolu s Petrem z Aspeltu, rychle stal jedním z nejvýznamnějších duchovních v říši. To se již brzy projevilo při volbě nového římského krále, jelikož jak Petr, tak Balduin, patřili k volícím kurfiřtům. Touto volbou se však narušil blízký vztah s Filipem IV., neboť na římský stolec pomohl Balduin prosadit svého vlastního bratra, místo Karla z Valois, bratra Filipova.

Díky významným diplomatickým a politickým schopnostem se Balduin Trevírský stal významnou oporou také pro svého synovce Jana Lucemburského, který se stal v roce 1311 českým králem. Síla Balduinova vlivu se významně projevovala i později, za vlády Janova syna Václava, tj. pozdějšího Karla IV.

Po zvolení Jindřicha VII. římským králem mu Balduin pomáhal upevnit mocenskou pozici v říši a dokonce se zúčastnil i jeho římské cesty, při níž docílil Jindřichova korunování na císaře Svaté říše římské (29. června 1312). Této poutě do Itálie se zúčastnil i jejich další bratr Walram, který tam však nešťastně zahynul při souboji. Balduin pak za něj sloužil zádušní mši, stejně jako za Jindřichovu manželku Markétu, která na tomto italském tažení podlehla těžké nemoci. Následně se Balduin sice dočkal bratrovy císařské korunovace, ale pak se rozhodl navrátit zpět do říše. Jindřich naopak dál pokračoval ve svém tažení ve snaze pokořit italská města. V tomto úsilí se ho snažil Balduin i s mladým českým králem Janem podpořit; vytáhli mu na pomoc, cestou je však zastihla zpráva o Jindřichově skonu. Tedy ani Jindřich VII. se ze svého nového titulu neradoval dlouho: (...) *z Apeninského poloostrova se do vlasti, respektive do říše, nevrátil. Již v srpnu roku 1313 nedaleko Sieny podlehl náporu zimnice. Zprávy o jeho otravě nebyly pravdivé.*⁷⁷

Po této nešťastné události se opět začalo jednat o nových kandidátech na post římského krále. Balduin nejprve spolu s Janem Lucemburským a Petrem z Aspeltu podporoval Ludvíka Bavora proti vzdorokráli Fridrichu I. Habsburskému, jenž naopak měl podporu papeže. V této době totiž vzniklo na římském stolci dvojvládí, kdy byli korunováni oba kandidáti. Tato situace přispěla k tomu, že se Balduin Trevírský přiklonil k prosazování zájmů synovce Jana a později pak jeho syna. Karel IV. se roku 1355 opravdu stal novým císařem Svaté říše římské poté, co byl již od roku 1346 římským králem. Při jeho druhé císařské korunovaci roku 1349 mu jeho prastrýc dokonce

⁷⁷ ČECHURA 1999, 30.

sám vložil na hlavu říšskou korunu. Dále ho podporoval jak diplomaticky, tak zejména také finančně, aby se Karel IV. mohl v říši dostatečně prosadit. Karel byl u Balduina tak silně zadlužen, že mu dokonce dal do správy nebo do zástavy i některé své statky (např. Lucembursko), které pak zůstaly Balduinovi v držení až do smrti.

Co se týče oblasti jemu svěřené, arcidiecéze trevírské, Balduin se po celý život snažil nejen o vnitřní stabilizaci, ale i o vývoj její expanzivní politiky, k čemuž neotálel použít ani vojenské prostředky. Tak neváhal vystoupit v této formě pomoci i jeho svěřencům, například v roce 1315/16 při vzpouře českých pánů proti Janovi Lucemburskému kvůli uvěznění Jindřicha z Lipé: *Králi Janovi přispěchali na pomoc k odvrácení hrozícího vojenského konfliktu v Českém království jeho strýc Balduin Lucemburský (trévírský arcibiskup) a Petr z Aspeltu (mohučský arcibiskup).*⁷⁸

K významným počínům Balduina Trévírského v rámci kultury patří především jeho iniciativa spojená s vytvořením iluminovaného kodexu Balduini Trevirensis.⁷⁹ V něm jsou zaznamenány např. jeho zážitky ze zvolení arcibiskupem, jakož i z římské jízdy, kterou absolvoval se svými bratry a mnoho dalších. Tato osobní kronika vznikla někdy během třicátých, čtyřicátých let 14. století. *Uvozuje ji dvojice kreseb, vystihujících počátek oné pozoruhodné historie. První zachycuje Balduinovo vysvěcení, pod ní je umístěna pro Lucemburky rozhodující, dramaticky pojatá scéna – klečící posel odevzdává na koni jedoucímu Balduinovi zprávu o smrti římského krále Albrechta I. Habsburského zavražděného 1. května 1308.*⁸⁰

Když roku 1320 zemřel Petr z Aspeltu a uvolnil se tak stolec mohučského arcibiskupa, zvolila si tamější kapitula za nového nástupce právě Balduina. Ten však tuto pozici odmítnul a prosadil za sebe jiného kandidáta – Mathiase z Buchecku, kterého si tím zavázal. Po jeho smrti, roku 1328, ho kapitula znovu vyzvala k převzetí hodnosti, a tentokrát ji Balduin již přijal. „Až do roku 1337 tak Balduin ovládal jak arcidiecézi trevírskou, tak i mohučskou a navíc se stal i administrátorem a ochráncem wormského a špýrského biskupství.“⁸¹ Tak se z něj stal opravdu nejmocnější prelát říše, jakož i nejvýznamnější diplomat své doby. Za svůj postup byl dokonce papežem obviněn z mocichtivosti, navzdory tomu si však svou pozici udržel. K odstoupení od mohučské arcidiecéze došlo až za následujícího papeže Benedikta XII., avšak ani tehdy Balduin svůj nabytý vliv neztratil.

⁷⁸ ČAPKA 1998, 122.

⁷⁹ MARGUE/PAULY/SCHMID 2009.

⁸⁰ BOBKOVÁ 2003, 22.

⁸¹ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 58-62.

Na základě výčtu výše uvedených faktů je tedy nepochybné, že se jak v případě Balduina Lucemburského/Trevírského, tak u Petra z Aspeltu/Mohučského jde o velmi významnou a váženou osobnost období vedoucího k vrcholnému středověku. Balduin byl uznáván jako vynikající diplomat, který (jistě i díky své dlouhověkosti), významně zasáhl do mnoha politických událostí. Dokládá to mimo jiné také jeho vliv na události pozdějších let v českých zemích, nejen za vlády syna Jana Lucemburského, ale i jeho syna, Karla IV.

Balduin Lucemburský zemřel v roce 1354 ve věku šedesáti devíti let a byl pohřben na čestném místě v trevírské katedrále sv. Petra. *Episkopát Balduina Lucemburského trvající dlouhých 46 let, 6 měsíců a 4 dny zanechal v Trevíru výraznou stopu. K jeho dvoru přijížděli vzdělanci a arcibiskup sám proslul jako starostlivý hospodář, pečoval o hrady i města, stejně jako o mír a bezpečí na území pod svou správou. Arcibiskupovo jméno dodnes připomíná studna v Trevíru a most přes řeku Moselu v Koblenzi.*⁸²

3.3. Berthold VII. Moudrý

Posledním z řady významných diplomatů nejužšího okruhu Jana Lucemburského, kterého si zde představíme, byl Berthold VII. z Hennebergu. Tento jediný nevycházel z církevního prostředí, nýbrž číše z aristokratického, čímž se od předchozích zástupců zásadně lišil. Co má ovšem se svými současníky společného, je to, že také prošel několika královskými, ba dokonce i císařskými dvory.

Berthold se narodil pravděpodobně roku 1272 do hraběcí rodiny, jejíž kořeny sahají až do dob francké říše. „Poprvé je možné tento starý durynský rod hrabat z Hennebergu doložit již v 11. století. Až do roku 1219 navíc rodu náležel titul purkrabí z Würzburgu. Někdy během 12. /13. století se však tato původně jednotná dynastie rozdělila do čtyř linií, které se později ještě dále štěpily. Berthold VII. pocházel z větve Henneberg–Schleusingen, která jako poslední z větví rodu vymřela roku 1583.“⁸³

Berthold VII. se již jako mladý chlapec stal regentem svého hrabství (1284). Snad i díky tomu, že se vlády ujal tak brzy, si velmi rychle osvojil mnoho dovedností včetně diplomacie. Tyto své znalosti následně dovedně uplatňoval i vně svého panství, přesněji řečeno na poli říšské politiky. Byl velmi zdatný v odhadování možné nejlepší pozice a skvěle uměl lavírovat mezi několika tábory a vyjít ze soupeření s nejlepším

⁸² ČECHURA/ŽŮREK 2012, 62.

⁸³ MÖTSCH 2014.

osobním ohodnocením.⁸⁴ Jako rádce mocných panovníků si vysloužil přídomek Moudrý,⁸⁵ jímž je po zásluze v historické literatuře označován dodnes. *Účastnil se od mladých let horlivě veřejného života v říši s obratností, která mu vynesla podle lubeckého kronikáře záhy čestné označení „der weise greve“, a při tom ovšem bylo mu nemalou podporou i sešvakření s vynikajícími rody.*⁸⁶

Berthold VII. Moudrý se vždy snažil o vytvoření a zachování rovnováhy sil v říši, a zároveň vynikal uměním přimknout se k aktuálně nejmocnějšímu hráči. Tímto způsobem se stal *blízkým rádcem římského krále Albrechta I. Habsburského*, skrze něhož se dostal i do jednání s dvorem přemyslovským (konkrétně s Václavem III.⁸⁷), *dále byl rádcem císaře Jindřicha VII. a později též Ludvíka IV. Bavora.*⁸⁸ Dříve však, než se dostal na dvůr posledního řečeného, byl jako rádce také ve službách mladého českého krále Jana Lucemburského. Do králova okruhu se dostal přes jeho otce, Jindřicha VII., který mu v počátcích jeho nástupu do Čech osobně vybíral schopné rádce ze svého okolí. Od Jindřicha Lucemburského navíc Berthold v té době, tj. roku 1310, získal i významné ocenění v podobě knížecího titulu. *Na sněmu frankfurtském v červenci 1310 jej Jindřich VII. vyznamenal způsobem dokonce zcela neobyčejným, uděliv jemu, dotud prostému hraběti, dědičně veškerá práva říšských knížat.*⁸⁹

Berthold VII. z Hennebergu a Schleusingenu se pak s novým českým králem Janem vypravil do Čech, kde několikrát výrazně zasáhl do domácí politiky. (O tom bude pojednávat příslušná kapitola.) Ještě významnější ale Bertholdovo působení bylo na poli politiky zahraniční, kde tento rádce vynikal především v oblasti *dosazování do úřadu místodržitele v Míšni (1305), dále pak v Čechách a Polsku (1313) a následně během dvacátých let v oblasti Braniborské marky (1323).*⁹⁰ Berthold VII. Moudrý obratně využíval všech svých úspěchů v říšské politice také ke značnému rozšíření svého

⁸⁴ ŠUSTA 2002, 252.: Jeden z hlavních prostředníků volby Ludvíkovy a sloup strany lucemburské, Berthold z Henneberka, přešel k Fridrichovi. Na Bertholda tu zajisté působily některé vlivy příbuzenské, ale rozhodnutí bylo přesto význačné; neboť henneberský hrabě, proslulý svou vypočítavou moudrostí, byl by se sotva odvrátil od Ludvíka, kdyby byl jistě věřil v jeho úspěch.

⁸⁵ HUSCHKE 2014.

⁸⁶ ŠUSTA 2002, 112.

⁸⁷ ŠUSTA 2002, 112.: Maje velmi přátelské styky i s domem habsburským, jevil se tedy Berthold zvláště vhodným prostředníkem již při jednání roku 1305 o mír mezi Václavem III. a králem Albrechtem, jehož provázal dvě léta potom i na tažení do Čech. Tehdy si vysloužil znamenité výsady pro své říšské statky.

⁸⁸ HUSCHKE 2014.

⁸⁹ ŠUSTA 2002, 113.

⁹⁰ HUSCHKE 2014.: Berthold war Ratgeber Albrechts I., Heinrichs VII. und Ludwigs IV., unter denen er die Ämter eines Statthalters von Meißen (1305), von Böhmen und Polen (1313) und der Mark Brandenburg (1323) bekleidete.

rodového panství, které se za jeho vlády rozkládalo od Ilmenau na severu až na jih po oblast řeky Mohanu.

Tento významný říšský šlechtic, který pracoval pro několik významných evropských panovníků a který několikrát zásadně ovlivnil diplomacii a politiku českého krále Jana Lucemburského, se také dožil tehdy úctyhodného věku šedesáti osmi let. Berthold VII. Moudrý z Hennebergu - Schleusingenu zemřel 13. dubna roku 1340.

4. Úloha rádců Jana Lucemburského v rámci domácí politiky

Úloha rádců – cizinců na dvoře prvního českého lucemburského krále Jana byla při vyjednávání záležitostí v rámci domácí politiky zcela zásadní. Tyto rádce pro svého syna vybral Jindřich VII. z vlastního úzkého okruhu rádců, kterým plně důvěřoval. Jejich služeb si sám nový římský král velmi považoval a v době, kdy je předával svému synovi, je za tuto jejich práci také docenil i četnými privilegii a statky. Například Petr z Aspeltu, *opatrný kníže duchovní, neuvázal se k věci bez dostatečných záruk. Řadou listin, dal si králem zabezpečiti nejeden cenný ústupek a odškodnění za nebezpečí a námahu, spojenou s českou výpravou i odpovědným úkolem poručnickým, nezapomínaje starších pohledávek svých vůči říši.*⁹¹ Pouze Petr z Aspeltu však nebyl jako jediný pověřen otcovskými právy nad mladičkým Janem. *Vedle něho, jakožto druhý poručník, zároveň i světský pán, Berthold z Henneberka.*⁹²

Tito muži, ještě ve spojení s Janovým strýcem Balduinem, se pak významně zasadili o upevňování Janovy královské moci, která byla v době jeho nástupu značně nejistá. V tom ho podpořili nejen diplomaticky, ale i vojensky, jako například hned při dobývání Prahy v roce 1310, jak si přiblížíme později. Toto ovšem nebyla jediná situace, kdy museli Petr z Aspeltu (v Čechách již známý) či Balduin Trevírský přispěchat Janovi na pomoc k prosazení moci s vojenskou pohotovostí. Berthold z Hennebergu zde pak fungoval, v oblasti domácí politiky, jako Janův zástupce v době jeho nepřítomnosti. Zásahy Janových rádců do české politiky byly jistě velmi výrazné, avšak svým významem dalekosáhlejší byl teprve jejich následný dopad, který zejména kvůli nepřátelskému postoji české šlechty vyústil až v Janovo zaměření se spíše na politiku zahraniční.

V této kapitole se soustředíme pouze na pár vybraných událostí, které nejvýznamněji vykreslují panovníkovo konání na poli domácí české politiky, a které osvětlí následné ochabnutí jeho zájmu o věci domácí.

Nechť české šlechty spolupracovat s cizími, ač vynikajícími rádci, a odpor proti jejich dosazování do vyšších úřadů zapřičinil, že tito schopní diplomaté raději České království opustili. Nakonec na domácí politiku zrezignoval i sám král

⁹¹ ŠUSTA 2002, 111.

⁹² ŠUSTA 2002, 112.

Jan Lucemburský a své schopnosti a ambice zaměřil spíše na politiku vnější.⁹³ Následný vývoj událostí tedy ve výsledku směřoval k úpadku Českého království, což však nebylo pouze důsledkem kroků panovníka, jak se dodnes traduje. Stále přetrvává o Janu Lucemburském spíše negativní mínění, že tehdy své království opustil a raději bojoval na evropských kolbištích. Jan však naopak bral svou úlohu českého krále velmi vážně a zodpovědně. Byl si vědom toho, jak královský titul získal a převzetí přemyslovského dědictví jistě bral jako prestiž. Je třeba si také uvědomit podíl „viny“ české šlechty na stagnaci a postupném sestupném vývoji země v důsledku jejího nepříznivého postoje k novému panovníkovi a jeho rádcům.

Za hlavní důvod Janova nezdaru v boji s cílevědomými pány lze považovat fakt, že mladý Lucemburk byl zcela neznalý českého prostředí a poměrů v něm. Jeho otec Jindřich dosáhl až na post římského krále a sám Jan prošel výchovou na francouzském dvoře⁹⁴, kde byla postava panovníka téměř posvátná. Král zde byl obecně respektován a ctěn, a tak mladý Jan nebyl na takové přivítání ze strany poddaných vůbec připraven. Vyrostl ve zcela odlišném aristokratickém prostředí, kde každý znal a udržoval své místo v rámci společenské hierarchie. Ovšem v Čechách, zvláště v období po vymření Přemyslovců po meči, taková situace rozhodně nepanovala, ba naopak. Moc českých šlechticů výrazně vzrůstala již za vlády posledních Přemyslovců⁹⁵ a svého vrcholu nabyla během téměř pětiletého interregna, a to zejména díky obratné manipulaci s královským titulem. Čtrnáctiletý Jan, bez vladařské zkušenosti a plné podpory svých rádců, si za těchto okolností ani při nejlepší vůli nemohl vědět rady.

Kdo však zřejmě nebyl nemilým přijetím v Čechách překvapen, byl zkušený Petr z Aspeltu. Vždyť jedním z důvodů jeho odchodu po smrti Václava II. byl i tento špatný vztah se zdejší šlechtou, která se snažila přiválat cizinců do země a obecně jejich vliv omezit. Z mnoha možných rádců to byl právě on, kdo byl Jindřichem VII. vybrán za Janova průvodce do nového království. *Vskutku bylo třeba, aby mu stáli po boku s dostatečnou plnou mocí mužové zkušení a úplně důvěry hodní. K tomu se byl nabídl, jak víme, především Petr z Aspeltu, arcibiskup mohučský věci českých i říšských znamenitě znalý, jenž si liboval v úloze předního spojence rodu lucemburského.*⁹⁶ Díky svým bohatým předchozím zkušenostem mohl Jindřichovu synu více než kdokoli jiný

⁹³ BOBKOVÁ 2003, 49-57. / ČORNEJ/kolektiv 2013, 101-102. / ČECHURA 1999, 30-48. / HOENSCH 2003, 52. / SPĚVÁČEK 1982, 96-215. / SPĚVÁČEK 1994, 135-298. / ŠUSTA 1919, 312-317. / ŠUSTA 1939, 311. / ŽALUD 2012a.

⁹⁴ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 84-96.

⁹⁵ ŠUSTA 1926. / ŽEMLIČKA 1986.

⁹⁶ ŠUSTA 2002, 111.

pomoci při upevňování královských pozic. *Na Janově dvoře bylo prvotním úkolem téměř sedmdesátiletého Petra obnovení mocenské základny panovníka ve vztahu k sebevědomě vystupující domácí šlechtě, jejíž postavení a podíl na správě moci země výrazně stoupl po vymření Přemyslovců, kdy se několikrát změnilo obsazení panovnického trůnu.*⁹⁷

Petr z Aspeltu měl navíc i velkou podporu zdejších duchovních kruhů, především cisterciáckých opatů ze Zbraslavského a Sedleckého kláštera, se kterými zůstal ve spojení i po opuštění Českého království. Vždyť jim významně napomohl při vyjednávání s Jindřichem VII., aby svolil ke sňatku jeho jediného syna a přemyslovské dědičky – sám se tedy přímo podílel na dosazení tohoto panovníka do rozvráceného Českého království. Přestože tito opati v Čechách jistě platili za významnou autoritu, nepomohlo to k vlídnějšímu přijetí králových rádců. Šlechtici mohli pociťovat ohrožení vlastních pozic, možná se obávali ztráty nashromážděného majetku. Dalším závažným důvodem však pro ně bylo, že kvůli novým poradcům nemohli uplatňovat takový vliv na panovníka, jak byli zvyklí. Po létech, kdy země neměla stabilitu v podobě panovníka, již odmítali přijmout svrchovanost královské autority. Zvykli si na zcela jiný model správy země, kdy měli moc v rukou víceméně sami, a tak byl jakýkoli boj Jana s nimi předem téměř prohraný.

Ačkoliv se může zdát, že činnost Petra z Aspeltu zastínila význam mise Balduina Trevírského či Bertholda z Hennebergu, byl by to jen povrchní úsudek. Balduinovi nelze jeho přední místo mezi Janovými rádci upřít; nezapomínejme na příbuzenský vztah obou Lucemburků. Pakliže ve věcech domácí politiky první lucemburský panovník na českém trůně spoléhal spíše na pomoc ze strany mohučského metropolity, či podporu Bertholda VII., tak v oblasti politiky zahraniční se projevil markantní podíl diplomatického umu Balduina Lucemburského. Této otázce se však budeme podrobněji věnovat až v jedné z následujících kapitol.

4.1. Jan Lucemburský a boje s českou šlechtou

V době, kdy Jan Lucemburský dorazil do Českého království, se již jeho otec, římský král Jindřich VII. chystal na svou výpravu za císařskou korunovaci do Itálie.⁹⁸ Na této tzv. římské jízdě ho doprovázeli i oba mladší bratři, Balduin a Walram. Vyvstal tím závažný problém, kdo v nepřítomnosti těchto tří Lucemburků bude spravovat říšské

⁹⁷ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006, 30.

⁹⁸ BOBKOVÁ 2003, 36-41. / ČECHURA/ŽŮREK 2012, 104-108. / HOENSCH 2003, 35-43. / SPĚVÁČEK 1994, 87-134.

země, aby to nebylo proti jejich zájmům, a tak Jindřich tuto úlohu svěřil mladému českému králi: *Zde listinou z 13. září 1310 oznámil, že v době římské jízdy ho bude zastupovat v zemích „za Alpami“ jako říšský vikář král Jan. (...) A tak ještě než mohl nepřiliš zkušený Jan dosednout na český trůn a případně obhájit zděděný titul polského krále, byl již obtížen dalším nemalým úkolem. Na druhé straně mu mohla nová hodnost pomoci zvýšit prestiž českého krále vně i uvnitř království a zároveň předznamenávala cíl lucemburské politiky – udržet obě hodnosti v rodě.*⁹⁹

Nový český král se nejprve cestou do Prahy musel vypořádat s odporem, který na něj uchystal sesazený Jindřich Korutanský. Jan se zprvu pokusil vybojovat stříbrnosnou Kutnou Horu, ale jeho plán se nepodařilo uskutečnit, a tak město prozatím zůstalo v rukou protistrany. Poté se Jan již plně soustředil na Prahu a její osvobození od korutanské nadvlády. V tomto případě se mu vedlo podstatně lépe. Zvláště díky podpoře, které se mu dostalo ze strany obyvatel Starého Města, se dne 3. prosince 1310 podařilo město ovládnout.¹⁰⁰

Brzy nato se povedlo také vyhnat z Čech Jindřicha Korutanského i s manželkou Annou Přemyslovnou. Ti se sice stáhli do oblasti Tyrol, avšak Jindřich se nehodlal smířit s podrazem, který mu nachystala česká šlechta tím, když si místo něho zvolila jiného panovníka. Navíc se král Jan kromě neodbytného Jindřicha Korutanského musel potýkat ještě s jedním protivníkem, který z velké části ovládal území Moravy. Byl jím již známý Fridrich I. Habsburský, který si území nárokoval na základě vyhlášení svého otce Albrechta I. Za těchto okolností se Jan Lucemburský mohl vlády v Českém království fakticky plně ujmout až v polovině roku 1311.

V Praze nového panovníka všichni s jásotem vítali a doufali, že za jeho panování konečně země nalezne mír a stabilitu, jak se lze dočíst např. v Kronice zbraslavské.¹⁰¹ Bohužel v otázce, jak tohoto cíle dosáhnout, se názory Jana Lucemburského a české šlechty rozcházely hned od počátků. *Určitý přelom znamená Janova vláda také ve vztahu panovníka a šlechty, který byl po úpadku královské moci v letech 1306-1310 písemně, ještě více však ve formě politické praxe poprvé zřetelněji vymezen.*¹⁰²

Čeští páni měli své jasné představy o tom, jak by se země měla spravovat, přičemž samozřejmě počítali i s nemalými pravomocemi pro sebe. Naproti tomu nový vladař

⁹⁹ BOBKOVÁ 2003, 23. / ŠUSTA 2002, 111.

¹⁰⁰ BOBKOVÁ 2003, 22-25. / SPĚVÁČEK 1979, 33. / SPĚVÁČEK 1982, 60-61. / SPĚVÁČEK 1994, 135-298. / ŠUSTA 1919, 113-121. / ŠUSTA 1939, 143-151.

¹⁰¹ ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976.

¹⁰² ŽALUD 2006a, 177.

hledal vlastní řešení se svými říšskými rádci, a ti české země brali i jako prostředek k rozmachu lucemburské dynastie. Přestože nemělo jít o přímý zásah do šlechtických pravomocí, čeští páni se právě toho obávali. Chtěli být před králem o krok napřed, a tak vystoupili se svými požadavky: král jim je měl splnit výměnou za složení slibu věrnosti těchto pánů. To vše se událo ještě na sklonku roku 1310. *Královská autorita v předešlých letech v Čechách i na Moravě značně utrpěla a na přelomu let 1310 a 1311 neležel v troskách jen královský palác (provizorním sídlem českého panovníka se proto stal jeden z domů na Staroměstském náměstí, dnes ztotožňovaný s domem U Kamenného zvonu¹⁰³) ale i královská pokladna a statky. Podporovatelé lucemburské kandidatury současně očekávali od mladého krále odměnu a především vstřícnost. České šlechtě nešlo pouze o peníze, ale též o zachování vydobytého podílu na moci v zemi vedle panovníka.*¹⁰⁴

Již na prvním sněmu, který král svolal na Vánoce 1310, se šlechta vyjádřila ve smyslu zachování svého postavení, na které si za léta interregna už přivykla. Návrh, který tehdy zástupci šlechty Janu Lucemburskému prostřednictvím Jana IV. z Dražic předložili, byl mnohem rozsáhlejší, než v jaké podobě byl později přijat. Z tohoto procesu lze vyčíst na jedné straně snad i počáteční ochotu českých pánů domluvit se na kompromisu, na straně druhé též královi nečekanou nepoddajnost. Navíc se zde více než kde jinde v domácí politice projevil um Janových rádců, zejména Petra z Aspeltu a Bertholda z Hennebergu¹⁰⁵, kteří s panským stavem v této věci obratně vyjednávali. „Značné rozdíly mezi koncipovaným návrhem šlechtických požadavků a skutečným textem obou inauguračních diplomů krále Jana svědčí o tom, že o obsah čtyř základních politických devíz české šlechty byl sveden urputný diplomatický zápas. V této věci se pak svrchovaně angažoval především Petr z Aspeltu, výborný znalec mentality české šlechty z konce 13. století. Ačkoli ústupky královské strany nebyly malé, zřejmě odrážely skutečnou mocenskou pozici šlechty a vysokého duchovenstva v českém státě, především pražského biskupa Jana IV. z Dražic. Již proto je třeba vysoko ocenit diplomatickou taktiku obou Janových rádců, jež slavila velký úspěch, a to tím spíše, neboť převážně obecná formulace konečného znění šlechtických požadavků ponechávala králi možnost ústupkových cest.“¹⁰⁶ A tak došlo k vydání

¹⁰³ BOBKOVÁ 2012b, 56. / KINDL/STÁTNIKOVÁ 2010, 30-43.

¹⁰⁴ BOBKOVÁ 2003, 26.

¹⁰⁵ Působení těchto dvou rádců velmi často společné, což bylo dáno i jejich vzájemnými blízkými vztahy – Berthold VII. byl totiž také Petrovým vikářem v jeho mohušské arcidiecézi.

¹⁰⁶ SPĚVÁČEK 1982, 67.

tzv. inauguračních diplomů¹⁰⁷, které Jan Lucemburský udělil šlechtě. *Sněm v Praze, na němž slíbily české stavy věrnost novému českému králi a Jan Lucemburský naopak udělil šlechtě privilegium („magnu chartu“ – inaugurační diplom), přinášel značné ústupky z jeho panovnické moci: slíbil panstvu, že nebude podnikat vojenské zahraniční výpravy, na něž by žádal vojenskou zemskou hotovost, zavázal se nevymáhat od šlechty pravidelné daně (nezdanění dominikálu) a slíbil, že „žádného cizince neustanoví hejmanem ani purkrabím nebo kastelánem v našich hradech, žádného úředníka v Čechách nebo na Moravě nebo při našem dvoru“.*¹⁰⁸ Listina vešla v platnost zvlášť pro Čechy (1310) a zvlášť pro Moravu (1311). Hned poté bylo navíc přistoupeno ke královské korunovaci.

„Cílem Lucemburků a Petra z Aspeltu, který byl s dynastií nejvíce spjat, sice bylo Janovu korunovaci oddálit a vyčkat návratu jeho otce z římské jízdy, aby tento akt získal větší punc vážnosti“¹⁰⁹, česká šlechta si však naopak vymínila uspíšení. Bylo tomu tak z důvodu, že panstvo chtělo umocnit váhu svých nových privilegií. Když tedy již bylo sjednáno vydání tohoto dokumentu, téměř ihned se přistoupiilo ke korunovaci. Jan Lucemburský byl korunován českým králem dne 7. února 1311 ve Svatovítském chrámu, přičemž slavnostní ceremoniál vykonal mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu.

Ačkoli inaugurační listinu dohodly obě strany, následující události ukázaly, že její dodržování nebude tak samozřejmé, jak se očekávalo. Česká šlechta se v tomto dokumentu pojistila zejména proti mocné konkurenci z řad cizích rádců, kteří Jana Lucemburského do království doprovázeli. Jak již bylo výše zmíněno, tito výjimeční mužové byli pro tento účel vybráni samotným Jindřichem VII., Janovým otcem. Zástupci českých zemí tento stav pocítovali jako ohrožení vlastních pozic a domnívali se, že inaugurační diplomy je před tímto vlivem uchrání.

Navzdory tomu se však nový český panovník nadále obklopoval rádci z říšského prostředí a dosazoval je na různé posty. Tak započal dlouholetý vleklý spor krále se šlechtou, který prakticky skončil až s nástupem syna Jana Lucemburského, Karla IV. *Přestože Jan musel českému panstvu zaručit, že do dvorských úřadů nebude přijímat cizince, většina jeho diplomatů z ciziny skutečně pocházela. Teprve postupem času na sebe hlavní moc strhli někteří čeští baroni, povětšinou však v době, kdy se Janův*

¹⁰⁷ BOBKOVÁ 2003, 26-30. / SPĚVÁČEK 1982, 64-72. / SPĚVÁČEK 1994, 135-184. / ŠUSTA 1939, 150-190. / ŠUSTA 2002, 128-129.

¹⁰⁸ ČAPKA 1998, 119.

¹⁰⁹ ŠUSTA 2002, 127.

*dvůr stal jen stínem toho, co by bylo možné očekávat, a tak lze v jeho době někdy spíše hovořit o paralelních strukturách vlády na straně jedné, na straně druhé o tom, že Jan sám byl sobě nejvýznamnějším diplomatem, ne-li leckdy dokonce diplomatem jediným, diplomatem respektovaným i kritizovaným.*¹¹⁰

Již na podzim roku 1311 začal král obsazovat úřady svými poradci, čímž porušil jeden z bodů inauguračních diplomů. Tím si proti sobě už na počátku své vlády popudil nejvýznamnější české pány. Největší dopad na vývoj situace však mělo vystřídání Jindřicha z Lipé ve funkci podkomořího, kdy ho Jan Lucemburský nahradil cizím hrabětem, Waltrem z Castellu.¹¹¹ Důsledky tohoto kroku měly své vyvrcholení až o několik let později, když byl roku 1315 Jindřich z Lipé uvězněn na hradě Týřov.

Mezi léty 1311 – 1315 došlo ještě k několika významným událostem. Po polovině roku 1313 se Jan Lucemburský vydal na tažení do Itálie, kde měl vojensky podpořit svého otce, při jeho boji s italskými městy. (Bohužel, ještě než tam Jan dorazil, přišla smutná zpráva o otcově náhlé smrti.) Pro správu Českého království během panovníkovy nepřítomnosti byli vybráni a ustanoveni dva zástupci: pro Čechy Janův oblíbenec Berthold z Hennebergu a pro Moravu Walter z Castellu. Tato králova volba se pochopitelně českému panstvu nijak nezamlouvala.

Avšak ani uvnitř českých šlechtických kruhů nepanovala shoda, z jednoho tábora se staly dva, a to ještě více ztížilo domácí politickou situaci. Zástupcem prvního uskupení byl pan Vilém Zajíc z Valdeka, jehož silné vazby k Elišce Přemyslovně jasně předurčily jeho smýšlení. Na druhé straně pomyslné barikády pak stál již výše zmíněný Jindřich z Lipé. Na tomto rozložení sil jistě není nic překvapivého, uvědomíme-li si, jaký vztah měla Eliška Přemyslovna ke své maceše Elišce Rejčce, jež byla mladou vdovou po králi Václavu II a Rudolfu Habsburském. Ta když se stala životní družkou Jindřicha z Lipé, upadl tak také on v nemilost ze strany Přemyslovny.

Nátlakem ze strany českých šlechticů byl v dubnu roku 1315 Jan Lucemburský nakonec donucen sesadit cizí rádce z královských postů a správu země opět vložit do rukou domácích pánů. V Čechách se tohoto úkolu ihned ujal Jindřich z Lipé, na Moravě Jan z Vartemberka. Dalo by se předpokládat, že tím se situace zklidnila a nic už nebránilo v cestě za stabilizací země. Bohužel kvůli nenávisti, která se náhle

¹¹⁰ HLAVÁČEK 2002, 134-135.

¹¹¹ ŠUSTA 2002, 110.: Walter a Konrád z Castellu, páni hornofrančtí, kteří již za Václava II. bývali ve službách českých a roku 1307 ojovali s Albrechtem proti vládě korutanské.

rozdmychala mezi oběma šlechtickými tábory, vývoj ještě více gradoval a směřoval k možné občanské válce.¹¹²

Vilém Zajíc z Valdeka, popouzen Eliškou Přemyslovnou, začal spolu s ní kout pikle jak odstranit nenáviděného Jindřicha z Lipé z vysokých vládních postů. Spiklenectví Elišky Přemyslovny a Viléma Zajíce slavilo úspěch v říjnu 1315, kdy se jim podařilo přimět krále Jana k uvěznění Jindřicha z Lipé. Tento krok však mohl mít katastrofální důsledky: ze strany ronovské šlechty a jejích příznivců se okamžitě zvedla vlna odporu, a to jak proti králi, tak proti Zajíci z Valdeka a jeho klíce. Bylo proto potřeba rychle přistoupit k řešení nastalé situace, ale panovník se k tomu nedokázal odhodlat, neboť sám neměl na uvězněného Jindřicha ustálený názor. Dalším neblahým důsledkem byl i následný rozkol vztahu mezi Janem a Eliškou, který už se ani v dalších letech nepodařil více narovnat.

Zcela znechucen poměry v českých zemích se král Jan rozhodl uniknout před tahanicemi s domácí šlechtou a uchýlit se do rodových držav v Lucembursku. Toto královo rozhodnutí ovšem boj mezi šlechtickými stranami nijak neutišilo, ba právě naopak. Oba tábory na sebe neustále narážely a zdálo se, že bez zásahu třetí strany spor nemá řešení. Jan se tedy do království vrátil a na jaře roku 1316 mu na pomoc přispěchali i jeho osvědčení rádci, jeho strýc Balduin Lucemburský a Petr z Aspeltu. *Mohučský metropolita a Janův strýc upřednostnili vyjednávání před vojenským zásahem a Petr sehrál úlohu jednoho arbitrá při řešení vzniklého sporu, jež se uskutečnilo 17. dubna 1316.*¹¹³ „Díky zásahu zkušených mediátorů se podařilo najít kompromis mezi znesvářenými tábory a uzavřít mezi nimi smír. V důsledku toho došlo i na propuštění Jindřicha z Lipé.“¹¹⁴

Během roku 1316 však ještě stále nebylo na dohled uklidnění obecné situace. Král opět na určitých postech vyměnil české pány za cizí rádce, a tak znovu oživil starý konflikt. Krátce po křtinách svého novorozeného syna Václava opět Jan Lucemburský opustil České království. Správu země svěřil do rukou svého osvědčeného rádce Petra z Aspeltu, který ve funkci správce vydržel až do jara roku 1317. Poté se již situace s domácí šlechtou natolik vyhrotila, že Petr, v zájmu jejího uklidnění, království raději

¹¹² BOBKOVÁ 2012B, 59-60. / ČORNEJ/kolektiv 2013, 101. / SPĚVÁČEK 1979, 51. / SPĚVÁČEK 1982, 96-215. / SPĚVÁČEK 1994, 135-298. / ŠUSTA 1919, 227-246. / ŽALUD 2012a.

¹¹³ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006, 32.

¹¹⁴ ŠUSTA 2002, 241-246.

opustil; po tomto se již do Čech nevrátil.¹¹⁵ Jindřich z Lipé se v tomto období opět obrátil na jinou stranu a rozhodl se hledat podporu dokonce u bývalého královského konkurenta. *Jindřich z Lipé se odebral do Vídně a zde uzavřel smlouvu s Fridrichem Habsburským, v dohodě se dokonce kalkulovalo se zbavením českého trůnu Jana Lucemburského a jeho nahrazením buď Jindřichem Korutanským, nebo některým z bratrů krále Fridricha.*¹¹⁶

Jan Lucemburský se nejprve snažil řešit povstání proti své osobě vojenskou silou, to však jen přilévalo olej do ohně sváru. Konflikt již začal být neúnosný a již ani od Janových rádců, kterým zde byl upírán prostor, nepřicházela dostatečná pomoc. Nastalá krize byla zažehnána až zásahem z vyšší mocenské pozice, a to novým římským králem, který roku 1314 nastoupil na říšský trůn po zemřelém Jindřichu VII. *K urovnání situace došlo nakonec pouze díky zásahu císaře Ludvíka Bavora, který zprostředkoval dohodu mezi šlechtou a králem, uzavřenou roku 1318 v Domažlicích. Následně Jan rezignoval na vnitřní českou politiku a pobýval často mimo království, kde se rozhodující politickou mocí stala šlechtická obec.*¹¹⁷ Král i se svými rádci de facto těmito tzv. Domažlickými úmluvami¹¹⁸ na poli domácí politiky kapituloval.

Po tomto incidentu se Jan Lucemburský do Čech vracel hlavně pro doplnění financí na svá nákladná vojenská tažení, která ve jménu českého státu vedl po celé Evropě. Nebylo tomu tak jen kvůli nekončícím sporům s odbojným panstvem, nýbrž svůj podíl na situaci měl i nevyvážený vztah, který měl se svou chotí Eliškou a později i se svým synem Václavem. Ten zakusil nejedno trápení kvůli Janově paranoidním představám, že by ho mohl mladý princ sesadit z trůnu a vládnout místo něj pod regentstvím matky.¹¹⁹ Janův strach byl snad i do jisté míry oprávněný, neboť – jak již víme - vztah české šlechty k panovníkovi byl značně rozporuplný. Není proto divu, že měl král rostoucí obavy z možné konkurence obavy, ačkoliv šlo o jeho vlastního syna. *Vláda Jana Lucemburského v Čechách se rodila za tvrdých konfliktů s domácími šlechtici, umocněných hrozbou možné ztráty trůnu. To by pro Lucemburky*

¹¹⁵ BOBKOVÁ 2012b, 60. / HOENSCH 2003, 50. / SPĚVÁČEK 1979, 53. / SPĚVÁČEK 1982, 96-215. / ŠUSTA 1919, 257-258.

¹¹⁶ ČAPKA 1998, 123.

¹¹⁷ RANDÁK/kolektiv 2011, 86.

¹¹⁸ SPĚVÁČEK 1982, 115-116. / SPĚVÁČEK 1994, 261-263. / ŠUSTA 1939, 271-273. / ŠUSTA 2002, 281-185.

¹¹⁹ BOBKOVÁ 2003, 58-66. / BOBKOVÁ 2012b, 60. / ČORNEJ/kolektiv 2013, 102-103. / HOENSCH 2003, 57-58. / SPĚVÁČEK 1979, 53-54. / SPĚVÁČEK 1982, 96-215. / ŠUSTA 1919, 289-292. / ŠUSTA 1939, 275-311. /

představovalo náhlý, značně nepříznivý pád z politického a mocenského výsluní, kam se během krátkého období vyšvihli.¹²⁰

¹²⁰DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006, 32 – 33.

5. Úloha rádců nečeského původu v zahraniční politice Jana Lucemburského

Úloha rádců nečeského původu, kteří působili v nejužším okruhu českého krále, spočívala více v zahraniční politice a diplomacii než v řešení domácích záležitostí. V této bakalářské práci se zaměříme jen na některé aspekty jejich politiky a na nich představíme společné působení Jana Lucemburského, Balduina Trevírského, Petra z Aspeltu a Bertholda z Hennebergu jako významných aktérů říšské politiky. Téměř všichni jmenovaní byli ve svých funkcích držiteli kurfiřtských hlasů, čímž zásadně ovlivňovali osudy celé Evropy. To se projevilo již v roce 1313 u volby nového římského krále po smrti Jindřicha VII. Tuto událost, kterou si z Janovy zahraniční politiky představíme jako první, jsme vybrali jednak z důvodu velkého významu tohoto jejich zásahu do říšské politiky, ale také z důvodu, že se nachází na počátku Janovy politické kariéry. Následné podkapitoly budou chronologicky odrážet jeho další diplomatický vývoj a také vývoj spolupráce s jeho rádci.

5.1. Mezi Wittelsbachy a Habsburky – volba císaře léta Páně 1314

Jindřich VII. zesnul náhle; podlehl návalu horečky při dobývání italských měst, které si hodlal podrobit po své římské jízdě. Po jeho nečekané smrti nikdo netušil, kdo by se měl stát novým římským králem, potažmo císařem. Petr z Aspeltu od počátků pomýšlel na kandidaturu svého svěřence Jana Lucemburského¹²¹, syna zesnulého císaře. Tento plán podporoval jak samotný Jan, tak i Balduin, Janův strýc, který by také rád udržel císařskou hodnost v lucemburském rodě. Jindřichova syna zastihla zpráva o otcově smrti na cestě do Itálie, kam jel s posilami otci na pomoc: *Jan, naplněn smutkem i obavami, se nevrátil do Čech, ale téměř rok pobýval v Lucembursku a v Porýní, kam ho poutala především otázka obsazení římského trůnu, na nějž by rád dosedl. Vkročil tak přímo do středu evropské politiky, aby ji již nikdy neopustil.*¹²²

Lucemburská kandidatura se však ukázala jako neprůchodná, přestože sami její navrhovatelé byli držiteli kurfiřtských hlasů a v případě volby by jim scházel již pouze hlas jeden. Jejich záměr však mohl zhatit tehdejší kolínský arcibiskup Jindřich, držitel posledního hlasu ze strany církve, který tento plán nepodporoval. Již při minulé říšské volbě se proti své vůli nechal přemluvit k hlasování pro Jindřicha Lucemburského, a tak již nehodlal nic slevit. Jindřich Kolínský se opíral i o podporu ze strany papeže

¹²¹ ŠUSTA 1919, 177-206. / ŠUSTA 1939, 191-224.

¹²² BOBKOVÁ 2012b, 58-59.

Klementa V., jemuž se navrhovaný kandidát také příliš nezamlouval. Většina volitelů Janovo nastoupení na trůn odmítala pod záminkou přílišného mládí, přičemž ani situace v českém prostředí nepřispívala k úspěchu Janovy kandidatury.¹²³ Dalšími komplikacemi byly habsburská protikandidatura a opětovná snaha francouzského krále Filipa IV. prosadit na trůn někoho ze svých příbuzných. Situaci ztěžoval také Jindřich Korutanský, který dosud nepřestal užívat titulu krále českého, což znamenalo, že i on byl držitelem kurfiřtského hlasu.

Bylo již téměř jisté, že prosazení Jana Lucemburského na římský trůn po jeho otci nebude možné. Ani říšská knížata neměla zájem na tom, aby se prominentní Království české spojilo s hodností římského krále. A tak, ač byli Petr z Aspeltu i Balduin Lucemburský nejvlivnějšími diplomaty doby, byli nuceni od tohoto plánu upustit. Jejich dalším úkolem pak bylo najít nového, vhodnějšího kandidáta, který by byl schopen konkurovat navrhnutému Habsburkovi. *Petr z Aspeltu od kandidatury Jana Lucemburského ustoupil. Zdála se mu patrně příliš riskantní, možná se obával války, kterou by český král nebyl s to finančně unést, a která by tak nepřímou mohla vést i k zatížení jeho arcibiskupství. Rozhodl se však veškerou svou autoritou zabránit nástupu Fridricha Habsburského.*¹²⁴ Berthold z Hennebergu měl v tomto osudném předvolební jednání zcela jiné poslání, a to dohlížet na správu českých zemí. Později se k němu, na pomoc, připojil i Petr z Aspeltu.

Habsburským kandidátem na post hlavy Svaté říše římské byl Fridrich Sličný,¹²⁵ syn dřívějšího císaře Albrechta I. Habsburkové již od doby Janova nástupu na český trůn platili za nepřátele Lucemburků; Fridrich měl po otci v držení oblasti Moravy, a tak se s ním český král už musel jednou vypořádávat. Je tedy pochopitelné, že Fridrich Habsburský se jako kandidát na římského krále nemohl lucemburské klíce zamlouvat. Panoval také oprávněný strach, že by se Fridrich mohl znovu domáhat nároku na českou korunu. Petr z Aspeltu také neměl s Habsburky v posledních letech dobré zkušenosti: dříve pobýval sice i na jejich dvoře, ale veškerá jeho náklonnost k tomuto rodu skončila roku 1304, kdy Petr působil ve službách Václava II. Tehdy byl právě Habsburky zajat kvůli jejich sporu s českým panovníkem v boji o Uhry. Všechny tyto okolnosti přispěly k rozhodnutí, že musí být nalezen jiný kandidát, a tím se stal panovník z úplně jiné panovnické dynastie, Ludvík Bavor.

¹²³ BOBKOVÁ 2012b, 59.

¹²⁴ BOBKOVÁ 2003, 44.

¹²⁵ WEISSENSTEINER 2013.

Ludvík Bavorský z rodu Wittelsbachů¹²⁶ byl synem bavorského vévody Ludvíka II. a Matyldy Habsburské. Ta byla dcerou Rudolfa I., který byl v dřívější době na římském stolci, takže jeho syn Ludvík byl vlastně bratrancem druhého kandidáta, již zmíněného Fridricha Sličného. Nejprve se sice Ludvík Bavor přikláněl k tomu, že podpoří Fridricha, ale když za ním přišli diplomaté Jana Lucemburského s ideou, aby vystoupil s vlastní kandidaturou, od svého prvotního záměru rychle ochotně upustil. Stejně již beztak neměl se svými příbuznými příliš dobré vztahy. To potvrzoval i postoj Ludvíkova bratra Rudolfa, který i nadále podporoval kandidaturu Fridrichovu, tzn. proti svému bratru. Takové tedy bylo rozložení sil v situaci, kdy proti sobě stanuli bratřenci. Zde pak vzniklo spojení lucemburské a wittelsbašské, které mělo vést k získání římské koruny. Jan Lucemburský se však těchto předjednání osobně neúčastnil, stykem s Ludvíkem Bavorem byli pověřeni předně Balduin a Trevírský Petr z Aspeltu.

Volba nového římského krále neprobíhala jednotně, jak tomu bývalo zvykem. V druhé polovině řečeného roku se sešla hned dvě zasedání, která měla rozhodnout o novém králi Svaté říše římské.¹²⁷ *Zatímco byl 19. října 1314 v Sachsenhausenu zvolen římským králem (rex Romanorum) Fridrich Sličný, a to hlasy kolínského arcibiskupa Jindřicha, Wittelsbacha Rudolfa, sasko-wittenberského vévody Rudolfa a Jindřicha Korutanského jako českého krále, následujícího dne hlasovali ve Frankfurtu arcibiskupové Balduin a Petr, sasko-lauenburský vévoda Jan, braniborský markrabě Waldemar a král Jan pro Ludvíka IV. Bavora.*¹²⁸

Na prvním zasedání se významně projevil Jindřich Korutanský a právě jeho vystoupení proti kandidátovi navrhovaným Lucemburky nejvíc přispělo k tomu, že Fridrich dosáhl potřebného počtu hlasů. Tak tedy byli platnou většinou zvoleni oba kandidáti a na trůně římského krále vzniklo dvojvládí: na jedné straně Fridrich I. Sličný Habsburský, na straně druhé Ludvík IV. Bavor. *Zvolení králové velmi spěchali s korunovací a skutečně jí dosáhli stejného dne, 25. listopadu. Fridricha korunoval starobyrou korunou Jindřich Kolínský v Bonnu, Ludvíka pomazal Petr Mohučský v obvyklých Cáchách a na hlavu mu vložil korunu speciálně k tomuto aktu zhotovenou.*¹²⁹

Dvojvládí na říšském trůně a jím provázené boje trvaly až do roku 1322. K rozhodující bitvě, kde si oba římscí králové změřili své vojenské síly, došlo

¹²⁶ BOBKOVÁ 2003, 82-89. / ŠUSTA 1919, 193-197.

¹²⁷ SPĚVÁČEK 1994, 185-211. / ŠUSTA 1939, 191-224. / ŠUSTA 2002, 180-209.

¹²⁸ HOENSCH 2003, 48.

¹²⁹ BOBKOVÁ 2003, 48.

na bavorském území dne 28. září u Mühldorfu.¹³⁰ Na straně Ludvíka Bavora bojoval i český král Jan Lucemburský. V této bitvě byl Habsburk poražen, zajat a uvězněn na hradě Traunitz. Spor se pak vlekl ještě další tři roky, než se Fridrich I. rozhodl vzdát mandátu římského krále. Dohodu stvrdil tzv. Trausnitzký mír, k jehož podepsání došlo v břenu 1325.¹³¹ Tímto aktem oficiálně skončilo období dvou římských králů na jedné stolici. Ludvík IV. Bavor se pak, ještě ve dvacátých letech, vydal na římskou jízdu, aby své postavení stvrdil císařskou korunovaci. Tomu ovšem předcházela spor s papežem, jemuž nebyly vhodné stále sílící mocenské ambice nového krále Svaté říše římské. Tohoto tématu se ještě v souvislosti se zahraniční politikou Jana Lucemburského a jeho rádců dotkneme.

5.2. Ludvík IV. Bavor – spojenec i nepřítel

Prosazení Ludvíka Bavora na římský trůn proti habsburské kandidatuře, kterou podporoval jak papež, tak nakonec i francouzský král, mělo rozhodující vliv na následné utváření vztahů Jana Lucemburského i jeho rádců s těmito mocnými autoritami. Proto se u tohoto křehkého spojení českého panovníka s novým římským králem ještě chvíli pozastavíme a zároveň tak připravíme půdu pro téma následné, jímž bude vztah Jana k francouzskému dvoru.

Ludvík Bavorský byl velmi cílevědomý a ambiciózní panovník, který sledoval především své vlastní zájmy. Spojenectví s Lucemburky pro něj bylo důležité pouze v době volby a následně během vleklých bojů proti vzdorokráli Fridrichu Sličnému. *Ludvík Bavor sliby nešetřil. V zářijových dnech roku 1314 vydal velké množství listin pojišťujících nejrůznější dary arcibiskupu mohučskému a trevírskému a zkrátka neměl přijít ani český král. Jan Lucemburský totiž po uvážení stažení vlastní kandidatury vstoupil do volebního zápasu na wittelsbašské straně, a to jako nejprřednější ze světských kurfiřtů.*¹³² Krom peněžitých náhrad, nových území (např. Chebsko), nebo třeba potvrzení privilegií se Ludvík Bavor Janovi zaručil i svou podporou v boji proti Habsburkům v nárocích na České království a jeho území.

Ke slovu přišla osvědčená politika i odměny těm, kdo dále přispěli k úspěchu: *V intencích dobových zvyklostí byla zjednána i sňatková aliance. (...) Odměnění byli*

¹³⁰ BOBKOVÁ 2003, 95-103. / ČECHURA/ŽŮREK 2012, 84-96. / SPĚVÁČEK 1994, 299-492. / ŠUSTA 1939, 314-351.

¹³¹ BOBKOVÁ 2003, 95-103. / SPĚVÁČEK 1994, 299-492. / ŠUSTA 1939, 314-351.

¹³² BOBKOVÁ 2003, 45.

také Janovi rádcové, zvláště Berthold z Hennebergu.¹³³ Petr z Aspeltu mohl právě na počátku roku 1315 s plným uspokojením konstatovat růst své moci a prestiže v říši díky velkorysé pomoci Ludvíka IV. Bavorského. Jeho mohučské arcibiskupství získalo povznesením Ludvíka na římský trůn neobyčejné výhody.¹³⁴ Především ocenění Bertholda z Hennebergu mělo velký význam v následných událostech, kdy se tento diplomat stal blízkým Ludvíkovým rádcem.

Když lucemburští diplomaté hledali místo Jana vhodného kandidáta na římského krále a byl vybrán Ludvík, doufali v trvalé spojenectví, prospěšné rodu Lucemburků. Opak však byl pravdou: naplno se projevila věrolomná povaha Ludvíka Bavora,¹³⁵ bohužel známá už před jeho zvolením římským králem.

Neshody mezi Lucemburky a novým králem říše se projevily hned po vítězné bitvě nad Fridrichem Sličným, již tehdy se vztah mezi spojenci významněji narušil: *Ludvíkovo vstřícné udělení Míšeňska, Durynska a Osterlandu v léno Fridrichovi II. již pět dnů po bitvě u Mühldorfu a následná svatba položily základ dlouholeté spolupráce Wittelsbachů s Wettiny, zároveň však vnesly nedůvěru do vztahu mezi Janem a Ludvíkem.*¹³⁶ Ludvíkovy slíbené závazky vůči českému králi už nebyly jisté, a proto se Jan rozhodl hledat novou podporu opět ve Francii. Oporu našel také v mocenské pozici svého strýce Balduina, trevírského metropolity.

V té době, roku 1320, zemřel Petr z Aspeltu, druhý králův blízký rádcem. Tento diplomat evropského formátu navázal jak na odkaz přemyslovský, tak i na císařský, převzatý od Janova otce Jindřicha VII. Byl znám jako *osobnost, která spojovala evropské královské dvory.*¹³⁷ Ten se tak již nedožil peripetií v evropské politice, které nastaly kvůli sporům s Ludvíkem Bavořem. Poslední z blízkých rádců Jana Lucemburského, Berthold z Hennebergu, poté přešel do služeb nového římského krále. Prosazení Ludvíka Bavora na římský trůn tak bylo poslední společnou diplomatickou akcí českého krále Jana a celého okruhu jeho rádců.

Kromě opětovného spojení s Francií Jan Lucemburský usiloval i o nové sblížení s Habsburky; Ludvíku Bavorovi již nemohl plně věřit. Jan Lucemburský se dále zaměřil

¹³³ BOBKOVÁ 2003, 46.

¹³⁴ SPĚVÁČEK 1994, 222.

¹³⁵ Právě označení císaře jako Bavora mělo hanlivý podtext. Toto označení odkazovalo právě na jeho povahu, když ho takto nazval Jan XXII. během jejich vleklých sporů a soupeření. / SPĚVÁČEK 1979, 63. / SPĚVÁČEK 1994, 299-492.

¹³⁶ BOBKOVÁ 2003, 88.

¹³⁷ KIRT 2012, 66.: In diesen Fall würde eine chronologische Kette von Beziehungsnetzen zwischen verschiedenen europäischen Höfen erkennbar, als dessen Verbindungsperson Peter von Aspelt gedient hätte.

i na své rodové državy v Lucembursku, kde začal budovat další oporu své moci a pevnou základnu pro své říšské působení. To se projevilo nejen rozšiřováním panství, ale i rozsáhlou fundátorskou činností.¹³⁸

Jak již bylo výše zmíněno, Ludvík Bavor měl hlavně velmi napjaté vztahy s Avignonem, přesněji s jeho novým papežem Janem XXII., který nastoupil na Petrův stolec roku 1316. Předchozí papež Klement V. zesnul o dva roky dříve. Nový papež silně vystupoval proti Ludvíkovu zvolení a jejich spor se i později stupňoval. *V otázce říšského panovníka byl (Jan XXII.) neomylně přesvědčen o právu papeže na konečné slovo při jeho potvrzení. A protože zatím ani jeden ze zvolených králů o tzv. aprobaci nepožádal, nazýval je pouze electi, tj. zvolení.*¹³⁹ Ludvík naopak považoval papežův požadavek schválení za nepotřebný, tím jasně dával najevo, že staví moc světského panovníka nad svrchovanost církve. Svě postavení chtěl potvrdit ještě císařskou korunovací, které nakonec přes veškeré potíže roku 1328 dosáhl.

Jan Lucemburský, který byl v této době již opět zadobře s francouzským dvorem, byl papežem také vyzván k přímému výstupu proti novému římskému králi. Na svou stranu si ho ovšem chtěl znovu přivést také Ludvík Bavor. Jan i jeho strýc Balduin, jako jedni z nejvýznamnějších aktérů událostí, tak byli ze všech stran „upláceni“ a přemlouváni, aby se přiklonili k té či oné straně. Jelikož římská jízda nového císaře zasáhla i do plánů českého krále ohledně území v severní Itálii; přestože byl Ludvíkem stanoven vikářem ve věcech říšských v době jeho nepřítomnosti, přimyká se Jan ještě více k Francii. Český král již dávno pochopil Bavorovu strategii hrát na všechny strany, takže tohoto spojení dále využíval pouze pro svůj vlastní prospěch, pro upevnění svých pozic.¹⁴⁰ Úplné rozbití vztahů mezi novým císařem a jeho volitelem Janem se dostavilo po neslavné aféře syna českého panovníka Jana Jindřicha s Markétou Pyskatou. Po krachu jejich manželství, kdy byl mladý Lucemburk nařčen z impotence a byl vyhnán z vyženěných držav, možná Jan Lucemburský očekával Ludvíkovu podporu. Ten ale naopak využil této situace a korutanské dědičce nabídl za nového manžela svého syna. *První pokus o vyhnání Lucemburků v červnu 1340 ztroskotal, v listopadu 1341 byl však Jan Jindřich donucen Tyrolsko opustit. Aniž by císař čekal na církevní zrušení manželství, prohlásil právně sporným výnosem sňatek za neplatný*

¹³⁸ BOBKOVÁ 2003, 136-141. / BOBKOVÁ 2012B, 64. / ČORNEJ/kolektiv 2013, 103. / HOENSCH 2003, 52.

¹³⁹ BOBKOVÁ 2003, 84.

¹⁴⁰ BOBKOVÁ 2003, 95-103. / BOBKOVÁ 2012B, 62. / SPĚVÁČEK 1994, 299-492. / ŠUSTA 1939, 352-415.

a 10. února 1342 se s Markétou oženil jeho syn Ludvík Braniborský.¹⁴¹ Tím bylo veškeré spojení rozvázáno a k nápravě vztahů již výrazněji nedošlo. Neustálé poměrování sil ukončila až vítězná kandidatura českého krále Karla na post římského krále roku 1346 a Bavorova smrt o rok později.

5.3. Lucemburkové a francouzský dvůr

Právě skrze tradiční propojení lucemburského hrabství s Francouzským královstvím se tato dříve nevýznamná rodina vyšvihla až na vrchol středoevropské politiky. Proto si je třeba, alespoň ve zkratce, nastínit vývoj vztahů jednotlivých Lucemburků, jakož i jejich rádců, kterými se práce zabývá.

Vývoj vztahů mezi Francií a Lucemburky¹⁴² prošel několika fázemi přibližování a vzdalování. Jejich vzájemné ovlivňování bylo dáno zejména jejich sousední polohou. Geopolitická situace Lucemburska *tak vedla k ještě výraznější politické orientaci lucemburských hrabat na Francii, která se za vlády Filipa IV. Sličného stávala evropskou mocností prvního řádu. To si musela lucemburská hrabata jasně uvědomovat.*¹⁴³ Počátky spojení mezi hraběcí lucemburskou rodinou a francouzským panovníckým dvorem Kapetovců bychom tedy mohli hledat ještě daleko před nástupem Jindřicha VII. na císařský trůn.¹⁴⁴ Navíc i samotní Janovy nejbližší rádcí, kteří ve svých počátcích prošli Paříží, měli vlastní specifické vztahy ke zdejšímu panovníkovi, které si zde také trochu přiblížíme. A jelikož od počátku 14. století byl pod silným francouzským vlivem i papež, který v této souvislosti přesídlil do Avignonu, bylo často papežské požehnání spojeno s náklonností francouzského panovníka, což je pro téma politiky a diplomacie také jistě velmi důležité zmínit.

Jindřich VII., který byl roku 1308 zvolen římským králem, nebyl v tomto konkrétním kroku ze strany krále Filipa IV. Sličného zprvu příliš podporován. Jindřich totiž rozjel vlastní politickou akci, tak trochu proti plánům francouzského panovníka, který měl v úmyslu dosadit na uprázdněný římský trůn svého bratra, Karla z Valois. Tím pádem by měl kromě západní Evropy a papeže pod kontrolou i Svatou říši římskou, a Francie by se v Evropě stala jednoznačným hegemonem.

Francouzský král čekal podporu tohoto svého záměru zejména od Jindřichova bratra Balduina, kterému dopomohl k titulu trevírského arcibiskupa a tím i k zisku

¹⁴¹ HOENSCH 2003, 78.

¹⁴² SPĚVÁČEK 1982, 137-141. / SPĚVÁČEK 1994, 51-86, 353-492.

¹⁴³ ČECHURA 1999, 23.

¹⁴⁴ ČECHURA 1999, 22-29. / FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2012. / HOENSCH 2003, 11-28. / SPĚVÁČEK 1979, 64-66. / SPĚVÁČEK 1982, 11-52, 257-264. / SPĚVÁČEK 1994, 50-86. / ŠUSTA 1919, 45-46.

kurfiřtřského hlasu. Balduin Trevírský, přestože měl s panovníkem Filipem dobré vztahy a zavázal se mu věrností, se však v otázce nástupnictví rozhodl prosadit volbu lucemburskou. *Ve voličském kolegiu se proto kandidatura střetla s uhlazeným, ale rozhodným odporem především duchovních kurfiřtů, jejichž hlavou byl Balduin Lucemburský, od roku 1308 trevířský arcibiskup. Tomu se podařilo v listopadu 1308 prosadit volbu svého bratra, lucemburského hraběte Jindřicha. Výsledek nakonec představoval i kompromis mezi habsburskými a kapetovskými zájmy, přijatelný pro kurii a samotnou říši. Z francouzského hlediska se nejednalo o naprostou porážku vzhledem k dosavadním úzkým vztahům lucemburského dvora k Paříži, pravdou však je, že Filip IV. svého cíle nedosáhl.*¹⁴⁵ Tím se vztah Filipa IV. s Balduinem citelně narušil. V pozdější době, kdy se Balduin stal jedním z předních diplomatů doby, se poměr mezi francouzskými panovníky a trevířským metropolitou znovu zlepšil. To souviselo jak s Balduinovým výsostným postavením, tak i s politikou Jana Lucemburského, orientovanou na Francii.

Jindřich VII. vyšel původně z francouzského zázemí; když se díky podpoře svého bratra a blízkého přítele Petra z Aspeltu dostal až na římský trůn, brzy se začal od přímého francouzského vlivu odpoutávat. Filip IV. naopak doufal, že jeho slovo bude mít v říši svou váhu, když na trůn dosedl jeho chránělec. Jindřich však měl větší ambice a chtěl pozdvihnout svoji vlastní rodovou dynastii. To se mu nakonec podařilo, i když jeho působení na říšském trůnu nebylo dlouhé. Ukázalo se však, že příliš rychlý odklon od pevných mocenských bodů, jako byla Francie, nebyl dobrou volbou. Když Jindřich VII. dosáhl titulu říšského krále, domníval se, že jeho pozice sama o sobě je dostatečně silná. Ovšem již při své římské jízdě za císařskou korunou seznal, že zbytečně ztratil mocného spojence. V tomto italském tažení, v bojích se vzbouřenými městy, byla každá pomoc dobrá; a naopak se stalo osudným, když nepřišla. *Zájem na oddalování dodatečné legitimizace Jindřicha VII. císařskou korunovací měl také Filip IV. Poté, co církevní klatbou ohrožený francouzský král zajal v Agnani sebevědomého Bonifáce VIII. (...) a za sídlo jeho nástupců určil Avignon, se stal francouzský vliv u kurie tak dominantní, že musela téměř cele respektovat názory francouzského krále.*¹⁴⁶ Král Filip IV. ostře protestoval proti teorii císařské světovlády spojované s *Renovatio Imperii* a poukázal na rovnoprávné postavení císaře a krále,

¹⁴⁵ DRŠKA/PICKOVÁ 2004, 285.

¹⁴⁶ HOENSCH 2003, 38-39.

imperia a regna Francie.¹⁴⁷ Snad kdyby žil Jindřich déle, znovu by pošramocené vztahy s francouzským dvorem napravil. V jeho díle pak v tomto duchu pokračoval jak jeho syn Jan, tak i vnuk Karel.

Nejspíše osobností nejzajímavější, ve svém vztahu k Francii, byl Petr z Aspeltu. Ten byl mnohem více spjat přímo s rodem lucemburským, než s kapetovským dvorem. Navzdory svému nízkému měšťanskému původu dosáhl později mimořádně vysokého postavení, a to zejména díky svým výjimečným schopnostem. Dokázal propojit znalosti lékařské, teologické i právnícké a skrze svou politickou praxi ve vysokých dvorských kruzích se stal nejznalejším diplomatem v celé Evropě. Prošel dvory několika králů i císařů a nabyl nebývalých praktických zkušeností, které uměl obratně využívat. „Jak své znalosti, tak dovednosti již od počátku své kariéry pečlivě pěstoval a využíval ve službách Lucemburků“¹⁴⁸, kteří se i díky jeho kurfiřtskému hlasu dostali poprvé na vrchol říšské politiky. Nejblíže měl Petr ve svých počátcích k Jindřichu VII., který ho dokonce označoval za „svého nejdražšího důvěrníka“¹⁴⁹. Z této silné prvotní devizy pak Lucemburkové ještě dlouho čerpali. Jejich úsilí se dovršilo ve chvíli, kdy Jindřich usedl na římský stolec, Balduin byl arcibiskupem arcidiecéze v Trevíru, Petr v Mohuči a mladý Jan Lucemburský se chystal převzít českou královskou hodnost.

Pouze poslední z rádců Jana Lucemburského, který se objevoval již v okruhu Jindřicha VII., neměl s francouzským dvorem žádné významnější svazky. Berthold z Hennebergu vycházel z prostředí říše; celý svůj život se orientoval na říšské záležitosti, zabýval se především říšskou politikou a tak také vystupoval na dvorech královských i císařských.

Vztah Jana Lucemburského k francouzskému králi a jeho dvoru byl často určován postojem jeho rádců, zejména strýcem Balduinem a Petrem z Aspeltu. Nikdy však na Francii zcela nezanevřel, dokonce se snažil podle jejího vzoru vybudovat centralizovanou říši i v Českém království. Sám byl na francouzském dvoře vychován, a tak měl k němu spíše vřelý vztah. Tuto skutečnost dokazovalo i to, že se v počátcích stoleté války postavil na stranu francouzského krále a za něj nakonec položil i život.

Janův poměr k Francii však nebyl vždy takto jednoznačný. Již při složité volbě římského krále v roce 1314 se objevily první neshody mezi jinak spřízněnými panovníky. Francouzský král, stejně jako papež, stál v silné opozici proti Ludvíku

¹⁴⁷ HOENSCH 2003, 41.

¹⁴⁸ KIRT 2012, 51-66.

¹⁴⁹ SPĚVÁČEK 1982, 50. / KIRT 2012, 51-66.

Bavorovi. Filip IV. a později i jeho nástupci byli rozladěni tím, že tento bavorský kandidát byl na říšský trůn prosazen právě Lucemburky. Francouzský král byl zklamán lucemburskou politikou, která ho znovu nepodpořila v prosazení jeho zájmů, a navíc svoji vlastní hru opět vyhrála.

Tyto peripetie ale dokázal Jan Lucemburský díky šikovné diplomacii rychle zažehnat. *V každém případě byl český král ve Francii úspěšný. Za výraz dobrých vztahů v současnosti a jejich předpokládaného pokračování v budoucnosti lze považovat souhlas Karla IV. Sličného s povoláním českého krále Václava k pařížskému dvoru.*¹⁵⁰ K úplné nápravě poměrů došlo, až když se i Jan postavil proti mocenským nárokům Ludvíka IV. Bavora, a tak se z Francie a Lucemburků opět stali spojenci, jak tomu bývalo tradičně.

Další krátké ochlazení přinesla smrt posledního Kapetovce, Karla IV. Sličného, po němž na trůn usedli vládcí z vedlejší větve Valois.¹⁵¹ Avšak i toto přechodné období pominulo a jak Jan Lucemburský, tak později jeho syn Karel IV. nadále čerpali z přátelství s Francií. To bylo důležité i pro dobré vztahy s Avignonem. Tato podpora se projevila jako nutná zejména při snaze zvolit mladého Karla IV. novým římským králem, a to proti císaři Ludvíku IV. Bavorovi. Na papežský stolec se tehdy dostal Klement VI., který byl Lucemburkům a zejména Karlovi osobně nakloněn¹⁵², a tak bylo toto úsilí bez větších obtíží korunováno úspěchem. O devět let později, roku 1355, dosáhl Karel IV. i císařské korunovace, a spojil tak dvě významné říšské hodnosti, když počítáme korunu českou, v jedné osobě.¹⁵³ Císařskou korunu mu na hlavu vložil jeho prastrýc, Balduin Trevírský, který mu svým vlivem v duchu lucemburské tradice i nadále pomáhal prosadit nově nabytou moc. Tyto události byly pro lucemburský rod obrovskou satisfakcí.

Z výše popsaných skutečností dobře vidíme, že lucemburský rod byl ve svých počátcích i během dalšího působení v těsném spojení s politikou francouzskou. Získaných výdobytků dokázali zástupci lucemburské dynastie šikovně využít pro své vlastní povýšení a získání důležitých postů. Lucemburkové na říšském trůně se pak stali dokonce protiváhou francouzského krále a dařilo se jim své postavení dále budovat a rozvíjet. Už Jindřich VII. se projevil jako obratný diplomat a politik v oblasti říšské

¹⁵⁰ BOBKOVÁ 2003, 90.

¹⁵¹ VANČURA 1957, 310.

¹⁵² V době Karlova pobytu na francouzském dvoře působil Pierre de Rosieres (pozdější Klement VI.) dokonce jako jeho vychovatel. Mezi oběma muži vzniklo přátelství, které trvalo až do papežovy smrti.

¹⁵³ BOBKOVÁ 2012d. /HOENSCH 2003, 83. / KUBÍNOVÁ 2012.

politiky, dále Jan Lucemburský a jeho rádci, a nakonec Karel IV. Tímto dlouhodobým úsilím tří význačných lucemburských mužů byl tento původně nevýznamný hraběcí rod vyzdvižen až na vrchol: (...) *Jindřich VII. si zajistil větší blízkost a neobvyklou jednotu mocných Říše a probudil v nich citlivost vůči francouzským snahám o podkopávání ústavy a teritoriální integrity Říše. Získání Čech, jehož dlouhodobou cenu pro další vzestup dynastie snad ani zcela nedocenil, zajistil Lucemburkům mocenskou a hodnostní rovnost s ostatními říšskými knížaty a vytvořil hmotné a politické předpoklady, kterých dokázal pro efektivní císařskou vládu optimálně využít jeho vnuk Karel IV.*¹⁵⁴

¹⁵⁴ HOENSCH 2003, 43.

5.4. Italská tažení Jana Lucemburského a první spolupráce s králem Karlem

Tato bakalářská práce se snaží vysledovat, jakou roli v politice a diplomacii sehráli Janovi nejbližší rádci. Významnou součástí zahraniční politiky Jana Lucemburského bylo právě jeho italské tažení a následné vytvoření italské signorie¹⁵⁵, což se odehrávalo na přelomu 20. a počátku 30. let. Dostáváme se tak k vrcholným politickým akcím českého krále Jana, kde se navíc i prvně projevil, namísto tradičních Janových rádců, osobnost jeho syna Karla. *Nejspíše jej k tomu inspirovala památka jeho otce císaře Jindřicha, která mu zřejmě i mnohde otevírala dveře k jednání. Však také při vysvětlení účelu své cesty do Itálie Jan tvrdil, že chce navštívit hrob svých rodičů v Janově a v Pise, a snad měl skutečně v plánu přenést jejich těla do rodného Lucemburska.*¹⁵⁶ Ačkoli italská signorie neměla dlouhé trvání, její význam přesáhl až do období samostatné vlády Karla IV., který tímto měl usnadněnou římskou jízdu pro císařskou korunovaci.

Když se Jan Lucemburský rozhodl začít dobývat italská města, stanuli proti němu v opozici jak císař Ludvík IV. Bavor a papež Jan XXII., tak i nový francouzský král Filip VI., kteří sami měli s italským územím své plány. Jan se v této situaci prokázal jako skutečně zdatný diplomat, který obratně lavíroval mezi všemi stranami a navíc si podle svého plánu podmaňoval severoitalská města. Z počátku tažení byl Jan v Itálii vítán a přijímán, takže se mu postup dařil vcelku rychle. *Na konci 20. let ožily v králi Janovi dávné lucemburské plány na cestu do Itálie. (...) Janovi se zřejmě v Itálii zalíbilo, zejména když bylo stále jasnější, že mu nehrozí ze severu žádné nebezpečí. Jan si dokázal získat finančníky z rodu Gonzaga v Mantově, za signora jej záhy uznala města Bologna, Modena, Lucca a Verona. Udivovala snadnost jeho postupu, který posilovaly štědré měšce bohatých mecenášů. Janova signorie představovala sice nesourodý, ale dosti impozantní útvar.*¹⁵⁷

Za účelem spravování vytvořené signorie nechal Jan Lucemburský poslat pro mladého Karla. Svěřil zde synovi signorijní správu a doufal, že Karel tak získá i nové cenné zkušenosti.¹⁵⁸ Sám Jan odcestoval zpět do říše, kde měl v té době jiné problémy k řešení: jeho rivalovi Ludvíku Bavorovi byl Janův italský úspěch stálým trnem v oku. *Za královy mnohaměsíční nepřítomnosti změnil se poměr v Němcích dosti podstatně*

¹⁵⁵ ŠUSTA 1939, 481-548.

¹⁵⁶ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 90.

¹⁵⁷ ČECHURA 1999, 49.

¹⁵⁸ ŠUSTA 1939, 539-573.

a zejména na Janův poměr k císaři Ludvíkovi kladly se stále vážnější stíny.¹⁵⁹ Po Janově odjezdu se však již Lucemburkům v Itálii postupně přestávalo dařit.

Kralevic Karel v Itálii prožil své první válečné střety a kromě bojů byl na něj také připraven atentát v podobě otravy. Karel se tomuto nebezpečí zázračně vyhnul, a také skrze tento zážitek se u něj začala vytvářet jeho pozdější hluboká spiritualita. K dalším a dalším povstáním se začali postupně přidávat i rodiny, které zpočátku uznaly Jana Lucemburského jako signora. Přestalo se jim líbit, aby jim někdo zasahoval do jejich osobní sféry vlivu. Nejprve se Karlovi dařila povstání odrážet, ale vliv Lucemburků v signorii se citelně zmenšil, až se situace stala neudržitelnou.

Když se Jan roku 1333 do Itálie vrátil, již se mu nepodařilo vybojovat úspěch zpět. V dalších bitvách čekaly otce se synem jen samé neúspěchy, až se museli smířit s úplnou porážkou. *Přestože Lucemburkové měli pod svým vlivem střídavě Lombardii, Emílii i Toskánsko, museli nakonec zdejší horkou půdu i svůj sen o jejím ovládnutí opustit.*¹⁶⁰ Karel pak byl vyslán do Čech a Jan se zaměřil na další expanzi, tentokrát kolem Českého království.

Balduin Trevířský, který byl v tomto období již jediným Janovým rádcem z našeho sledovaného okruhu, se však v této oblasti Janovy zahraniční politiky neobjevuje.¹⁶¹ To je dáno několika faktory: na jedné straně měl Jan v té době již vydobyté postavení a sám ovládal taje diplomacie, na straně druhé Balduin v roce 1328 získal druhý metropolitní titul.¹⁶² Vedle arcibiskupa trevířského tak zastával i funkci mohučského metropolity, což ho jistě zcela vytížilo. Svě tehdejší úsilí věnoval především rozvoji a expanzi svěřených arcidiecézí.¹⁶³ Janovým pomocníkem v tomto období se proto stal především jeho syn – Karel. Přestože měli mezi sebou často mnoho neshod, a to právě kvůli rozdílným politickým názorům, od této chvíle se stali nejen spoluvládci, ale zároveň i rádci.

Významným dnem této společné lucemburské diplomacie se stal 11. červenec 1346, kdy byl nedaleko města Rhens Karel, tehdy již markrabě moravský, prosazen počtem pěti hlasů na post římského krále.¹⁶⁴ Největší podíl na tomto úspěchu měl Balduin

¹⁵⁹ ŠUSTA 1939, 524.

¹⁶⁰ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 90.

¹⁶¹ HOENSCH 2003, 69.: Balduin byl k tomuto Janovu kroku v rámci zahraniční politiky spíše skeptický.

¹⁶² HOENSCH 2003, 61.: Tehdy byl Balduin, přes všechny výhrady, spojencem s Ludvíkem IV. Bavorskem v boji proti kurii. Ta jej na post mohučského arcibiskupa nechtěla nechat dosednout. V tomto sporu na Balduinově straně stál i jeho synovec Jan.

¹⁶³ ČECHURA/ŽŮREK 2012, 58-62.

¹⁶⁴ BOBKOVÁ 2003, 194-200, 290-306. / SPĚVÁČEK 1979, 182-199. / SPĚVÁČEK 1994, 493-566. / ŠUSTA 1946. / ŠUSTA 1948. /

Trevířský, který se pak i nadále staral o ustálení Karlovy moci v říši, a to jak diplomaticky, tak především finančně. Tato politická situace byla také tou poslední, v níž se jako diplomaté sešli Jan Lucemburský a jeho strýc Balduin; zde rodovou politiku úspěšně završili získáním tohoto prestižního titulu. Jejich politické názory se však značně rozcházely, pokud šlo o nový významný konflikt, který v Evropě vyvstal, a sice o stoletou válku.

5.5. Stoletá válka a bitva u Kresčaku

Stoletá válka byla poslední jak politickou, tak vojenskou akcí českého krále Jana. Do tohoto sporu se zapojil i jeho strýc Balduin, avšak zde již na opačné straně. Krátkým pozastavením nad událostmi, které vedly k bitvě u Kresčaku, ukončíme náš krátký exkurz do zahraniční politiky Jana Lucemburského a působení jeho rádců v ní.

Stoletou válkou dnes označujeme více než stoletý spor, který započal roku 1337 mezi Anglií a Francií a trval následně až do roku 1453. Mezi těmito zeměmi se roznítil svár, do něhož se vložilo i několik jiných evropských panovníků, včetně krále Jana. Přestože záminka vzešla ze sporu o nástupnictví na francouzský stolec po vymření Kapetovců (1328), ve skutečnosti předmětem těchto bojů bylo území Flander a anglická teritoria ve Francouzském království.

Jan Lucemburský obecně platil za tradičního spojence francouzské monarchie a tím bylo dáno i jeho stranictví, naproti tomu Balduin v tomto případě tradiční rodové vazby porušil a postavil se na stranu Anglie. K tomuto rozhodnutí jej vedly jeho soukromé spory, které měl s novým francouzským králem Filipem VI. Přesto však proti sobě synovec a strýc meče v boji nezvedli, zejména proto, že tento spor se jejich vzájemného vztahu netýkal.

Jedna z rozhodujících etap stoleté války nastala roku 1346. Český král Jan a jeho syn Karel, markrabě moravský a čerstvě zvolený římský král, tehdy v létě cestovali do rodových držav v Lucembursku, když je zastihla zpráva francouzského krále o povolání do další války. *Na léto 1346 připravil anglický král Eduard velkou invazi do Normandie. Francouzské volání do boje zastihlo Jana a Karla na cestě do Lucemburska, a to v situaci značně vzrušené. Lucemburkům se nedlouho předtím podařilo dosáhnout zvolení markraběte Karla římským králem, navzdory Ludvíku Bavorovi. Prosadit skutečně svou vládu bylo Karlovým úkolem pro budoucnost, pro krále Jana volba znamenala velké zadostiučinění. Otcovo důstojenství, které samotnému Janovi v mládí uniklo, přešlo nyní na jeho syna Karla! Slepý rytíř v tom*

*po právu spatřoval završení svého životního snažení. Do střetnutí s Angličany mířil s pocitem dokonalého díla.*¹⁶⁵

Automaticky se počítalo s tím, že se Jan Lucemburský ve válce postaví na stranu Francie, čemuž i dostál: bojů se přímo účastnil a v bitvě u Kresčaku položil svůj život. Do této bitvy si Jan jel pro svou smrt vědomě. Svě panování měl za uzavřené a svého syna již za připraveného chopit se samostatné vlády. Sám se tedy nechal zavléci do zuřivých bojů, zatímco svého syna, který se bitvy také účastnil, kázal té největší vřavy uchránit. To byl poslední rozkaz, který Jan Lucemburský, jako český král, vydal.

K tomuto osudnému boji došlo devět let od vypuknutí války. Bitva se odehrála po neočekávaném vylodění anglických vojsk v Normandii a jejich rychlému postupu na sever země. Anglická vojska se s francouzskými střetla v Pikardii u vesnice Crécy (Kresčak) dne 26. srpna téhož 1346.¹⁶⁶ V této bitvě český král Jan Lucemburský, tehdy již přezdívaný Slepý, padl. *Bylo to ve stejný den, kdy také český král Přemysl Otakar II. vybojoval svou poslední bitvu, bitvu na Moravském poli v roce 1278.*¹⁶⁷ O hrdinné smrti udatného krále, který přes slepotu bojoval až do posledního dechu, se psalo jak v soudobých kronikách, tak i v literatuře následných staletí. Král Jan Český si tak vybojoval svou nesmrtelnost. *Spolu s ní se v prostoru na západ od toku Rýna udržovala také paměť o existenci Českého království.*¹⁶⁸

Bitvu, která skončila drtivou porážkou francouzského vojska, a kde padl Jan Lucemburský, neopomene žádné líčení stoleté války. Z dobových pramenů se dozvídáme hned několik pohledů na Janovu smrt; tyto různé zdroje se shodují v tom, že se tak král Jan stal veskrze opravdovým rytířem, jakých bylo ve 14. století již jen pomálu. „*Toho nebude, aby český král utíkal z boje, ale zaveďte mě tam, kde zuří největší válečná vřava,*“ *podává jeho slavný výrok kronikář Beneš Krabice. Henegavský dějepisec Jean le Bel dokonce tvrdí, že Jan přikázal svým služebníkům vést ho do bitvy pod trestem stětí hlavy. Naopak kronikář Jean Froissart soudil, že to spolubojovníci učinili z lásky ke svému pánu, jak se sluší na statečné poddané hrdinného rytíře.*¹⁶⁹

Ostatky Jana Lucemburského byly na příkaz anglického krále Eduarda III. ihned po bitvě provizorně pochovány nedaleko bojiště, a to v opatství Valloire. Ani ne o měsíc později je syn Karel IV. nechal přenést do klášterní krypty benediktinského

¹⁶⁵ ČORNEJ/kolektiv 2013, 106.

¹⁶⁶ BOBKOVÁ 2003, 201-209. / HOENSCH 2003, 84. / SPĚVÁČEK 1979, 200. / SPĚVÁČEK 1982, 243-246. / ŽALUD 2012b.

¹⁶⁷ ČECHURA 1999, 64.

¹⁶⁸ BOBKOVÁ 2012b, 70.

¹⁶⁹ ČORNEJ/kolektiv 2013, 106.

kláštera Panny Marie opatství Altmünster u lucemburských hradeb. Avšak ani tam Jan dlouho nespočinul. Po zániku kláštera byly jeho ostatky ještě několikrát přesunuty, až nakonec byly trvale uloženy v lucemburské katedrále, kde odpočívá dodnes.¹⁷⁰ *Teprve u příležitosti 600. výročí smrti krále Jana byly jeho kosti v nové rakvi definitivně pochovány v katedrálním chrámu Panny Marie v Lucemburku dne 26. srpna 1946. Královo přání spočinout po smrti v klášterní kryptě v Clairfontaine se tedy nevyplnilo.*¹⁷¹

¹⁷⁰ BRAVERMANOVÁ 2012.

¹⁷¹ SPĚVÁČEK 1982, 246.

6. Návaznost krále Jana na přemyslovské dědictví

Pokračování či nepokračování v přemyslovské tradici¹⁷² novou dynastií na českém trůně je jistě dalším významným tématem, které se na působení Jana Lucemburského v oblasti politiky také silně projevuje. Zejména v tomto ohledu mohl navíc Jan spoléhat na pomoc svých rádců, předně pak Petra z Aspeltu, který toto dědictví osobně zažil. Jelikož právě v tomto bodě bývá hodnocení Janovy osoby silně rozporuplné, pokusíme se jej zhodnotit co nejbezpečněji. Budeme přitom vycházet ze skutečností, které jsme si představili v předchozích kapitolách.

Když Jan Lucemburský usedl roku 1311 na český trůn, byl si plně vědom váhy požadavků, která na něj doléhala. Jelikož navíc jeho otec, římský král Jindřich VII., hned po synově sňatku vyjel na římskou jízdu pro dosažení císařské hodnosti, Jan Lucemburský se stal i jeho zástupcem pro věci říšské v době jeho nepřítomnosti. Měl toho tedy tento mladý král více než dost na svých bedrech, aby byl schopen vše zvládnout sám. Ovšem ani to Jindřich VII. neopomněl. Vybral pro svého syna na cestu do jeho nové domoviny hned několik významných diplomatů, kteří se v jeho službách měli stát nejbližšími rádci. Zde se tedy zaměříme na to, jak a zda vůbec, Jan a tito jeho rádci vycházeli z přemyslovské tradice a nakolik čerpali z tohoto slavného dědictví, ať už doma, nebo v zahraničí.

Poslední Přemyslovci prošli mnoha peripetemi, které nakonec nešťastně vyvrcholily vymřením Přemyslovců po meči, ovšem na straně druhé dovedly zemi na práh nového věku. Počínaje novou vlnou kolonizací a rozvojem měst, přes měnovou reformu a s tím spojeným hospodářským rozmachem až po potvrzení svébytnosti a významného postavení Českého království v rámci Římské říše konče.¹⁷³ *Dosažením polské a uherské koruny se opět naplnily velmocenské snahy posledních Přemyslovců. České země současně prožívaly i bouřlivou hospodářskou konjunkturu. Léta Přemysla Otakara II. i Václava II. přinesla umocnění těch změn, které začaly přetvářet ekonomickou strukturu země už za jejich předchůdců. Kruté rány „zlých let“ tento rozlet načas zastavily, leč hluboké šrámy se brzy zacelily a nové impulsy podnítily další rozvoj.*¹⁷⁴ Vše směřovalo k tomu, že přemyslovský stát nabyt na konci 13. a na počátku 14. století naprosto eminentní důležitosti, nemluvě o jeho rozloze. To vše mělo ambici připravit stabilní základnu pro novou panovnickou dynastii. To by ovšem nesmělo přijít

¹⁷² ŠUSTA 1919, 132.

¹⁷³ ŠUSTA 1926. / ŽEMLIČKA 1986.

¹⁷⁴ ŽEMLIČKA 1986, 193.

téměř pětileté interregnum, během kterého bylo mnoho z předchozí slávy i nově nabyté rozlohy ztraceno. *Jan se vědomě pokoušel navázat na některé rysy přemyslovské tradice, ale osobně se od posledních Přemyslovců zřejmě lišil natolik, že se jeho styl vlády nakonec dočkal od nejvýznamnějšího kronikáře své doby, Petra Žitavského, odsudku, který v české historiografii stereotypně přežívá.*¹⁷⁵

Jaká byla v Čechách situace po příjezdu Jana Lucemburského do království, se již není třeba znovu zmiňovat. Jeho hlavním úkolem bylo uklidnit situaci v zemi a snažit se vytěžit co nejvíce z její předchozí velkoleposti. *Když čeští zástupci vyjednávali s Lucemburky, kladli si za podmínku, že přemyslovská krev musí v budoucích českých králích proudit alespoň v ženské linii. Stará česká dynastie, jež dala zemi i první národní světce, chovala v sobě sílu tradice. S českým státem i s celou zemí ji pojily svazky, které rozťala až srpnová Olomouc 1306.*¹⁷⁶ Sám Jan měl ještě vyšší cíle, kdy chtěl věhlas Království českého nejen obnovit, ale i povýšit na úroveň západoevropského formátu, ze kterého on vycházel. To se naneštěstí nesetkalo s větším pochopením domácího panstva a tak musel nový král i se svými rádci od těchto ctižádostivých plánů upustit a více se zaměřit na pokračování v tradici přemyslovské proslulosti státu a jeho jména v zahraničí. To se projevilo kupříkladu již v prvním významnějším kroku Janovy politiky v oblasti říše, přesněji při volbě nového římského krále, kdy spolu se svými rádci prosadil, jako jeden z nejvýznamnějších kurfiřtů, volbu Ludvíka IV. Bavora, a ten se jim za to zavázal mnohými přísliby. *Souhrn uvedených slibů představuje ve své podstatě obraz Janovy stávající zahraniční politiky. V duchu přemyslovských předchůdců se staral o státoprávní zajištění českého království vůči Říši, o zbavení se všech tíživých závazků vzniklých v době bojů o trůn, stejně jako o vyčlenění prostoru pro rozšíření lucemburských držav. V tomto směru je důležité si uvědomit, že expanze se měla upínat jak k zvětšení Lucemburska, tak českého království.*¹⁷⁷

Mohlo by se zdát, že Jan Lucemburský ani nemohl výrazněji ve svém záměru napojení se na toto zmiňované dědictví a jeho pokračování uspět, zvláště na poli domácím, jelikož sám s ním neměl vlastní zkušenost. Ovšem od toho tu byli jeho rádcové, jmenovitě Petr z Aspeltu, který byl s českým prostředím seznámen více než dobře a to ještě z doby, kdy stálo na svém pomyslném vrcholu. Ovšem jeho pokusy

¹⁷⁵ ŽALUD 2006a, 177.

¹⁷⁶ ŽEMLIČKA 1986, 290.

¹⁷⁷ BOBKOVÁ 2003, 46.

o jakoukoli intervenci do Janovy domácí politiky byly domácí šlechtou vnímány jen jako útok dalšího cizince, navíc již známého rivala, o to více odmítaného. A přestože již ve 13. století za posledních Přemyslovců docházelo k přílivu cizinců, zejména pak Němců, do země, jako i na panovnický dvůr, proti rádcům z říše, kteří doprovázeli Jana Lucemburského, šlechta stále velmi silně vystupovala. Nehodlala si zvyknout na ztrátu svého vlivu na panovníka, který jim ubírali právě tito cizinci. A tak i kvůli tomuto neustálému boji o posty nebyl v králově politice prostor pro naplnění svých představ i veškerých očekávání, skrze jeho moudré rádce, jak sám zamýšlel.

Petr z Aspeltu ale nebyl jediný, kdo mohl Janu Lucemburskému zprostředkovat a pomoci mu navázat na tento starší odkaz. Další pomocníci mu v tom mohla být samotná Janova manželka, Eliška Přemyslovna. Té však tato pozice zase nebyla dopřána z důvodu opačného. Domácí podpoře se sice částečně těšila, ale její vztah s mladším manželem hned v prvních letech manželství ochaboval, až na něj ztratila vliv úplně. *Úskalí spíše spočívalo v době uzavření sňatku, který se odehrál mezi osmnáctiletou, po všech stránkách dospělou dědičkou trůnu a čtrnáctiletým chlapcem. A byl to ženich, kdo přicházel do zcela neznámého prostředí, v němž se mu starší manželka mohla stát rádkyní, ale i nepříjemným protektorem. Eliška byla zřejmě více Přemyslovnou a nekritickou obdivovatelkou otce, jehož si pamatovala z dětských let, než taktně či takticky jednající ženou. Stala se zanícenou strážkyní ideálu, který patřil minulosti.*¹⁷⁸ Tyto cesty pokračování přemyslovského dědictví tedy byly neprůchodné a jediné východisko se snad nabízelo v zahraniční politice.

Jan Lucemburský, jak již bylo také mnohokrát zmiňováno, stejně tak jako i Jindřich VII. si velice považovali získání titulu českého krále. Pro tuto ještě donedávna nevýznamnou hraběcí rodinu, která byla závislá na podpoře francouzského panovníka, a která se naráz vyšvihla do popředí evropské politiky, bylo nabytí tohoto postu jistě dalším hodnotným vyznamenáním. *Obratný politik (Jindřich VII.) si nemohl nabídku českého trůnu nechat uniknout. Poté, co jeho bratr Balduin usedl na stolec trevírského arcibiskupství a získal tak lucemburskému rodu kurfiřtský hlas, nabízela se nyní možnost přidat k tomu i nejvýznamnější světské kurfiřtství – Království české.*¹⁷⁹ Jan se tedy v rámci svého zahraničního a zejména pak diplomatického působení často odvolával na toto své významné postavení, které vyženil, a kterého si sám velmi cenil. Protože mu nebyla dána příležitost dokázat tuto úctu přímo v Českém království,

¹⁷⁸ BOBKOVÁ 2003, 60.

¹⁷⁹ ČORNEJ /kolektiv 2013, 99.

pokoušel se jeho věhlas rozšiřovat alespoň za jeho hranicemi, zejména formou expanze. Ani to se však nesetkalo u současníků, a někdy ještě ani dnes, s pochopením a Jan se zase dočkal za toto své počínání jen nevstřícné kritiky.

Často se hovoří o tom, že na přemyslovský odkaz navazuje až syn tohoto českého panovníka, pozdější císař, Karel IV. Syn, kterému v žilách proudila přemyslovská krev, zrozený z dědičky, hrdé propagátorky tohoto rodu, Elišky Přemyslovny. To je samozřejmě pravda, ovšem to, že by Jan Lucemburský zcela opomíjel tuto tradici je rozhodně tvrzením nesprávným. Jen neměl, oproti svému synu, dostatek prostoru pro uskutečnění svých záměrů, které byly jistě velkolepé, v duchu stejně velkolepé tradice, ve které by tak pokračoval a snad by jí i pozdvihl. Jedním z důkazů může být povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, což jistě navazovalo již na starší přemyslovské ambice.¹⁸⁰ A přestože možná větší podíl na konečném uskutečnění tohoto plánu měl mladý králevic Karel, panovníkem, který v zemi v té době vládl, byl stále jeho otec; Jan Lucemburský. (...) *církevní instituce, kterou Janovi nesmíme upřít, existuje dodnes. Jan totiž propůjčil svůj diplomatický um a váhu svého majestátu projektu povýšení pražského biskupství na arcibiskupství. V Avignonu u papeže Klimenta VI. kvůli tomu byli oba Lucemburkové společně. (...) Také zakládající listinu nové gotické katedrály sv. Víta na Pražském hradě vydal formálně Jan jako český král.*¹⁸¹

¹⁸⁰ ŽEMLIČKA 1986.

¹⁸¹ ČORNEJ/kolektiv 2013, 106.

7. Odraz Janovy politiky v českých dobových pramenech

V této kapitole se budeme zabývat dobovými narativními prameny, jež vznikly v období 13. a 14. století, a které se tudíž zabývají obdobím vlády Jana Lucemburského. Budeme v nich sledovat pohled jejich autorů na politiku tohoto panovníka, jako i zájem, jaký věnují jeho rádcům. Jelikož ze sebe kroniky často čerpaly a ovlivňovaly se, (miníme tím, že mladší práce často přebíraly někdy i celé pasáže ze starších textů) proto je postoj jejich autorů k prvnímu Lucemburkovi na českém trůně dosti jednostranný.

První významná kronika, která vznikla na počátku 14. století, a zabírá tedy i období, jímž se zabývá tato bakalářská práce, je *Chronicon aulae regiae*, dnes známá pod názvem *Zbraslavská*, a to podle místa vzniku. Její bližší charakteristiku jsme již uvedli v kapitole pojednávající o významných diplomatech. Druhý její autor, Petr Žitavský, zachytil události z období Janovy vlády; od předsvatebního vyjednávání s Jindřichem VII., až po rok 1337, ve kterém zápis kroniky končí. Zejména v období zápisů třicátých let se zde již setkáváme i s Janovým synem, pozdějším Karlem IV. Ten se po několika letech pobytu v cizině vrátil do Čech roku 1333.

Již bylo zmíněno, jak tato kronika popisuje prvotní obecné nadšení při nástupu Jana Lucemburského na český trůn, stejně tak jako zklamání z jeho vlády, které brzy poté následovalo. Tento odmítavý postoj k samotné osobě Jana i stylu jeho vládnutí postupně ještě sílil. Jak veliká byla očekávání v počátcích Janova panování, ilustruje úryvek ze *Zbraslavské kroniky* o tom, jak *Král Jan uspořádal mír v království českém a byl korunován léta Páně 1311:*¹⁸² *Svou pečlivostí a podle nějaké dohody také nazpět získal tento král přemnoho hradů království, jež byly rozdány a od šlechticů zabrány, a dosud se usilovně přičiňuje, aby opět dostal a ke království připojil, co bylo rozchváčeno. Půvabný tento král a nad jiné vznešený rodem, má též andělskou tvář, z čehož celé Čechy se velmi těší a jásají nad tím a hlučí velikou chválou, v radosti tonou teď, když mír jim zase byl vrácen.*¹⁸³

Změna, která nastala během následujících let, byla zapříčiněna zejména negativním vztahem, který se vytvořil mezi mladým lucemburským panovníkem a jeho ženou, Eliškou Přemyslovnou. Ta se těšila přirozené úctě u cisterciáckých opatů, kteří zaznamenávali – a zároveň vytvářeli – obraz událostí na pražském královském dvoře.

¹⁸² KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952, 396. / FRB IV. 1884, 175.

¹⁸³ KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952, 398. / FRB IV. 1884, 175.

Ve svých zápisech následně vylíčili úpadkový stav země, která se ocitla v moci šlechticů, a kterou pak panovník opustil, aby se mohl věnovat zahraničním „dobrodružstvím“. V závěru Zbraslavské kroniky je popsán návrat mladého krále Karla do Čech a jeho snaha o opětovné pozvednutí království. V ukázce *Král Jan napadl Prahu a způsobil měšťanům přemnoho těžkosti*¹⁸⁴ (1319) je názorně vidět, jak veliký byl již po několika letech autorův obrat ve vztahu k Janu Lucemburskému: *Ejhle, nová válka a vzácný zápas tu vzniká: na jedné straně je král a v šiku bojovat touží proti královně samé a hledá a chystá zkázu celého Pražského města. Meč královský, ejhle, již zuří! Proti manželu choť a proti pánovi sluha podnik' ted' podivnou válku; však zisku nenabyl nikdo. Hlava a ostatní tělo když sváří se, není to správné. Bývá takový spor pak naplněn veškerou zlobou. (...) Ty, jež útěchu skýtáš všem zarmouceným a umíš oživit usmrcené, ty viníků naděje jistá, ochrano spravedlivých, jež lidi spojuješ s Bohem, dej, ať ustane smutek, ó, radostná Maria, amen!*¹⁸⁵

Žádná kronika nemůže být nikdy zcela objektivní výpovědí, neboť - i přes snahu o objektivitu - vždy byla poznamenána subjektivními pocity autora a jeho zaměřením. V případě Zbraslavské kroniky toto zaměření spočívalo v glorifikaci přemyslovských časů. Jan Lucemburský zdánlivě nenavázal na slavnou tradici, a tak se jevil kronikářům jako cizák, který chtěl do Čech zavádět své mravy. To bylo bráno jako útok na předchozí domácí zvyklosti. Očekávané povznesení upadajícího království z dob interregna, nepřišlo. Podle zbraslavských opatů přemyslovské dědictví chřadlo a upadalo, Janovi byla zazlívána jeho následná kapitulace, rezignování na domácí poměry a zaměření na působení vně českého státu. A tento obrázek, který zde byl o Janovi utvořen, převládá ve větší míře v českém povědomí dodnes.¹⁸⁶

Bohužel ani následné úspěchy v zahraniční politice už nemohly v očích české reprezentace údajná Janova pochybení vynahradiť. Nebylo pochopeno Lucemburkovo úsilí razit k pokroku a věhlasu českého státu jinou cestu. Při působení v zahraničí mohl král lépe uplatnit pomoc svých významných rádců a jejich diplomatických služeb, jak jsme si ukázali, aniž by přitom byl omezován nároky české šlechty.

Zmínky o Janových rádcích, kteří tak významně působili na královo politické a diplomatické smýšlení, v dobových narativních pramenech, které si zde v krátkosti představíme, nejsou tak četné, jak by se očekávalo. Významnější důraz na ně dávají

¹⁸⁴ KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952, 557. / FRB IV. 1884, 252.

¹⁸⁵ KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952, 558-559. / FRB IV. 1884, 253.

¹⁸⁶ ANTONÍN 2008, 401-451. / ANTONÍN 2013.

snad jen autoři kroniky Zbraslavské, kde se často hovoří zejména o Balduinovi Trevírském a zvláště pak o činech mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu. Ten se v tomto textu objevuje již v souvislosti s Václavem II. a později přirozeně po boku Janově. Jeho působení v Českém království je zde vyzdvihováno a oceňováno, čemuž jistě přispěl i Petrův vřelý osobní vztah právě se zdejšími cisterciáckými opaty. *Stav Českého království; návrat králův, rok Páně 1317. V době, kdy výmluvný a zkušený ctihodný otec pan Petr, arcibiskup svaté církve mohučské, zůstával v království Českém a řídil krále Jana a královnu Elišku, kvetl v Čechách mír a platila spravedlnost. Spravoval totiž obratně s jinými znamenitými muži od Rýna záležitosti královny a království ne tak zbraní, jako duchem, opíraje se o moudrou radu.*¹⁸⁷

Kroniky následujících let již takové zaujetí rádci krále Jana, či jen jejich působením v tomto období, nevykazují. A to i přesto, že často z tohoto pramene samy čerpají - jako například v případě kronik doby Karlovy. V první česky psané Kronice tak řečeného Dalimila se tito význační mužové již nevyskytují vůbec. Jednak proto, že text končí velmi brzy po Janově nástupu na český trůn, a jednak také proto, že zaměření této kroniky se mnohem více zabývalo přímo osobnostmi panovníků.

Kronika tak řečeného Dalimila, podává tedy ještě i jiný obraz než Kronika zbraslavská. Již z toho, že je napsaná českou řečí, je patrné její zaměření: jde o jakousi nacionálně orientovanou kroniku, která velmi negativně hodnotí zejména obsazování cizinců, zejména pak Němců, do vyšších úřadů našeho království. Obecně příval kolonistů z říše se zvyšoval již za vlády posledních Přemyslovců, ovšem situace, kdy na český trůn usedl „cizí“ panovník, byla brána za neštěstí. *Dalimilovy výpady proti Němcům a proti všemu cizímu, hlavně německého, byly současně provázeny slokami obdivu ke starým tradicím a ke všemu ryze „českému“.*¹⁸⁸

Nevalného hodnocení se v této kronice nedočkal jen Jan Lucemburský, ale i Jindřich Korutanský či Rudolf Habsburský. Právě ten si zde vysloužil posměšný přídomek „král Kaše“, jak jsme již také během práce zmiňovali. Veškerá tato kritika byla jistě přemrštěná, jelikož ani jmenovaný Habsburk, ani Korutanec nebyli zcela neschopnými vládci, jen jim okolnosti nedovolily využít jejich potencionál. Stejně jako tomu bylo v době vlády krále Jana a jeho rádců. Autor kroniky však přisuzoval úpadkový stav země a panovnické neúspěchy právě jejich cizineckému původu.

¹⁸⁷ KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952, 536. / FRB IV. 1884, 241.

¹⁸⁸ ŽEMLIČKA 1991, 40.

Text první česky psané kroniky končí rokem 1314, tedy v úplných počátcích vlády Jana Lucemburského. *Když poznali čeští páni k svému hoři, že je Korutanský v ničem nepodpoří, soudili, že Eliška Přemyslovna vdána má být za hraběte, z Licmburka Jana, syna císařova. (...) Tomu králi, Bože, zachovat rač zdraví, ať ho starost o lid nikdy neunaví, ať do svého sněmu české pány volá, aby rozkvetl zas kraj zničený zpola, aby mír v něm nastal a on dobyl slávy. Zemané jsou pevnou hrází panovníka, kdo je opomíjí, sám se trůnu zřiká a ze země měl by se ctí odejít.*¹⁸⁹ V pozdějších doplňcích pak kronikářské zápisy popsaly také ono neslavné období bojů mezi novým panovníkem a ambiciózní českou šlechtou. Autor ve svých záznamech odsoudil krále Jana za snahu přetvořit pražský dvůr podle západoevropských vzorů, za jeho odlišné mravy ba i záliby, například holdování rytířským turnajům. Ani v tomto letopise se tedy Jan Lucemburský nesetkal s pochopením své osoby a svých úmyslů.

Během 14. století vyšlo ještě několik dalších kronik, a to zásluhou Janova syna Karla IV., avšak tyto letopisy se již k tématu vlády prvního Lucemburka na českém trůně podrobněji nevracejí. Ani sám Karel ve svém vlastním latinsky psaném životopise, nazývaným *Vita Caroli*, se na otcovo počáteční panování v Čechách, příliš nezaměřil. Větší měrou však rozebral dobu spoluvlády, kdy se roku 1333 vrátil do Čech. Již v tomto období, kdy král Jan část svých vladařských povinností detašoval na syna, je vidět, jak často na sebe tyto dva výjimeční muži naráželi, a to zejména v názorech na politiku domácí. To souviselo především se zanedbaným stavem země, do níž se mladý markrabě moravský vrátil. Uvádíme zde jeden z mnoha příkladů rozkolu mezi otcem a synem (zde z oblasti zahraniční politiky), jak jej líčil sám Karel IV.: *A dříve, než jsem se vrátil do Čech z pobytu uherského, můj otec přijel k Ludvíkovi, který se činil císařem, aby ujednal smír. Ačkoliv mi řečený Ludvík slíbil, že nebude konat žádné jednání o smír s mým otcem beze mne, nýbrž prohlásil, že chce s mým otcem jednat ke smíru za mého souhlasu, přece pak Ludvík, zapomenuv své cti a svých slibů, oklamal podvodně mého otce a přiměl ho k úmluvě ujišťuje, že se již dávno se mnou smířil. A tak způsobil velkou nedůvěru mezi mnou a mým otcem. (...) A proto jsem nechtěl to, co bylo mezi nimi ujednáno, s pány českými ani pečeti stvrdit, ani onu úmluvu považovat za platnou, a co tam bylo ujednáno, vše jsem měl za takové, jako by se nestalo a bylo ničím.*¹⁹⁰

¹⁸⁹ KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA 1977, 106.

¹⁹⁰ KAREL IV. VLASTNÍ ŽIVOTOPIS, VITA CAROLI QUARTI 1979, 125.

Pramenné texty, které vznikly ještě před sepsáním Karlova životopisu, se dnes souhrnně označují jako Kroniky doby Karla IV. Jde o soubor pěti latinsky psaných kronik, již z období Karlovy vlády (kolem poloviny 14. století), a byly vytvořeny zpravidla na přímé vyžádání panovníka. S žádným vzniklým dílem však nebyl panovník úplně spokojen, a tak se rozhodl sepsat kroniku vlastní, opírající se o jeho život. Tak vznikla Vita Caroli, která se měla stát i jakýmsi návodem pro správné panování věnovaným následným generacím.

Prvním z pěti letopisů doby Karlovy je Kronika Františka Pražského. Ta jediná nevznikla na přání panovníka, nýbrž z iniciativy Jana IV. z Dražic, pražského biskupa, jehož již r. 1301 vysvětil Petr z Aspeltu. Autor sám byl proboštem hlavního pražského kostela a osobní kaplan Jana z Dražic. Kronika tak měla sloužit spíše k oslavě Svatovítské kapituly a jejího biskupa, než samotného království. Také v tomto rukopise je však významně zastoupen odkaz na slavné přemyslovské dědictví, takže Jan Lucemburský je jako panovník - obdobně jako v Kronice zbraslavské - ohodnocen spíše negativně. Zápisy Kroniky Františka Pražského končí kolem poloviny 14. století, a tak je zde z části vylíčena i vláda Karlova.

Úryvek z Františkovy kroniky, pojednávající o Domažlickém smíru roku 1318, odráží bídný stav země, způsobený bojem krále Jana s českou šlechtou: *Když se v Čechách šířily a vzámaly četné útrapy a lidé vyčerpáni utrpením už zoufali nade vší útěchou, protože všechny způsoby dohody byly obráceny vniveč, bylo české panstvo i s králem pozváno do města Domažlic, aby došli rozsudku skrze vyšší autoritu krále římského. A tam král na radu všech šlechticů ustanovil Jindřicha z Lipé podkomořím království. Dále tam král přísahal a stanovil, že musí od sebe a z království odstranit všechny Rýňany a cizí bojovníky, (...) nýbrž že všechny záležitosti království bude projednávat s radou Čechů. Tam je sjednána dohoda, vyhlášen mír a lid se raduje jako by vstal z mrtvých. Zahynulo totiž pro nedostatek svornosti mnoho tisíc lidí.*¹⁹¹

Následné čtyři kroniky, které vznikly na zakázku panovníka Karla IV., si představíme již spíše zevrubně. V podstatě se nejedná o prameny, které by snad přinášely zásadně inovativní informace. Lze zde vyčíst jasné čerpání ze starší tradice. Jako typy by se tyto texty daly rozdělit do dvou skupin; jednou by byly texty kronik typu národního, druhou pak texty, které se snažily o charakter kroniky světové. Ty se snažily o zasazení dějin českých do kontextu dějin Římské říše. „Do skupiny

¹⁹¹ KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987, 93. / FRB IV. 1884, 383. / FRB SERIES NOVA I. 1998.

první by se dala zařadit díla autorů Beneše Krabice z Weitmile a Přibíka Pulkavy z Radenína. O kroniku „světovou“ se pak pokoušeli Giovanni Marignola a Jan Neplach.¹⁹² Ačkoli se jednotlivá díla od sebe liší jak kvalitou literární, tak svou historickou věrností, všechny se shodují v tom, že zde období vlády Jana Lucemburského již nevěnují větší prostor, ani nepřikládají zvláštní význam. Ne všechny kroniky k tomuto období svým textem také vůbec dospěly.

Beneš Krabice z Weitmile, další pražský kanovník, byl pověřen doplněním předchozího díla, které se nazývá Kronika kostela pražského, a vypracováním další kroniky národního charakteru. Obraz panování Karlova otce Jana vlády se oproti předchozím kronikám v ničem podstatném neliší, naopak spíše jen doplňuje historické pozadí, jasně dokreslující to hlavní, totiž vládu krále Karla IV. V podobném duchu je vylíčena i smrt Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku v srpnu roku 1346: *Když bylo králi Janovi oznámeno, že Francouzi prchli a byl vyzván, aby spásným útekem zachoval život svůj a svých lidí, popuzen odpověděl: „Toho nebude, aby český král utíkal z boje, ale zaveďte mě tam, kde zuří největší válečná vřava. Pán buď s námi, ničeho se nebojme, jenom pečlivě strážte mého syna!“ (...) Když pak ostatní šlechtici viděli, že král Jan v bitvě padl a zahynul, aby neztratili oba panovníky, vyvedli jeho syna, pana zvolence Karla, jenž tam nablízku udatně bojoval a byl již poraněn střelami nepřátel, přes jeho odpor a proti jeho vůli z této bitvy a zavedli ho na bezpečné místo.*¹⁹³

V díle Přibíka Pulkavy z Radenína, jenž také pocházel z církevního prostředí, se snad nejvíce odráží Karlova požadovaná koncepce českých dějin, ovšem taktéž chybí zasazení do širšího evropského kontextu. Text Přibíkovy České kroniky sahá od počátků Přemyslovců až do konce 20. let 14. století, tedy do počátku vlády Jana Lucemburského. *Dílo, na němž se Karel IV. osobně podílel minimálně při výběru pramenů a zpracování koncepce, bylo ještě za Karlova života několikrát přepracováno, doplňováno a upravováno, což samo o sobě svědčí o zájmu, jenž mu byl věnován. Záhy bylo též přeloženo do češtiny a němčiny a stalo se jedním z nejrozšířenějších středověkých historických spisů v Čechách vůbec.*¹⁹⁴ Jelikož má text kroniky pouze tento časový záběr, je Janova osoba i jeho vláda v Čechách zachycena jen velmi zběžně.

Ukázka z textu Přibíkovy kroniky v krátkosti zaznamenává události v roce 1314. Česká otázka je pojednána jednou nic nevyovídající větou, zato hlavní zájem

¹⁹² BLÁHOVÁ 1987, 7-9.

¹⁹³ KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987, 224. / FRB IV. 1884, 513-514.: Absit, ut rex Boemie fugeret.

¹⁹⁴ BLÁHOVÁ 1987, 7.

se soustřeďuje na říši: *Téhož roku, zatímco zmíněný Jan šťastně vládl v Království českém a říše římská byla smrtí římského císaře Jindřicha VII. bez císaře, vznikl veliký spor mezi říšskými kurfiřty o volbě příštího římského krále. Proto trevírský arcibiskup, bratr zesnulého císaře Jindřicha, český král Jan, syn téhož Jindřicha, a mohučský arcibiskup Petr přinutili braniborského markrabího Woldemara, aby se přidal na jejich stranu a v polích u Frankfurtu nad řekou Mohanem zvolili za římského krále bavorského vévodu Ludvíka.*¹⁹⁵

Giovanni Marignola, významný cestovatel italského původu, jenž byl také Karlem IV. k dílu vyzván, však svým pojetím vytvořil text podobající se více cestopisu, než kronice zabývající se českými národními dějinami. Ty autor zmínil pouze okrajově a zevrubně, snad i proto, že sám byl českému prostředí vzdálený. Jelikož jako zdroj použil pouze kroniku Kosmy a jeho pokračovatelů, nemá jeho letopis ani dosti silnou historickou základnu. Marignolova kronika navíc končí své vyprávění událostmi na počátku 13. století, takže obraz politiky Jana Lucemburského a působení jeho rádců v ní nenajdeme vůbec.

Posledním pokusem o sepsání kroniky tohoto formátu byl text opatovického opata Jana Neplacha. Jeho dílo nese název *Summula chronicae tam Romanae quam Bohemicae*, tedy Stručné sepsání kroniky římské a české. V této kronice je uvedena nepřilíš přesná chronologie českých panovníků, římských císařů a dokonce i papežů. Ani toto kronikářské dílo však není významné z hlediska vypovídací pramenné hodnoty. Ačkoliv autor pracoval ve službách Karla IV., často s ním cestoval a účastnil se jeho diplomatických misí, očekávání ohledně kroniky ani on nenaplnil. Vláda Jana Lucemburského, který v Čechách panoval přes třicet let, je shrnuta do pouhých několika desítek řádků, a navíc jen podporuje negativní soud: *Léta páně 1311 (správně 1310). Jan, syn císaře Jindřicha vpadl o svátku sv. Kateřiny (25. listopadu) do Čech, obsadil Prahu a vyplenil ji. Byl pak šlechtou zvolen za českého krále a korunován.*¹⁹⁶

Neplachovým letopisem se uzavírá okruh českých kronik 14. století, které mj. zabírají i období vlády Jana Lucemburského. Pokud hodnotí jeho vládu a osobu, většinou k tomuto tématu zaujímají odmítavý postoj. Určujícím nastavením tohoto trendu byla bezpochyby Zbraslavská kronika, která se stala hlavním zdrojem pro literaturu následující. Dalším aspektem byl také typ zaměření kronik. Ať tak či onak,

¹⁹⁵ KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987, 404.

¹⁹⁶ KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987, 547.

objektivní zhodnocení kariéry Jana Lucemburského a význam působení jeho nejbližších rádců v těchto kronikách bohužel nenalezneme.

7.1. Jan Lucemburský a jeho odraz v literatuře zahraniční

Přestože se v této kapitole věnujeme odrazu Janovy politiky pouze v textech pocházejících z českého prostředí, na závěr se můžeme zamyslet nad tím, jak naprosto odlišně byl Jan Lucemburský vnímán za hranicemi naší země. (Stejně jako v případě vnímání osobností jeho rádců, kterým je v zahraničí také věnováno více pozornosti.)¹⁹⁷ Například ve Francii je totiž Jan dodnes považován za vzor hrdinného rytíře a schopného panovníka. K tomuto vnímání Janovy osoby přispělo právě jeho působení v oblasti zahraniční politiky, jímž šířil slávu Českého království daleko za jeho hranicemi. Možná však k tomuto obrazu napomohla i rodová pověst, která vznikla z pera Jeana z Arrasu na objednávku Janových vnoučat a v níž byl tento král také veleben, či oslavné básně, které psal jeho dvorní básník Guillaume de Machaut. Z francouzského prostředí vyšly i texty autora Jeana Froissarta, které zas velmi sugestivně líčí především Janovu hrdinnou smrt na bitevním poli.¹⁹⁸ Jméno českého krále Jana neopomíjejí ani některé italské kroniky, které ho zmiňují v souvislosti s jeho snahou vytvořit signorii.¹⁹⁹

Ani v Lucembursku na tohoto panovníka nezapomínají a hrdě ho označují za jednu z nejvýznamnějších osobností svých dějin. Zejména zde nezapomínají ani na neméně významné působení Janova strýce Balduina, který byl v nedalekém Trevíru metropolitou, stejně jako na jeho otce Jindřicha VII. Glorifikaci všech těchto mužů ze strany lucemburského rodu jistě dopomohl i iluminovaný Codex Balduini, vytvořený přímo na zakázku Balduina Trevírského. Jeho úkolem bylo oslavit vzestup Lucemburků na vrchol evropské politiky, kdy se z malého hraběcího rodu stala císařská dynastie. Hlavní líčení kodexu se zaměřuje na slavnou římskou jízdu, kterou Balduin podnikl se svým bratrem Jindřichem VII. Kromě držení titulu císařského, titulu trevírského a později i mohučského metropolity v případě samotného Balduina, byl velký význam přikládán také získání titulu krále českého. I tím byl úspěch Jana Lucemburského vyzdvižen na mezinárodní úroveň.

Po celé tehdejší Evropě se Janovo jméno, spojované vždy s přídomkem Český, či později Slepý, těšilo velkému ohlasu. Obratnou zahraniční politikou vyšlapal Jan

¹⁹⁷ KIRT 2013. / MÖTSCH/HEYEN 1985.

¹⁹⁸ FROISSART 1977. / FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2006.

¹⁹⁹ COMPAGNI/VILLANI 1969.

se svými rádci, především s Balduinem Trevířským, cestičku pro následný vzestup svého syna Karla a mnoho vybojovaných bitev mu dodaly punc ideálního rytíře. V neposlední řadě také jeho hrdinná smrt v poli vybízela k obdivu vůči jeho osobě: *Rytířská smrt nepochybně zajistila historickou a literární nesmrtelnost nejen Janovi, ale spolu s ním udržovala a udržuje paměť o existenci českého království, neboť zprávu o hrdinné smrti českého krále dodnes neopomine žádné líčení událostí stoleté války. A tak tento v Čechách nepochopený a mnohdy odmítaný „cizinec“ nakonec přispěl k rozšíření slávy právě této země.*²⁰⁰

Přestože víme, že ani tyto oslavné texty nejsou zcela objektivní, měly by posloužit ke kritickému zhodnocení osoby a vlády Jana Lucemburského. Škoda že u nás, v zemi, kde byl tento muž dlouhých třicet pět let panovníkem, se na něj stále pohlíží jen jako na krále cizince²⁰¹. Více než předchozí označení si Jan Lucemburský zaslouží titul král – diplomat²⁰², v jehož službách bylo mnoho významných osobností doby. Český král Jan svým zahraničním renomé opravdu zásadním způsobem připravil nosnou půdu pro svého nástupce, Karla IV. Ten životní dílo svého otce završil dokonce získáním císařské koruny; tím tento nejvyšší evropský světský post opět připadl Lucemburského rodu, což bylo pro krále Jana jistě dovršením jeho snažení. Samotný Jan Lucemburský se však jednotného zhodnocení nedočkal dodnes: *Král Jan se dočkal už od svých současníků protikladných hodnocení. Pro jedny byl rytířským hrdinou, pro jiné příliš lehkovážným dobrodruhem a špatným hospodářem. Podobně rozporupně soudili i pozdější životopisci. Čeští historikové Janovi přiřkli etiketu „cizince“ či v lepším případě „diplomata“, každopádně vládce, jemuž česká kotlina na srdci moc neležela. Zato Lucemburčané jej dodnes považují za jednu z nejvýznamnějších osobností v dějinách své země. Stejně jako neklidný král unikal z Čech za dobrodružnými výpravami po Evropě, vymyká se jeho osoba i po sedmi staletích definitivní charakteristice podané z jediného zorného úhlu.*²⁰³

²⁰⁰ BOBKOVÁ 2003, 207-208.

²⁰¹ ŠUSTA 1939.

²⁰² SPĚVÁČEK 1982.

²⁰³ ČORNEJ/kolektiv 2013, 98.

Závěr

Na závěr této bakalářské práce se pokusím o shrnutí zjištění, ke kterým jsem, pomocí odborné literatury a narativních pramenů, v tématu rádců Jana Lucemburského dospěla. Velmi zajímavými shledávám především peripetie, jimiž se lucemburský rod dostal do popředí evropské politiky. Právě do tohoto období spadají i počátky působení významných diplomatů Petra z Aspeltu a Balduina Trevírského, kteří se následně stali rádcí krále Jana, a jimiž se v práci zabývám. Podíl na vyzdvižení rodové politiky ovšem nelze upřít ani Jindřichu VII., který svým krátkým, avšak dynamickým působením na císařském trůně zajistil silnou základnu jak pro svého syna Jana, tak i vnuka Karla IV.

Přestože můj hlavní zájem spočíval zvláště v době po vymření Přemyslovců po meči, ve své práci jsem se několikrát setkala i s některými zástupci tohoto rodu, neboť působení Janových rádců se často vztahovalo již k době dřívější. Především v případě Petra z Aspeltu, který přímo působil ve službách českého krále Václava II., kde se tak prvně blíže seznámil s českým prostředním a také významně zasahoval do zdejší politiky. Přemyslovské dědictví bylo také jedním z bodů, kterým jsem se v práci věnovala. Snažila jsem se poukázat na to, že nejen Karel IV., ale už jeho otec Jan Lucemburský na tuto tradici navazoval a z ní také ve svých počátcích těžil. Přestože více v zahraniční, nežli domácí politice.

Hlavním cílem bakalářské práce ovšem bylo vyzdvihnout význam působení Janových rádců, na což jsem soustředila větší část textu práce. Ačkoli jsem se, zejména z důvodu omezeného rozsahu, zaměřila pouze na pár konkrétních situací, kdy tito poradci a diplomati významně zasáhli do politiky krále Jana, přesto si myslím, že se mi povedlo tohoto cíle dosáhnout.

Petr z Aspeltu byl s Lucemburky spjat již od počátku jejich vzestupu. Prošel i okruhem nejbližších rádců Jindřicha VII. a pro Jana Lucemburského, byl zejména v počátcích jeho vlády velkou oporou, jak státnickou, tak i otcovskou. Byl to právě on, kdo převzal nad mladým Janem poručnictví v době, kdy se jeho otec Jindřich VII. vydal na korunovační jízdu do Itálie, a tak je jeho vliv na panovníka velmi patrný. Po jeho boku pak působil ve větší či menší míře až do své smrti roku 1320.

Balduin Trevírský, který byl Janovým strýcem, a byl tak s českým panovníkem spjat nejen po stránce politické, ale i pokrevní, mu byl také velkou a stálou oporou. Spolu s Petrem z Aspeltu mu byl vždy připraven přijet na pomoc, ať už diplomatickou,

či dokonce vojenskou. Tento velký muž své doby také významně přispěl i k povýšení Karla IV. až na římský trůn, kdy ho podpořil nejen svým hlasem, ale i značnou finanční podporou. To, jak se vztah těchto dvou významných osobností, kvůli finančním dluhům dále vyvíjel, již není předmětem této práce, a proto jej podrobněji nerozebírám. Ve vztahu mezi Balduinem a Janem k závažnějším rozporům nedocházelo. Jelikož jejich politika byla obecně zaměřena především na prosazování lucemburské dynastie, čímž měli tito dva zástupci téhož rodu společný zájem, pracovali vesměs ve shodě. Jediný zásadnější rozkol v názorech nastal během bojů stoleté války, kdy se Jan postavil na stranu tradičního spojence Francie, zatímco Balduin přešel na stranu Anglie. To ovšem bylo dáno pouze neshodami trevírského metropolitů s francouzským panovníkem, nikoli špatným vztahem se synovcem. Proto se ani tento příklad v podstatě nedá považovat za rozchod Jana Lucemburského a jeho věrného poradce.

Poslední z řady rádců, kterým je práce věnována, byl Berthold z Hennebergu. Jeho vztah k lucemburské dynastii nebyl tak hluboce zakořeněn, jako tomu bylo v případě rádců předchozích. Ovšem jeho vliv a působení ve službách Jana Lucemburského má také zajisté své místo. Přestože, ze zmíněných důvodů, nebylo toto jeho působení tak dlouhodobé ani stálé, jako u Petra či Balduina. Berthold VII. prošel i dvorem Jindřicha VII. a vedle Petra z Aspeltu byl vybrán jako druhý poručník nad mladým českým králem. Jeho význam jako rádce je zajímavý také tím, že jako jediný nepocházel z církevního prostředí. Snad ale i proto jeho služba u toho či onoho dvora byla tak nestálá. Přídomek Moudrý, který si právě za tyto své vypočítavé schopnosti vysloužil, nejlépe odráží jeho osobnost. V Janových službách působil jako správce českých zemí a zasahoval tak především do oblasti politiky domácí. Zde však přítomnost cizích rádců nebudila nadšení, a tak musela být jeho mise často podpořena i působením Petra z Aspeltu. Později, aby vylepšil svou pozici, přešel ke dvoru nově zvoleného římského krále Ludvíka IV. Bavorského a tím opustil nejbližší okruh Janových rádců.

Význam působení diplomatů nečeského původu na vládu a politiku Jana Lucemburského, ať už v Čechách, či za jejich hranicemi, je, jak jsem si vytyčila v úvodu, v této práci nesporně vyzdvižen. V základních bodech jsem se pokusila shrnout, vesměs chronologicky, ty nejzásadnější momenty společného úsilí Petra z Aspeltu, Balduina Trevírského, Bertholda VII. a českého krále, Jana Lucemburského.

Prameny a literatura

Monografie/monografie s podtitulem/kapitola v monografii:

- ANTONÍN 2013 — Robert ANTONÍN: Ideální panovník českého středověku. Praha 2013
- BARBER 2008 — Malcolm BARBER: Proces s templáři. Praha 2008
- BAUER 2004 — Jan BAUER: Vládci českých zemí. Praha 2004
- BLOCH 2010 — Marc BLOCH: Feudální společnost. Praha 2010
- BOBKOVÁ 2003 — Lenka BOBKOVÁ: Velké dějiny zemí Koruny české IV.a (1310–1402). Praha / Litomyšl 2003
- BOBKOVÁ/BARTLOVÁ 2003 — Lenka BOBKOVÁ / Milena BARTLOVÁ: Velké dějiny zemí Koruny české IV.b (1310–1402). Praha / Litomyšl 2003
- BUBEN 2004 — Milan M. BUBEN: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, II. díl, 2. svazek. Praha 2004
- ČAPKA 1998 — František ČAPKA: Dějiny zemí Koruny české v datech. Praha 1998
- ČECHURA 1999 — Jaroslav ČECHURA: České země v letech 1310–1378, Lucemburkové na českém trůně I. Praha 1999
- ČECHURA/ŽŮREK 2012 — Jaroslav ČECHURA / Václav ŽŮREK: Lucemburkové, Životopisná encyklopedie. České Budějovice 2012
- ČORNEJ/kolektiv 2013 — Petr ČORNEJ / kolektiv: Osudy českých králů a královen, Od Přemyslovce Vratislava II. k Habsburkovi Karlu I. Praha 2013
- DELOUCHE 1995 — Frédéric DELOUCHE: Dějiny Evropy. Praha 1995
- DRŠKA/PICKOVÁ 2004 — Václav DRŠKA / Dana PICKOVÁ: Dějiny středověké Evropy. Praha 2004
- DRŠKA/SKŘIVAN/STELLNER 1995 — Václav DRŠKA / Aleš SKŘIVAN / František STELLNER: Kapitoly z dějin evropské politiky do roku 1648. Praha 1995
- DUBY 2008 — Georges DUBY: Tři řády aneb Představy feudalismu. Praha 2008
- FAJT 2006 — Jiří FAJT: Karel IV, Císař z Boží milosti, Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310–1437. Praha 2006
- FAJT/ CHLUMSKÁ 2006 — Jiří FAJT / Štěpánka CHLUMSKÁ: Čechy a střední Evropa 1200–1550. Praha 2006
- FIALA 1968 — Zdeněk FIALA: Předhusitské Čechy 1310–1419. Praha 1968
- FLORI 2008 — Jean FLORI: Rytíři a rytířství ve středověku. Praha 2008
- HOENSCH 2003 — Jörg K. HOENSCH: Lucemburkové, Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308–1437. Praha 2003
- HORA-HOŘEJŠ 1991 — Petr HORA-HOŘEJŠ: Toulky českou minulostí, 2. díl. Praha 1991
- KESSEL 2012 — Verena KESSEL: Balduin von Trier (1285–1354). Kunst, Herrschaft und Spiritualität im Mittelalter. Trier 2012
- KIRT 2013 — David KIRT: Peter von Aspelt (1240/45-1320) Ein spätmittelalterlicher Kirchenfürst zwischen Luxemburg, Böhmen und dem Reich. Luxemborg 2013
- KLÁPŠTĚ 2005 — Jan KLÁPŠTĚ: Proměna českých zemí ve středověku. Praha 2005
- KRUMLOWSKÝ 2007 — Felix KRUMLOWSKÝ: Jména z českých dějin, která byste měli znát I. Praha 2007
- KUTNAR/MAREK 1997 — František KUTNAR / Jaroslav MAREK: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Praha 1997
- KVIRENC/KUNSTOVÁ 2006 — Jan KVIRENC / Eliška KUNSTOVÁ: České dějiny do roku 1914, historie v dokumentech. Liberec 2006
- LE GOFF 2005 — Jacques LE GOFF: Kultura středověké Evropy. Praha 2005

- LE GOFF 2013 — Jacques LE GOFF: Muži a ženy středověku. Praha 2013
- LE GOFF/SCHMITT 2008 — Jacques LE GOFF / Jean-Claude SCHMITT: Encyklopedie středověku. Praha 2008
- LIŠKA 2008 — Vladimír LIŠKA: Panovníci českých zemí ve faktech, mýtech a otaznících. Praha 2008
- LIŠKA 2012 — Vladimír LIŠKA: Ženy českých panovníků ve faktech, mýtech a otaznících. Praha 2012
- MANNL 1937 — Eva MANNL: Peter von Aspelt, Ein Staatsmann des Mittelalters. Praha 1937
- MARGUE/PAULY/SCHMID 2009 — Michel MARGUE / Michel PAULY / Wolfgang SCHMID (Hrsg.): Der Weg zur Kaiserkrone, Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier. Trier 2009
- NEJEDLÝ 2007 — Martin NEJEDLÝ: Středověký mýtus o Meluzině a rodová pověst Lucemburků. Praha 2007
- NICHOLSONOVÁ 2008 — Helen NICHOLSONOVÁ: Templáři. Brno 2008
- RANDÁK/kolektiv 2011 — Jan RANDÁK / kolektiv: Dějiny českých zemí. Praha 2011
- ŘÁDA/kolektiv 1992 — Ivan ŘÁDA / kolektiv: Dějiny zemí Koruny české I. Praha 1992
- SPĚVÁČEK 1979 — Jiří SPĚVÁČEK: Karel IV, život a dílo 1316–1378. Praha 1979
- SPĚVÁČEK 1982 — Jiří SPĚVÁČEK: Král Diplomat (Jan Lucemburský 1296–1346). Praha 1982
- SPĚVÁČEK 1994 — Jiří SPĚVÁČEK: Jan Lucemburský a jeho doba (1296–1346). Praha 1994
- ŠUSTA 1917 — Josef ŠUSTA: Poslední Přemyslovci a jejich dědictví, Dvě knihy českých dějin, kniha první. Praha 1917
- ŠUSTA 1919 — Josef ŠUSTA: Počátky lucemburské 1308–1320, Dvě knihy českých dějin, kniha druhá. Praha 1919
- ŠUSTA 1926 — Josef ŠUSTA: Poslední Přemyslovci a jejich dědictví, Dvě knihy českých dějin, kniha první. Praha 1926²
- ŠUSTA 1939 — Josef ŠUSTA: Král cizinec, České dějiny, dílu II., část 2. Praha 1939
- ŠUSTA 1946 — Josef ŠUSTA: Karel IV. Otec a syn 1333–1346, České dějiny, dílu II. část 3. Praha 1946
- ŠUSTA 1948 — Josef ŠUSTA: Karel IV. Za císařskou korunou 1346-1355, České dějiny, dílu II., část 4. Praha 1948
- ŠUSTA 2002 — Josef ŠUSTA: Počátky lucemburské 1308–1320, Dvě knihy českých dějin, kniha druhá. Praha 2002²
- TŘEŠTÍK/ČECHURA/PECHAR 2001 — Dušan TŘEŠTÍK, Jaroslav ČECHURA, Vladimír PECHAR: Králové a knížata zemí Koruny české. Praha 2001
- WEISSENSTEINER — Friedrich WEISSENSTEINER: Velcí panovníci rodu Habsburského, 700 let evropské historie. Praha 2013
- ŽEMLIČKA 1986 — Josef ŽEMLIČKA: Století posledních Přemyslovců. Praha 1986
- ŽEMLIČKA 1991 — Josef ŽEMLIČKA: Čechové, Němci a stát Přemyslovců. Praha 1991
- ŽEMLIČKA 2011 — Josef ŽEMLIČKA: Přemysl Otakar II., Král na rozhraní věků. Praha 2011

Sborník/kniha sebraných článků/sborník k poctě/kolektivní práce:

- BŘEZINA/KONVIČNÁ/ZDICHYNEC 2006 — Luděk BŘEZINA / Jana KONVIČNÁ / Jan ZDICHYNEC (sestavili): Ve znamení zemi Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám profesorky Lenky Bobkové. Praha 2006
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELENKA 2008 — Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ / Jan ZELENKA (edd.): Dvory a rezidence ve středověku II., skladba a kultura dvorské společnosti. Mediaevalia Historica Bohemica, Supplementum 2. Praha 2008
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELENKA 2009 — Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ / Jan ZELENKA (edd.): Dvory a rezidence ve středověku III., Všední a sváteční život na středověkých dvorech. Mediaevalia Historica Bohemica 12, 2009 Supplementum 3. Praha 2009
- DRDA 2006 — Miloš DRDA (vedoucí redakce): Husitský Tábor, Sborník Husitského muzea 15. Ústí nad Labem 2006
- MÖTSCH/HEYEN 1985 — Johannes MÖTSCH / Franz-Josef HEYEN: Balduin von Luxemburg, Erzbischof von Trier – Kurfürst des Reiches 1285–1354. Mainz 1985
- NODL/ŠMAHEL 2002 — Martin NODL / František ŠMAHEL (edd.): Člověk českého středověku. Praha 2002
- ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012 — František ŠMAHEL / Lenka BOBKOVÁ (eds.): Lucemburkové, Česká koruna uprostřed Evropy. Praha 2012
- VANČURA 1957 — Jiří VANČURA (odpovědný redaktor): Dějiny středověku I. Praha 1957
- VYBÍRAL 2012 — Zdeněk VYBÍRAL (vedoucí redakce): Husitský Tábor, Sborník Husitského muzea 17. Ústí nad Labem 2012

Stat' ve sborníku/katalogu/v kolektivní práci:

- ANTONÍN 2008 — Robert ANTONÍN: Ideál panovnické moci v narativních pramenech. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELENKA 2008, 401–417
- BLÁHOVÁ 2008 — Marie BLÁHOVÁ: Intelektuálové na dvoře posledních Přemyslovců. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELENKA 2008, 387–399
- BOBKOVÁ 2012a — Lenka BOBKOVÁ: Na prahu pozdního středověku. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 13–38
- BOBKOVÁ 2012b — Lenka BOBKOVÁ: Český král a hrabě lucemburský Jan. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 54–70
- BOBKOVÁ 2012c — Lenka BOBKOVÁ: Lucembursko-přemyslovský dědic Českého království Karel IV. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 71–85
- BOBKOVÁ 2012d — Lenka BOBKOVÁ: Římský král a císař Karel IV. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 86–96
- BOBKOVÁ 2012e — Lenka BOBKOVÁ: Koruna království českého za vlády Lucemburků. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 124–140
- BRAVERMANOVÁ 2012 — Milena BRAVERMANOVÁ: Pohřby a hroby lucemburských králů. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 228–234
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2006 — Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ: Petr z Aspeltu mezi Přemyslovcí a Lucemburky. In: BŘEZINA/KONVIČNÁ/ZDICHYNEC 2006, 27–34
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ 2012 — Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ: Petr z Aspeltu. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 397–400
- FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2006 — Jana FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ: Jak se tvoří mýtus, Froissartova líčení smrti Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku. In: BŘEZINA/KONVIČNÁ/ZDICHYNEC 2006, 545–558

- FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2012 — Jana FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ: Lucemburské kořeny. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 39–46
- HLAVÁČEK 2002 — Ivan HLAVÁČEK: Dvořan-diplomat. In: NODL/ŠMAHEL 2002, 118–138
- CHARVÁTOVÁ 2008 — Kateřina CHARVÁTOVÁ: Cisterciáci na dvoře posledních Přemyslovců. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELEŇKA 2008, 327–346
- CHARVÁTOVÁ 2012 — Kateřina CHARVÁTOVÁ: Eliška Rejčka a její partner Jindřich z Lipé. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 187–190
- KIRT 2009 — David KIRT: Zwischen Luxemburg und Habsburg: Peter von Aspelt an den fürstlichen Höfen vor seiner böhmischen Zeit. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELEŇKA 2009, 445–459
- KIRT 2012 — David KIRT: Arzt und Berater – Peter von Aspelt vor seiner böhmischen Zeit (1278-1292/95). In: VYBÍRAL 2012, 51–67
- KOPIČKOVÁ/FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ 2012 — Božena KOPIČKOVÁ / Jana FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ: Dvě manželky Jana Lucemburského. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 145–151
- KUBÍNOVÁ 2012 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Korunovace Karla IV. v Říši a v Římě. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 208–212
- MARKOVÁ 2008 — Markéta MARKOVÁ: Kuchaři, kejklíři, lékaři... a jejich postavení na přemyslovském dvoře. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELEŇKA 2008, 115–126
- PAULY 1985 — Ferdinand PAULY: Balduin von Luxemburg als Erzbischof von Trier. In: MÖTSCH/HEYEN 1985, 175–188
- ŽALUD 2006a — Zdeněk ŽALUD: Čeští šlechtici u dvora Jana Lucemburského. In: DRDA 2006, 177–204
- ŽALUD 2006b — Zdeněk ŽALUD: Slezská šlechta u dvora Jana Lucemburského. In: BŘEZINA/KONVIČNÁ/ZDICHYNEC 2006, 35–54
- ŽALUD 2008 — Zdeněk ŽALUD: Tzv. užší dvůr Jana Lucemburského a markrabího Karla. In: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ/ZELEŇKA 2008, 127–146
- ŽALUD 2012a — Zdeněk ŽALUD: Jan Lucemburský a česká šlechta. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 47–53
- ŽALUD 2012b — Zdeněk ŽALUD: Bitva u Kresčaku a Lucemburkové. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 235–236
- ŽALUD 2012c — Zdeněk ŽALUD: Dvůr Jana Lucemburského. In: ŠMAHEL/BOBKOVÁ 2012, 285–290
- ŽEMLIČKA 2002 — Josef ŽEMLIČKA: Panovníci z rodu Přemyslovců. In: NODL/ŠMAHEL 2002, 25–56

Katalog výstavy/katalog stálé expozice:

- KINDL/STÁTNÍKOVÁ 2010 — Miroslav KINDL / Pavla STÁTNÍKOVÁ: Královský sňatek, Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310. Praha 2010

Internet:

- BEHAIM/BÜRKEKEL 1955 — BEHAIM / BÜRKEKEL: Neue deutsche Biographie, Bd.: 2. Berlin 1955
- HUSCHKE 2014 — Wolfgang HUSCHKE: Berthold VII., Graf von Henneberg-Schleusingen. In: BEHAIM/BÜRKEKEL 1955. In: <http://daten.digital-sammlungen.de/0001/bsb00016318/images/index.html?seite=175>, vyhledáno 23. 3. 2014
- FRB IV. — Josef Emler (ed.): Fontes Rerum Bohemicarum, tom. IV. In:

<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=177&page=0>, vyhledáno 20. 3. 2014

MÖTSCH 2014 — Johannes MÖTSCH: Henneberg, Grafen von. In: http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/artikel/artikel_45640, vyhledáno 23. 3. 2014

RBM III. — Josef EMLER (ed.): Regesta Diplomatica Nec Non Epistolaria Bohemiae Et Moraviae, Pars III., Annorum 1311-1333. In: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=8&bookid=130>, vyhledáno 10. 4. 2014

RBM IV. — Josef Emler (ed.): Regesta Diplomatica Nec Non Epistolaria Bohemiae Et Moraviae, Pars IV., Annorum 1333-1346. In: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=8&bookid=196&page=3>, vyhledáno 10. 4. 2014

Rukopisy/prameny/edice pramenů:

BLÁHOVÁ 1987 — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kroniky doby Karla IV. Praha 1987

COMPAGNI/VILLANI 1969 — Dino COMPAGNI / Giovanni VILLANI: Florentské kroniky doby Dantovy. Praha 1969

FRB IV. 1884 — Josef EMLER (ed.): Fontes Rerum Bohemicarum, tom. IV., Chronicon Aulae Regiae, Excerpta de diversis chronicis additis quibusdam Aulae Regiae memorabilibus, Chronicon Francisci Pragensis, Chronicon Benessii de Weitmil. Prameny dějin českých, Zbraslavská kronika, výpisy z rozličných kronik z několika zápisy zbraslavskými, Kronika Františka Pražského, Kronika Beneše Krabice z Weitmile. Praha 1884

FRB SERIES NOVA I. 1998 — Jana ZACHOVÁ (ed.): Fontes rerum Bohemikarum, Series nova, tomus I., Chronicon Francisci Pragensis. Prameny dějin českých, nová řada I. díl, Kronika Františka Pražského. Praha 1998

FROISSART 1977 — Jean FROISSART: Kronika stoleté války. Praha 1977

KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA 1977 — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kronika tak řečeného Dalimila. Praha 1977

KRONIKY DOBY KARLA IV. 1987 — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kroniky doby Karla IV. Praha 1987

MACHIAVELLI 2007 — Niccolo MACHIAVELLI: Vladař. Praha 2007

KAREL IV. VLASTNÍ ŽIVOTPIS/VITA CAROLI QUARTI 1979 — Jakub PAVEL (ed.): Karel IV. vlastní životopis. Vita Caroli Quarti. Praha 1979²

RBM III. 1890 — Josef EMLER (ed.): Regesta Diplomatica Nec Non Epistolaria Bohemiae Et Moraviae, Pars III., Annorum 1311–1333. Praha 1890

RBM IV. 1892 — Josef EMLER (ed.): Regesta Diplomatica Nec Non Epistolaria Bohemiae Et Moraviae, Pars IV., Annorum 1333–1346. Praha 1892

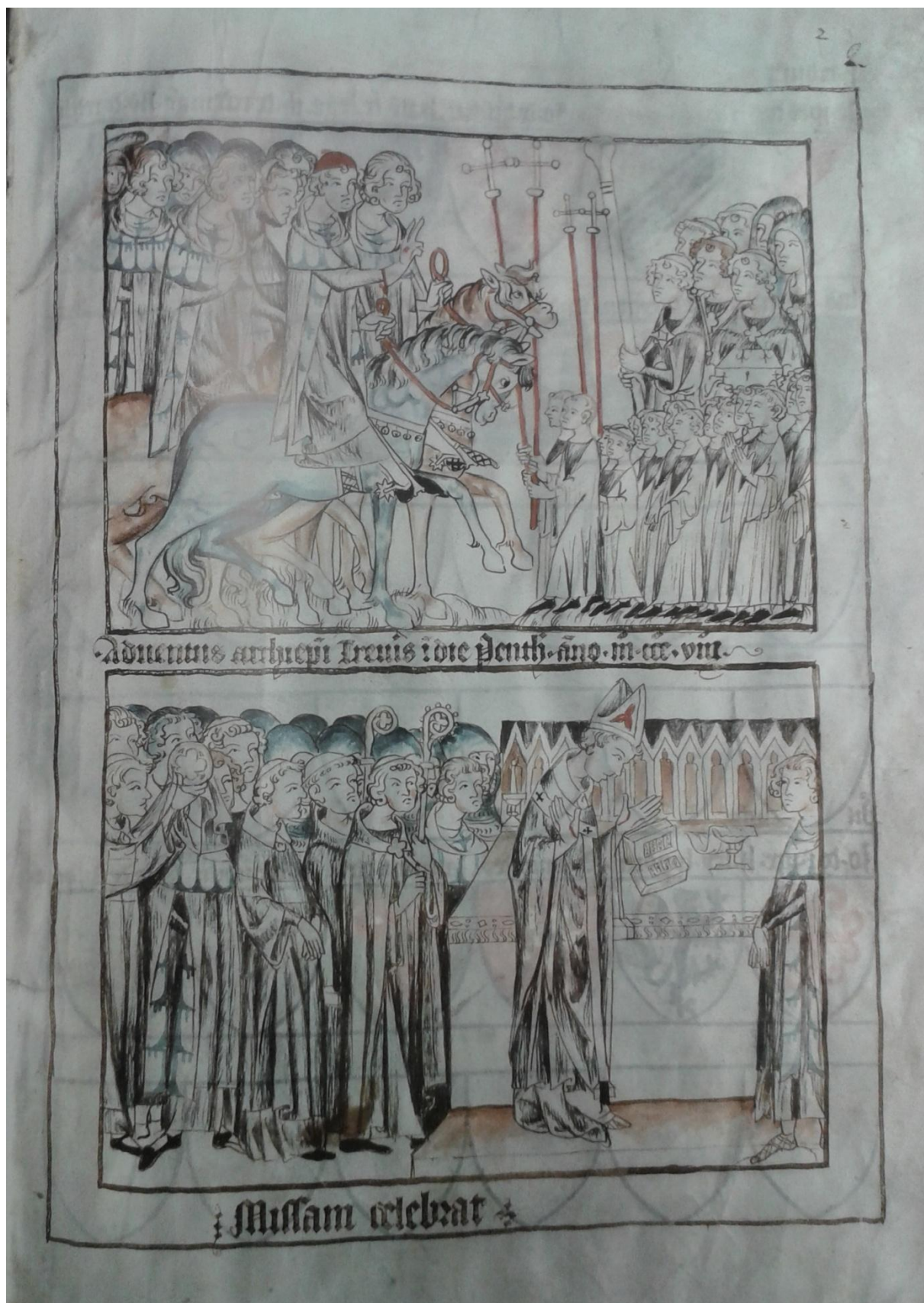
KRONIKA ZBRASLAVSKÁ 1952 — František HEŘMANSKÝ (ed.): Kronika Zbraslavská. Chronicon aulae regiae. Praha 1952

ZBRASLAVSKÁ KRONIKA 1976 — František HEŘMANSKÝ (ed.): Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae. Praha 1976²

Obrazová příloha

1. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, Balduin přebírá arcibiskupský mandát z rukou papeže Klimenta V. 1307 v Poitres
2. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, Balduin se dovídá o smrti římského krále Albrechta I. na cestě z kurie

3. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, příjezd Balduina-arcibiskupa do Trevíru na Letnice 1308
4. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, Balduin slouží mši

5. Codex Balduini/Balduineum, kol. 1340, zasedání u tabule

6. Codex Balduini/Balduineum, kol. 1340, volba Jindřicha Lucemburského ve Frankfurtu 27. listopadu 1308

7. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, Jindřich VII. zvolen na římského krále, kolem samotného Jindřicha (zleva) Balduin a Petr z Aspeltu
8. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, korunovace Jindřicha VII. a jeho ženy Markéty v Cáchách roku 1308

9. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, uctívání ostatků tří králů-mudrců v Kolíně nad Rýnem

10. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, sňatek Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny ve Špýru 1310, obřad vykonává Petr z Aspeltu

11. Codex Balduini/Balduineum, kol. 1340, setkání Balduina Trevírského a Jana Lucemburský roku 1310

12. Codex Balduini/Balduineum, kol. 1340, posila táhnoucí na římskou jízdu

13. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, ukázka jedné z mnoha v kodexu zobrazených bitev, dobývání italských měst Jindřichem VII.

14. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, cesta Jindřicha VII. na císařskou korunovaci

15. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, Jindřich VII. korunován na císaře na svátek Petra a Pavla roku 1312 v katedrále sv. Jana v lateránu

16. Codex Balduini/Balduineum, kol. 1340, smrt Jindřicha VII. 24. srpna 1313

17. **Codex Balduini/Balduineum**, kol. 1340, pohřbení Jindřicha VII. v Pise 2. září 1313, nad hrobem se vznášejí znaky českého lva, lucemburské lvice a císařské orlice

Seznam vyobrazení

1. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, Balduin přebírá arcibiskupský mandát z rukou papeže Klimenta V. 1307 v Poitres. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 35
2. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, Balduin se dovídá o smrti římského krále Albrechta I. na cestě z kurie. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 35
3. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, příjezd Balduina-arcibiskupa do Trevíru na Letnice 1308. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 37
4. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, Balduin slouží mši. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 37
5. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, zasedání u tabule. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 39
6. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, volba Jindřicha Lucemburského ve Frankfurtu 27. listopadu 1308. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 39
7. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, Jindřich VII. zvolen na římského krále, kolem samotného Jindřicha (zleva) Balduin a Petr z Aspeltu. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 41
8. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, korunovace Jindřicha VII. a jeho ženy Markéty v Cáchách roku 1308. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 41
9. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, uctívání ostatků tří králů-mudrců v Kolíně nad Rýnem. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 43
10. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, sňatek Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny ve Špýru 1310, obřad vykonává Petr z Aspeltu. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 43
11. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, setkání Balduina Trevírského a Jana Lucemburského roku 1310. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 45
12. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, posila táhnoucí na římskou jízdu. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 45

13. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, ukázka jedné z mnoha v kodexu zobrazených bitev, dobývání italských měst Jindřichem VII. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 61
14. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, cesta Jindřicha VII. na císařskou korunovaci. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 79
15. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, Jindřich VII. korunován na císaře na svátek Petra a Pavla roku 1312 v katedrále sv. Jana v lateránu. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 79
16. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, smrt Jindřicha VII. 24. srpna 1313. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 103
17. **Codex Balduini/Balduineum Trevirensis**, kol. 1340, pohřbení Jindřicha VII. v Pise 2. září 1313, nad hrobem se vznášejí znaky českého lva, lucemburské lvice a císařské orlice. Reprodukce z: MARGUE/PAULY/SCHMID 2009, 107

Zdroje

MARGUE/PAULY/SCHMID 2009 — Michel MARGUE / Michel PAULY / Wolfgang SCHMID (Hrsg.): Der Weg zur Kaiserkrone, Der Romzug Heinrichs VII. in der Darstellung Erzbischof Balduins von Trier. Trier 2009